RETÖRKI

PEDAGÓGIA

TANTÁRGYI INTEGRÁCIÓ A GYAKORLATBAN

Tanórai feladatok

Feladatgyűjtemény a földrajz és a társadalomtudományos tantárgyak tartalmi integrációjához

SERES ZOLTÁN

Tantárgyi integráció a gyakorlatban

Tanórai feladatok

Feladatgyűjtemény a földrajz és a társadalomtudományos tantárgyak tartalmi integrációjához

Seres Zoltán

RETÖRKI
Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Levéltár

Budapest

2026

Tantárgyi integráció a gyakorlatban – tanórai feladatok

Feladatgyűjtemény a földrajz és a társadalomtudományos tantárgyak tartalmi integrációjához

A feladatokat készítette:

Dr. Seres Zoltán

földrajz–történelem szakos gimnáziumi tanár; egyetemi mestertanár

A feladatokat lektorálta:

Chira Csongor Kornél, RETÖRKI

Dr. Makádi Mariann, ny. szakmetodikus mestertanár, ELTE TTK

Németh Máté, RETÖRKI

A borítóhoz felhasznált kép: Széchenyi lánchíd. (Budapest, 1908)
Fotó: Fortepan / Magyar Földrajzi Múzeum / Erdélyi Mór cége, 86698

Fedélterv: Medgyesfalvi Máté (Super11 Creative Zrt.)

© Seres Zoltán, 2026

© RETÖRKI, 2026

ISBN: 978-615-6541-18-5

Oktatási segédkönyv. Készült Seres Zoltán *„Szigorú, eltéphetetlen és kikerülhetetlen" kapcsolatok. A földrajz tartalmi integrációs lehetőségei a társadalomtudományos tantárgyakkal* című szakkönyvéhez (Budapest, RETÖRKI, 2026).

A kötet és a feladatgyűjtemény megjelenésének szakmai partnerei:

ELTE | TTK
FÖLDRAJZ- ÉS FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

Budapest VIII. Kerületi Vörösmarty Mihály Gimnázium

Kiadja: Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Levéltár

Felelős kiadó: Nyári Gábor ügyvezető, RETÖRKI

Tel.: +36 1 301 8070

e-mail: retorki@retorki.hu

Nyomdai munka: Tama Solutions Kft.

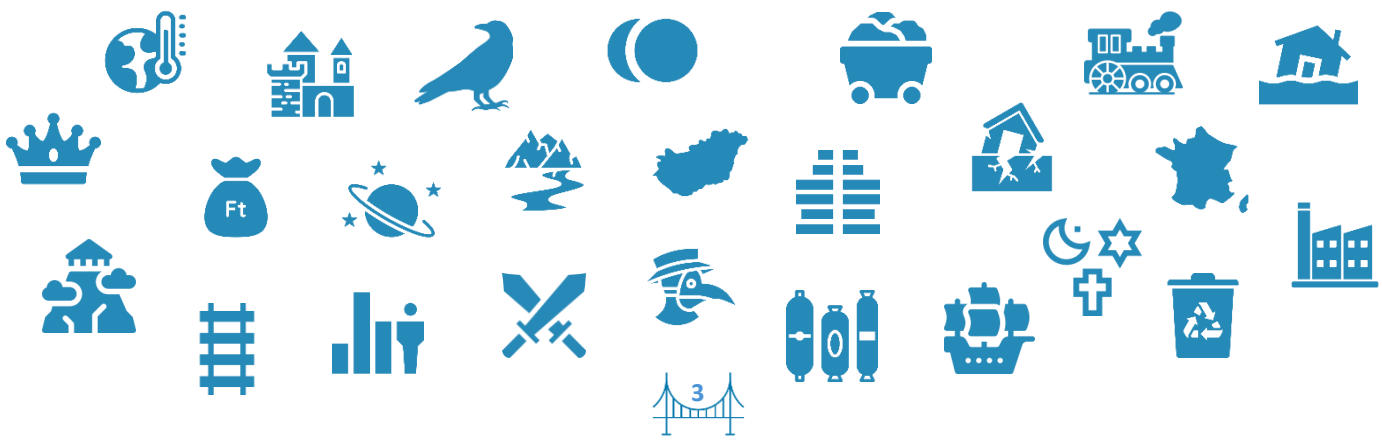
Felelős vezető: Banicz Judit

TARTALOM

A feladatgyűjtemény bemutatása 4

A csillagászati ismeretek fejlődése 5
A Naprendszer nagybolygói és a görög–római hitvilág kapcsolata 10
A monoteista vallások 13
A középkori városok 15
I. Károly és a gazdasági szektorok 19
A nagy pestisjárvány (1347–1351) 23
Hunyadi János törökellenes harcai 26
Hunyadi Mátyás uralkodása 28
A földrajzi felfedezések 31
Hungarikumok – középkor és kora újkor 33
A komáromi földrengés (1763) 35
Az első ipari forradalom / az ipari forradalom első hulláma 38
A napóleoni háborúk és az éghajlati övezetesség 41
A nagy pesti árvíz 45
Reformkori napfogyatkozás 48
Széchenyi István és Magyarország vizei 51
Vasútépítés és telepítő tényezők a dualizmus korában 54
Hungarikumok – a dualizmus kora 57
Ipari forradalom – lokális és globális problémák 61
Állam- és kormányformák 64
A magyar fizetőeszköz 67
Hulladékgazdálkodás 70
Demográfiai válság 72
Magyarország korfái 75
Globális problémák 77

Kép-, ábra- és forrásjegyzék 80

A FELADATGYŰJTEMÉNY BEMUTATÁSA

Az ebben a feladatgyűjteményben található feladatok közül néhány *„A tantárgyi integráció lehetőségei a magyarországi földrajztanításban a társadalomtudományos tantárgyakkal”* című doktori értekezéshez készült. Ugyanakkor fontos célom volt a disszertáció megírása után is, hogy feladatokat készítsek, hiszen lényegesnek tartom, hogy a tantárgyi integráció elterjedését a gyakorló pedagógusok munkájának megkönnyítésével is segítsem. Fontos ösztönzést jelentett a feladatok készítéséhez az, hogy a RETÖRKI – Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Levéltár gondozásában megjelenhetett a doktori disszertációm alapján készült *„Szigorú, eltéphetetlen és kikerülhetetlen” kapcsolatok – a földrajz tartalmi integrációs lehetőségei a társadalomtudományos tantárgyakkal* című kötet. A kötet megjelenéséhez kapcsolódó munka során további feladatok is készültek, így ebben a feladatgyűjteményben jelenleg 25 rövidebb-hosszabb feladat található, amelyek földrajz-, történelem és állampolgári ismeretek órákon is alkalmazhatók – többek között új ismeretek feldolgozására, ismétlésre vagy éppen összefoglalásra. A feladatok sorrendjét alapvetően a történelmi korszakolás határozza meg, ugyanakkor címük alapján könnyen azonosítható, hogy a földrajz tantárgy mely témaköreinek feldolgozásához nyújthatnak segítséget. A könnyebb eligazodás érdekében a megoldások nem a feladatgyűjtemény végén, hanem közvetlenül az egyes feladatok után találhatók; mellettük feltüntetésre kerülnek a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben szereplő kapcsolódó fogalmak is.

De mi is az a tantárgyi integráció?

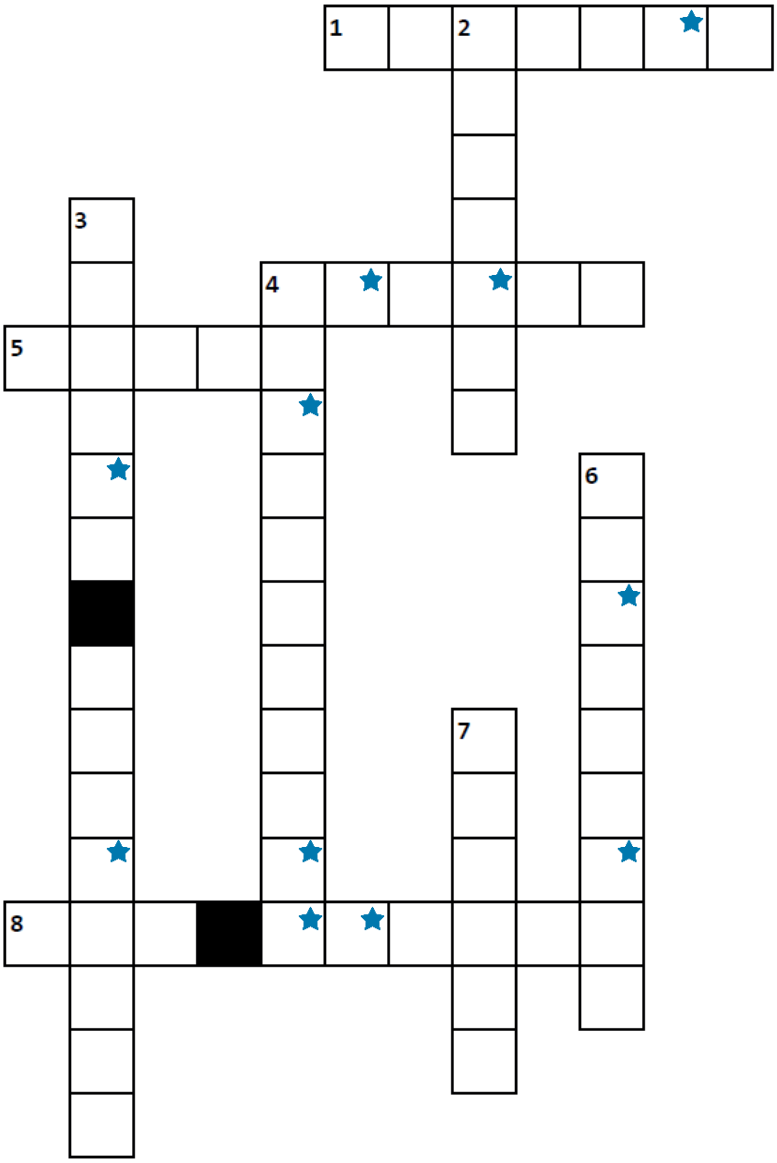
A tantárgyi integráció az egyes tantárgyak (illetve azok tananyagelemei) közötti kapcsolatteremtést jelenti tartalmi, módszertani vagy szemléletbeli szempontból. A kapcsolatteremtés a diszciplináris tantárgyak közötti határok megtartásával, valamint e határok felszámolásával is megvalósítható. A gyűjteményben található feladatok a hagyományos tantárgyak közötti határok megmaradása mellett megvalósuló, elsődlegesen tartalmi szempontokat érvényesítő tantárgyi integráció elterjedését segítik elő.

Remélem, hogy az itt található feladatok segítenek a tantárgyi integráció elvén alapuló tanórák szervezésében, és ötleteket adnak más témák hasonló koncepció alapján történő feldolgozására is. Bízom abban, hogy a feladatok megoldásában a tanulók is örömüket lelik.

1) Fejtsd meg az alábbi keresztrejtvényt a földrajz-, a történelem- és a fizikaórákon tanultak, valamint saját ismereteid alapján! A csillaggal (★) jelölt négyzetekbe írt betűkből megkapod a geocentrikus világkép megalkotójának a nevét. A megadott személyek közül válassz! *(Elemenként 1 pont)*

Személyek: *Johannes Kepler, Nikolausz Kopernikusz, Isaac Newton, Galileo Galilei, Farkas Bertalan, Bay Zoltán, Jurij Gagarin, Giordano Bruno, Neil Armstrong*

Vízszintes

1. Orosz származású szovjet űrhajós, ő volt az első ember az űrben *(csak vezetéknév).*

4. Prágában tevékenykedő tudós, aki leírta a bolygók mozgásainak törvényszerűségeit *(csak vezetéknév).*

5. Nézeteiért kivégzett természetfilozófus, aki szerint a Nap csak egy csillag a sok közül, és nem a Világegyetem központja *(csak vezetéknév).*

8. Magyar fizikus, akit a radarcsillagászat szülőatyjának tartanak *(teljes név).*

Függőleges

2. Itáliai fizikus, aki saját készítésű távcsöve segítségével felfedezte a Vénusz fényváltozásait, megfigyelte a Hold felszínét *(csak vezetéknév).*

3. Az első magyar űrhajós, aki 1980-ban közel egy hetet töltött az űrben *(teljes név).*

4. A heliocentrikus világkép megalkotója *(csak vezetéknév).*

6. 1969-ben az első emberként lépett a Hold felszínére *(csak vezetéknév).*

7. Megfogalmazta az általános tömegvonzás törvényét *(csak vezetéknév).*

A megfejtés: ___ ___ ___ ___ ___ ___ ___ ___ ___ ___ ___

2) Oldd meg az alábbi feladatokat a források segítségével és saját ismereteid alapján! *(Elemenként 1 pont)*

A) „Ez az új asztronómus azt akarja bizonyítani, hogy a Föld jár körbe és nem az égbolt, a Nap és a Hold; akárcsak az az ember, aki a mozgó kocsiban vagy hajón ülve azt hiszi, hogy ő van nyugalomban, és a föld meg a fák haladnak el mellette. De hát így van ez manapság; ha valaki okos akar lenni, valami eredeti ötlettel kell előállnia, ami biztosan a legjobb, mert ő ötlötte ki. Ez a bolond az egész asztronómiát a feje tetejére akarja állítani." *(Luther Márton: Asztali beszélgetések, 1539)*

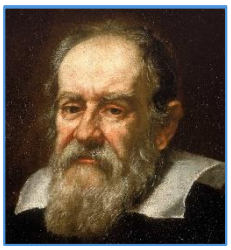
a) Nevezd meg, kit ért Luther az előbbi forrásrészletben *„új asztronómus"* alatt!

……

b) Mely világképre utal Luther az előbbi forrásrészletben? ……

c) Milyen volt Luther viszonya az új csillagászati elmélethez?

……

B) „Íme tehát a négy […] [égitest], amelyek egymáshoz képest különböző mozgásokkal futják pályáikat s köreiket a Jupiter […] körül – mely a többinél sokkal nemesebb – csodálatos sebességgel úgyszólván mint testvérek, az ő ivadékai; miközben teljes egyetértésben végzik nagy keringéseiket a világ középpontja, vagyis maga a Nap körül mindnyájan egyszerre tizenkét év alatt." *(Részlet egy 1610-ben keletkezett írásból).*

d) Mely égitestek felfedezéséről számol be az előbbi forrás? ……

e) Hogyan viszonyul egymáshoz Luther Márton és a B) betűjelű forrás álláspontja?

……

f) A katolikus egyház elutasította az előbbi szerző tanait. Mely – a középkorban létrehívott – egyházi intézmény ítélte el a szöveg szerzőjét? Mi volt az elítélés oka?

Intézmény neve: ……

Ok: ……

C) „A jelenségekből még nem tudtam feltárni a gravitáció ezen jellemzőinek magyarázatát, és én nem találok ki hipotéziseket. Bármi, ami nem vezethető le a jelenségekből, hipotézisnek nevezendő; a hipotéziseknek pedig […] nincs helyük a tapasztalati filozófiában [értsd: a tudományban]. Ebben a filozófiában a jelenségekből szabatos tételekre következtetünk, és később […] tesszük azokat általánossá. […] Elegendő [leszögezni], hogy a nehézkedés létezik, az általunk megállapított törvények szerint hat." *(Részlet egy 1687-ben keletkezett írásból)*

g) Nevezd meg az előbbi forrás szerzőjét! ……

h) Mely későbbi eszmeáramlat tudományos gondolkodására gyakorolt nagy hatást a szerző munkássága?

……

i) Mely – a természettudományokra is jellemző – tudományos szemléletet képviseli a szerző a forrásban, amely később az eszmerendszer egyik fontos alapjává vált?

……

D) „1980. május 26-án, moszkvai idő szerint 21 óra 20 perckor […] a Szovjetunióban felbocsátották a Szojuz-36 űrhajót. […] A Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság állampolgárainak szovjet űrhajón megkezdett Föld körüli útja a kozmoszban újabb fényes bizonyítéka a szocialista országok együttműködésének. Valerij Kubászov és Farkas Bertalan űrhajósok közérzete jó, a[z] űrhajó fedélzeti berendezései rendben működnek." *(Sajtóhír [Népszabadság], 1980. május 27.)*

j) Mely történelmi időszakhoz kapcsolódik a D) betűjelű forrás?

……

k) Mi jellemezte ezt az időszakot?

……

E) „Hazatért a Földre [e)] és az Ax-4 misszió legénysége. A csapat június 25-én kelt útra, és egy nappal később dokkolt. Az ISS-en eltöltött idő alatt az űrhajósok számos értékes kísérletet végeztek el, a tudományos-technológiai projektek mintegy fele magyar vonatkozású volt. A küldetéssel több mint 40 év után először jutott el hivatásos magyar űrhajós a világűrbe. *(Sajtóhír [National Geographic], 2025. július 15.]*

l) Nevezd meg az E) jelű forrásrészletekből kihagyott magyar űrhajóst! ……

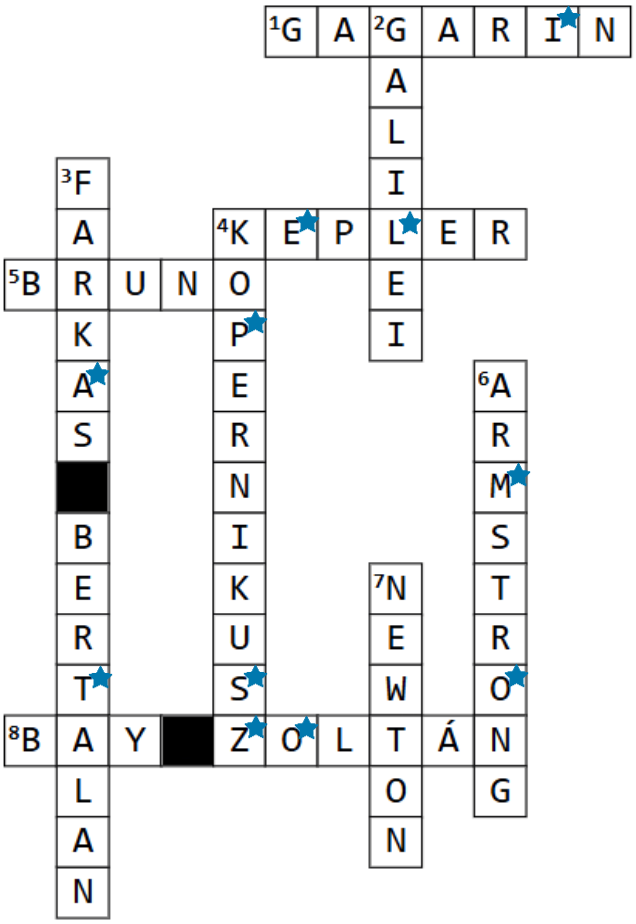
m) Mely gazdasági rendszer jellemezte az 1980-as és a 2025-ös forrás keletkezésének időszakát?

1980 – ……

2025 – ……

Elérhető pontszám: 25 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

A keresztrejtvény megfejtése: PTOLEMAIOSZ

2)

a) Nikolausz Kopernikusz

b) A heliocentrikus világképet

c) Elutasította / bírálta / nem fogadta el az elméletet.

d) A Jupiter négy holdjának *(Io, Europa, Ganymedes, Callisto)* felfedezéséről számol be.

e) A két forrás ellentétes álláspontot képvisel: Luther elutasítja, Galilei pedig (megfigyeléseivel és felfedezéseivel) alátámasztja az új, heliocentrikus világképet.

f) Az inkvizíció; azért ítélték el, mert a heliocentrikus világképet támogatta, amely ellentmondott az egyház hivatalos tanításának (a geocentrikus világképnek). *(Az intézmény megnevezése és az ok leírása 1-1 pont.)*

g) Isaac Newton

h) Felvilágosodás

i) Az empirizmust, vagyis a tapasztalatra, megfigyelésre és bizonyítható törvényekre épülő tudományos gondolkodást.

j-k) A hidegháborúhoz; a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok politikai, katonai és technológiai versengése jellemezte. *(A történelmi időszak megnevezése és a jellemző leírása 1-1 pont.)*

l) Kapu Tibor

m) 1980-ban a szocialista tervgazdaság, 2025-ben a piacgazdaság jellemezte a gazdaságot.

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** *Johannes Kepler*, Jurij Gagarin*, Neil Armstrong*, Bay Zoltán*, Farkas Bertalan*, űrhajó, hold, Jupiter,* tervutasításos gazdaság, piacgazdaság;
- **történelem:** inkvizíció, felvilágosodás, Nikolausz Kopernikusz, Isaac Newton, hidegháború, tervgazdaság, piacgazdaság;
- **fizika:** általános tömegvonzás, Kepler törvényei.

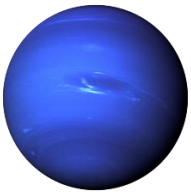
**Emelt szintű követelmény.*

A NAPRENDSZER NAGYBOLYGÓI ÉS A GÖRÖG–RÓMAI HITVILÁG KAPCSOLATA

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz-, a történelem- és az irodalomórákon tanultak alapán!

Az alábbi táblázat ötöt tartalmaz a Naprendszer nagybolygói közül. A bolygók balról jobbra haladva a Naptól való távolságuk alapján sorrendben szerepelnek. Az x) sorban lévő szám az adott bolygó sorrendi helyét jelöli a Naprendszerben.

1) Nevezd meg a táblázatban szereplő bolygókat! *(Elemenként 1 pont, összesen 5 pont)*

					
x)	*1.*	*2.*	*4.*	*5.*	*8.*
1)					
2)					
3)					

2) Az alábbiakban a fenti bolygókkal kapcsolatos állításokat olvashatsz. Írd az állítások sorszámát a megfelelő cellába! *(Elemenként 1 pont, összesen 12 pont)*

1. Nevét a földrengés, a folyók és tavak, valamint a tenger és a hajósok római istenéről kapta.
2. A Naphoz legközelebb keringő kőzetbolygó.
3. Vöröses színű felszínét folyóvölgyek, medencék, meteoritkráterek és hatalmas vulkáni kúpok tagolják, pólusain jégsapkák vannak.
4. Nevét az értelmetlen vérontással és kegyetlen öldöklléssel járó háborúk római istenéről kapta.
5. Nevét a szépség, a szerelem és a termékenység római istennőjéről kapta.
6. A legnagyobb méretű bolygó, sávos szerkezetű légkörének jellemző képződménye a Nagy vörös folt.
7. Nevét a római istenek hírnökéről, a pásztorok, utazók, kereskedők istenéről, a tolvajok védelmezőjéről kapta.
8. Itt található a Naprendszer legmagasabb hegye, az Olympus Mons.
9. Nevét a vihar és a villámlás uráról, a vendégszeretet védelmezőjéről, a római istenek királyáról kapta.
10. Két holdja van, amelyek a bolygó névadójának ikerfiairól, *„a borzadály és a félelem”* isteneiről kapták a nevüket.
11. Tévesen Esthajnalcsillagnak is nevezik.
12. A bolygót az ókorban még nem ismerték, hiszen az a Földről nem látható. 1846-ban fedezték fel.

3) Írd be a táblázat megfelelő celláiba a 2) feladatrészben olvasható leírások és a saját ismereteid alapján, hogy mely görög isten(nő)nek feleltethető meg az egyes bolygók római neve! *Az alábbi nevekből válassz! Két név kimarad. (Elemenként 1 pont, összesen 5 pont)*

Aphrodité	*Zeusz*	*Arész*	*Hermész*	*Apollón*	*Poszeidón*	*Pallasz Athéné*
						

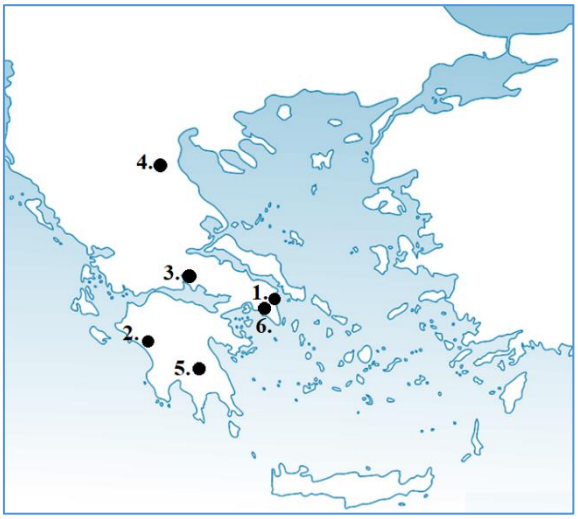
4) **Az ókori görögök és rómaiak több istenben is hittek. Hogyan nevezzük ezt idegen szóval?**

……

5) **A 2) feladatrész 8. állításában szereplő Olympus Mons Olümposz néven az ókori görög hitvilág egy fontos helyszíne volt. Miről ismert ez a helyszín?**

……

……

6) **Mi indokolhatja a hegy elnevezését?**

……

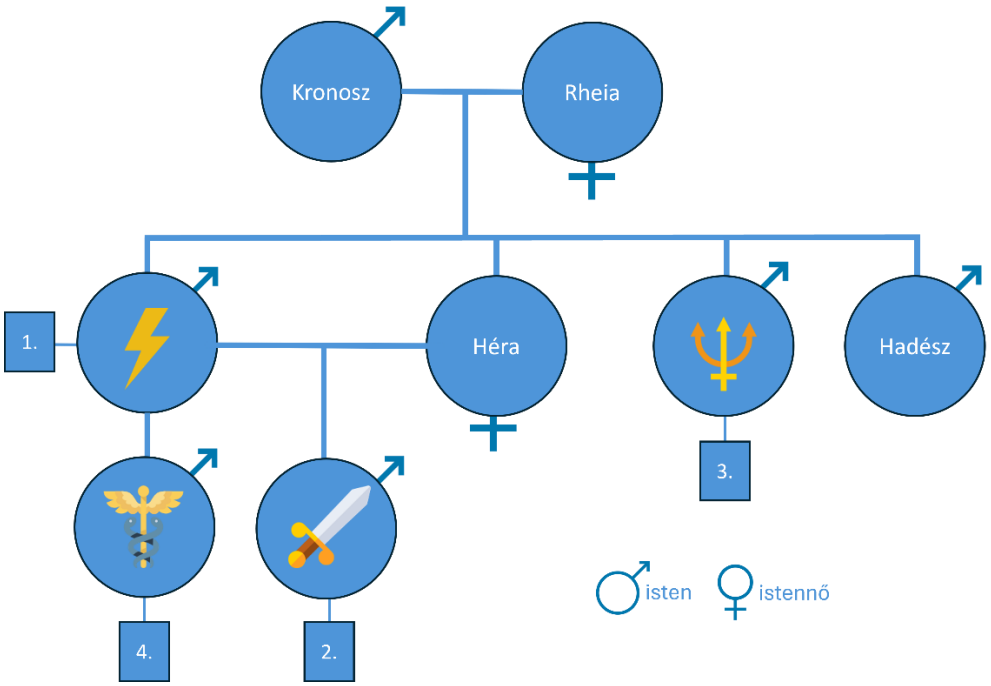
7) **Melyik sorszám jelöli a kontúrtérképen az Olümposzt?**

Sorszám: ……

8) **Azonosítsd az alábbi családfában szereplő isteneket jelképük és családi kapcsolataik alapján! Írd az isten <u>görög</u> nevét a megfelelő sorszám után!** *(Elemenként 1 pont, összesen 4 pont)*

1) …… **2)** ……

3) …… **4)** ……

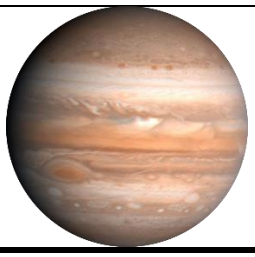
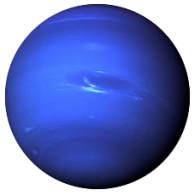

☿ ♀ ♂ ♃ ♆

Szorgalmi feladat: *Nézz utána a feladatlapban szereplő bolygók szimbólumának! Hogyan kapcsolódnak a szimbólumok az adott névadó istenhez?*

Elérhető pontszám: 30 pont	Elért pontszám: …… pont

1–3)

					
x)	1.	2.	4.	5.	8.
1)	Merkúr	Vénusz	Mars	Jupiter	Neptunusz
2)	2, 7	5, 11	3, 4, 8, 10	6, 9	1, 12
3)	Hermész	Aphrodité	Arész	Zeusz	Poszeidón

4) politeizmus /politeista vallás

5) A politeista görög vallásban a főbb istenek az Olümposz hegyén laktak.

6) Ahogyan az az ókori Hellász (és a mai Görögország) legmagasabb, legjelentősebb hegye is az Olümposz (volt), úgy a Naprendszer legmagasabb hegye is ezt a nevet kapta.

7) 4.

8) 1) Zeusz, 2) Arész 3) Poszeidón 4) Hermész

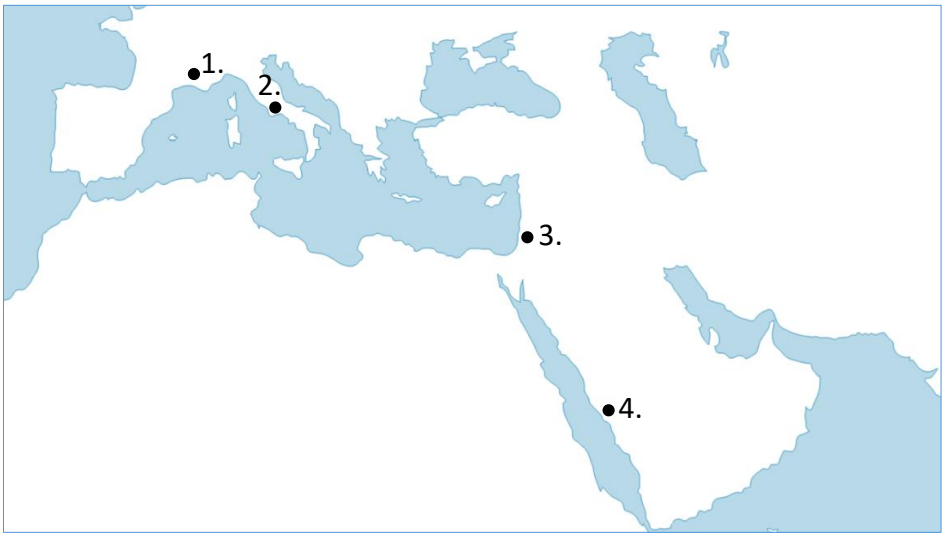
Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** Föld-típusú bolygó (kőzetbolygó), Jupiter-típusú bolygó (gázbolygó), Merkúr, Vénusz, Föld, Mars, Jupiter, Szaturnusz, Uránusz, Neptunusz, Hold, Nap;
- **történelem:** politeizmus, Zeusz, *Aphrodité, Arész, Poszeidón, Olümposz;*
- **magyar nyelv és irodalom:** antikvitás, mítosz, mitológia.

A MONOTEISTA VALLÁSOK

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és történelmi atlaszod segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Az alábbi kontúrtérképen szereplő számok közül három a monoteista világvallások központját jelöli. Döntsd el a kontúrtérkép alatt olvasható állításokról, hogy mely településhez kötődnek! Írd a település sorszámát az állítás után!

a) Három világvallás szent helye is megtalálható a városban. ……

b) A település egy olyan ország területén található, amelynek jelentős a kőolajkitermelése. ……

c) Napjainkban a legtöbb követővel rendelkező világvallás egyik ága vezetőjének a székhelye. ……

d) Itt feszítették keresztre a világvallás központi alakját, a Messiást. ……

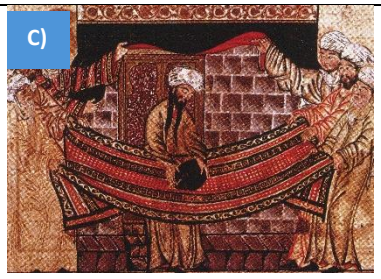
e) Napjainkban a település lakói túlnyomó többségben az iszlám vallás követői. ……

f) Az ókorban a Tömjénút mentén fekvő település napjainkban a vallás fontos zarándokhelye. ……

g) Valójában a városban található enklávé a világvallás központja. ……

h) A település napjainkban egy 1948-ban létrejött állam hivatalosan el nem ismert fővárosa. ……

2) a) Döntsd el az alábbi képekről, hogy mely településekhez kötődnek! Írd a település sorszámát a kép alatti pontozott vonalra!

A)	B)	C)
		
XIV. Leó pápa integet a híveknek	*A Siratófal egy részlete*	*A szent kő elhelyezése a Kába-szentélybe*
a) ……	b) ……	c) ……

b) Tedd időrendbe az előző feladatrészben szereplő képek betűjelét aszerint, hogy mikor keletkezett a kapcsolódó világvallás! Kezdd a legkorábbival!

1. →	2. →	3.

Elérhető pontszám: 12 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

a) 3.

b) 4.

c) 2.

d) 3.

e) 4.

f) 4.

g) 2.

h) 3.

2)

a)

A) 2

B) 3

C) 4

b) A helyes sorrend: B, A, C

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

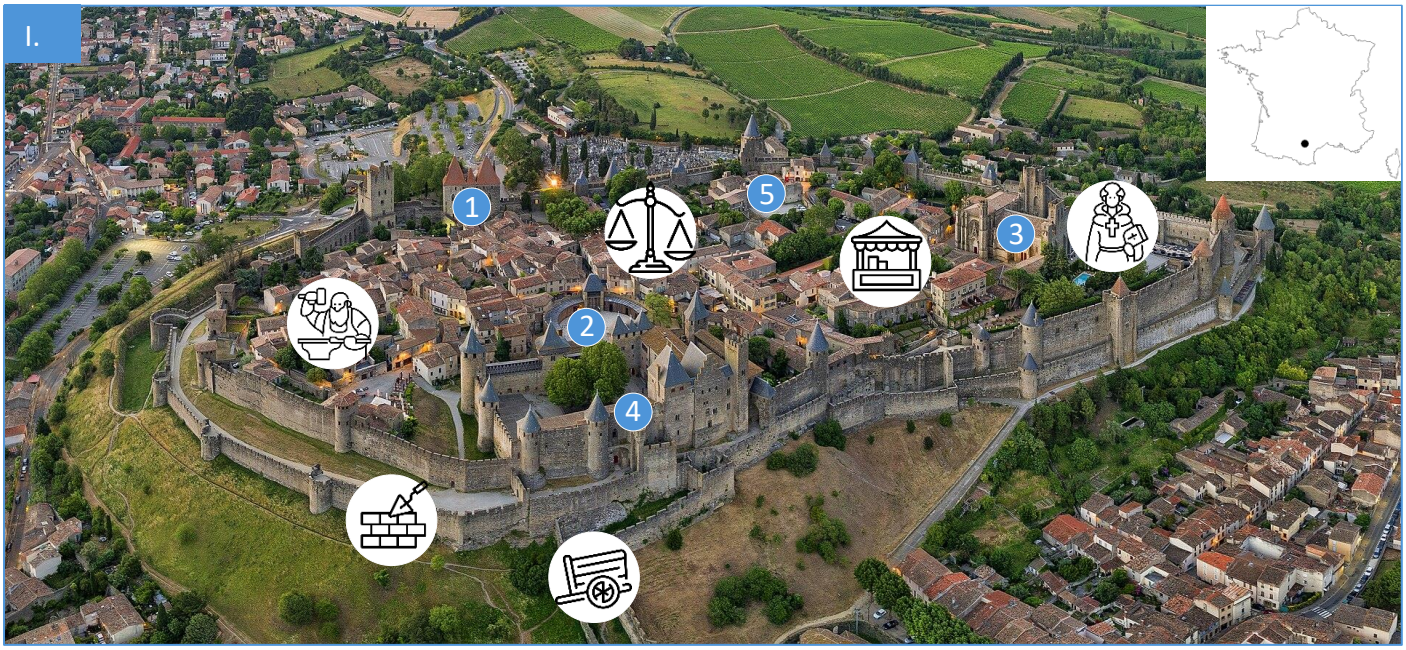
- **földrajz:** Jeruzsálem, Róma, Mekka, Izrael, Arab-félsziget, világvallások;
- **történelem:** Jeruzsálem, Róma, Mekka, Izrael, monoteizmus, zsidó vallás, jeruzsálemi templom, Jézus, Messiás, keresztény vallás, pápa, iszlám, Mohamed, 622 – Mohamed Medinába költözése.

A feladat a középkori városokhoz kapcsolódik. Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a források segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Figyeld meg az alábbi légifotót (I.) és a téri modellt (II.) a franciaországi Carcassonne városáról! Mindkettőn ugyanazok az épületek láthatók, de a légifotón számok, a téri modellen pedig betűk jelölik azokat. Párosítsd az azonos épületeket jelölő betűket és számokat! Írd a számok mellé a hozzájuk tartozó betűjeleket! *Egy számhoz nem tartozik betű, ide tegyél X jelet!*

1 – ..... 2 – ..... 3 – ..... 4 – ..... 5 – .....

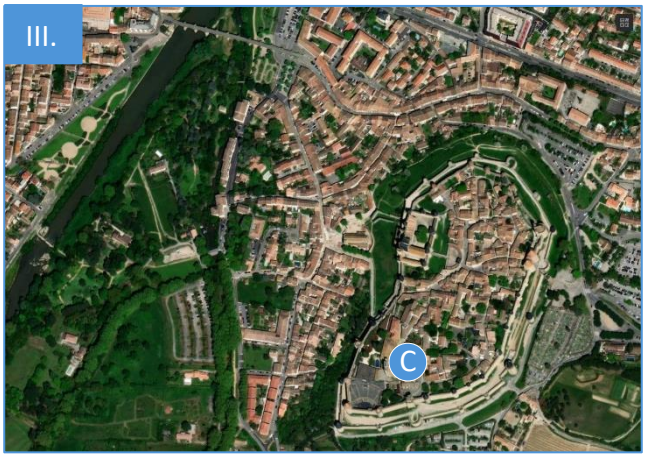
I.

II.

III.

2) a) Melyik az – a légifotón (I.) és az űrfelvételen (III.) is látható – két természetföldrajzi tényező, amely elősegíthette a város kialakulását?

....

b) Milyen előny(öke)t jelenthetett a város számára a két természetföldrajzi tényező? Válaszodat indokold!

– .....

– .....

3) Az űrfelvétel (III.) északi irányba van tájolva. Figyeld meg a C) betűvel jelölt épület helyzetét a műholdfelvételen és a téri modellen! Rajzold be egy nyíllal a téri modell jobb felső sarkában található négyzetbe az északi irányt!

4) Válaszd ki a C) betűvel jelölt épülethez kapcsolódó egyetlen helyes állítást!

a) Az épület valamelyik protestáns felekezet támogatásával épült a 12. században.

b) Az épület román, illetve gótikus stílusjegyeket hordoz.

c) Az épület a 16. században épült, elsősorban barokk stílusban.

5) Figyeld meg a légifotót (I.)! A légifotón látható piktogramok egy-egy a középkori városokhoz kapcsolódó fogalmat jelképeznek. Egészítsd ki a táblázatot!

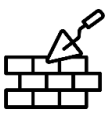
a) Nevezd meg az egyes piktogramokhoz kapcsolódó fogalmakat! Az alábbi fogalmak közül válassz! *Egy fogalmat nem tudsz elhelyezni!*

árumegállító jog, céh, vásártartási jog, plébánosválasztás joga,

önálló bíráskodási jog, robot, városfal építésének kiváltsága

b) Nevezd, hogy a légifotón melyik épület vagy helyszín közelében találhatók a piktogramok!

c) Indokold meg röviden, hogy miért oda kerültek a piktogramok!

Piktogram	a) kapcsolódó fogalom	b) melyik épület vagy helyszín közelében látható?	c) indoklás
			
			
			
			
			
			

d) Igazold az 1) feladat képei segítségével, hogy Carcassonne a középkorban városi kiváltságokkal rendelkező település volt! Válassz ki egyet az előző feladatrészekben szereplő városi kiváltságok közül, és nevezd meg, hogy a képek mely eleme támasztja alá annak meglétét!

……

e) Az előbbi táblázatban két piktogram mellett ? jel látható. A két fogalom nemcsak térben, hanem tartalmilag is összekapcsolódhat. Magyarázd meg, mi a kapcsolat közöttük!

……

f) Nevezd meg Carcassonne napjainkban meghatározó gazdasági ágazatát, amely a város kulturális örökségéhez kapcsolódik! Indokold a válaszodat az 1) feladat képei alapján!

Gazdasági ágazat: ……

Indoklás: ……

Elérhető pontszám: 27 pont	Elért pontszám: ……. pont

Megoldások

1)

1 – D, 2 – B; 3 – C; 4 – A; 5 – X

2)

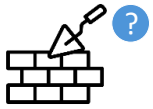
a) Folyó közelsége; magaslat

b) Folyó közelsége: vízellátást biztosított; segítette a közlekedést, a kereskedelmet és a gazdasági kapcsolatok kialakulását. Magaslat: védelmi előnyt jelentett, könnyebb volt ellenőrizni és megvédeni a környéket
(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók.)

3)

4) 2.

5) **a-b-c)**

Piktogram	a) kapcsolódó fogalom	b) melyik épület vagy helyszín közelében látható?	c) indoklás
	céh		
	vásártartás joga	a bazilika/templom környéki nagyobb tér	A város központi helye volt, ezért alkalmas lehetett vásárok rendezésére.
	árumegállító jog		
	plébánosválasztás joga	a bazilika/templom környékén	A plébános a helyi templom egyházi vezetője volt, ezért a jog a templomhoz kapcsolódott.
	városfal építésének kiváltsága	a városfal	A városfal a város védelmét szolgálta, ezért annak határán helyezkedett el.
	önálló bíráskodási jog		

d) Carcassonne rendelkezett a városfal építésének kiváltságával. Erre utal, hogy mindhárom képen jól látható a települést körülvevő városfal és a védművek. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

e) A céhek és a városfal kapcsolata: a céhes kézművesek – pl. az építőmesterségek képviselői – részt vehettek a városfalak építésében és fenntartásában; *vagy* a céhek tagjai a város védelmében is szerepet vállaltak (pl. a városfal egyes szakaszainak őrzésében).

f) Turizmus (idegenforgalom). Carcassonne középkori városfala, erődítményei és történelmi épületei kulturális örökséget képviselnek, ezért sok látogatót vonzanak.

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** Franciaország, állandó település, város, térkép, űrfelvétel;
- **történelem:** Franciaország, román stílus, gótikus stílus, polgár, céh, 476–1492 – a középkor.

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak alapján! *(Elemenként 1 pont)*

1) Az alábbiakban I. Károly korához kapcsolódó valós és fiktív személyleírásokat olvashatsz. Bár a gazdaságot a középkorban még nem osztották szektorokra, döntsd el, hogy a leírásokban szereplő személyek tevékenysége a mai értelmezés szerint mely gazdasági szektorokba tartozik! Írd az állítások betűjelét a táblázat megfelelő cellájába!

Primer szektor	Szekunder szektor	Tercier szektor	Kvaterner szektor

a) Konrád, szepességi bányász, aki német bányászcsaládból származik. I. Károly hívására érkezett Magyarországra.

b) Benedek, a Körmöci Aranyhoz nevű fogadó csaposa, aki szállást és ellátást biztosít a külföldi kereskedőknek.

c) Henrik, pénzverő mester, aki a körmöcbányai pénzverdében az új fizetőeszközökön dolgozik.

d) Jakub, lengyel királyi követ, aki a közelgő hármas királytalálkozó miatt érkezett az országba.

e) Juraj, felvidéki favágó, akinek nincs saját telke, a bányákhoz szükséges faanyagot termeli ki és szállítja Besztercebányára.

f) Lőrinc, távolsági kereskedő, aki bort és sózott halat szállít Bécsbe.

g) Pál, földműves, aki a falu határában fekvő, művelésre kapott földeken dolgozik együtt a családjával, és terményeinek tizedét az egyháznak szolgáltatja be.

h) Václav, kohómester, aki a bányákból érkező érceket kemencékben olvasztja, és a fémet előkészíti további feldolgozásra.

i) Benedek mester, bányászati szakértő, aki a felszín alatti bányakincsek lelőhelyeit vizsgálja, a kitermelés új módszereit keresi, és lejegyzi a tapasztalatait.

j) Nekcsei Demeter, tárnokmester, aki a király pénzügyi reformjain dolgozik, tanácsaival segíti az uralkodót.

k) András, vámszedő, akinek a feladata a külkereskedelmi vám beszedése a kereskedőktől az ország északnyugati részén.

l) Márton, térképrajzoló apát, aki a távoli vidékekről érkező utazók és kereskedők elbeszéléseit gyűjti össze, feljegyzéseket készít azokról, és ezek alapján új térképeket rajzol.

m) József, kovácsmester, aki csákányokat, kalapácsokat és patkókat készít a selmecbányai bányászok számára.

2) Az alábbi feladat szervesen kapcsolódik az 1) feladathoz. Oldd meg a feladatokat a földrajzi és a történelmi atlaszok, valamint a források és ismereteid alapján!

a) Húzd alá az alábbiak közül azt a meghatározást, amely leginkább igaz az 1) feladat a) betűjelű személyére!

Hospes volt, aki elősegítette a termelés színvonalának emelését.

Szerviens volt, azaz előkelő származású, kiváltságokkal rendelkező személy.

Tartományúr volt, akivel a későbbiekben leszámolt I. Károly.

b) Nevezd meg az 1) feladat c) betűjelű leírásában szereplő, I. Károly által veretett új pénzt! Mely nemesfémből készült?

Az új pénz neve: …… Az új pénz alapanyaga: ……

c) Írd az alábbi forrásrészlet utáni pontozott vonalra a kapcsolódó fogalmat!

„Elrendeltük és parancsoljuk, hogy minden megyében, minden egyes kapu után, amelyen szénával vagy gabonával megrakott szekér képes befordulni vagy azon át kijönni [...] a kirovás megtörténte után 15 napon belül, a kamara haszna címén, az előbb említett kamaráknak 18 dénárt a kamarák ispánjának kezéhez kell szolgáltatni és fizetni.” *(I. Károly 1342. évi dekrétuma)*

Fogalom: ……..

d) Mely személyre vonatkozott biztosan az 1) feladat személyei közül az előbbi forrásrészletben szereplő rendelet? Válaszolj a kapcsolódó személyleírás betűjelével, és indokold a válaszodat!

Kapcsolódó személyleírás betűjele: ……

Indoklás: ……

e) Add meg az 1) feladat d) betűjelében szereplő hármas királytalálkozó helyszínét (település) és időpontját!

Helyszín: …… Évszám: ……

f) Húzd alá az alábbiak közül az 1) feladat f) betűjelű leírásához leginkább kapcsolódó kereskedelmi alapfogalmat!

import export belkereskedelem tranzitkereskedelem

g) Nevezd meg az 1) feladat k) betűjelű személyéhez kapcsolódó I. Károly által bevezetett új regáléfajtát!

……

h) Nevezd meg 1) feladat m) betűjelű személyéhez kapcsolódó, középkorra jellemző iparszervezési formát (érdekvédelmi szervezetet)!

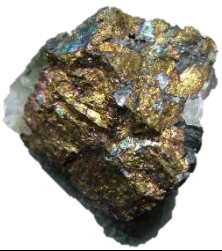
……

i) Nevezd meg, mely mai ország területén találhatók az 1) feladatban aláhúzással jelölt bányavárosok, és mely folyó vízgyűjtő területéhez tartozik a térségük!

Mai ország neve: ……

Kapcsolódó folyó: ……

j) Állapítsd meg az atlaszok segítségével, hogy az alábbi bányakincsek közül melynek a kitermelése volt elsősorban jellemző a középkori Magyar Királyság északkeleti részén (Kárpátalján) és Erdélyben! Karikázd be a megfelelő számot!

		
1) kősó	*2) barnakőszén*	*3) rézérc*

k) Írj X-et az előző táblázatban abba a cellába, amelyik felett olyan kőzet vagy ásvány található, amelyből gazdaságosan fém nyerhető ki!

l) Magyarázd meg az atlasz és saját ismereteid alapján, hogy miért éppen a Felvidék és Erdély hegyvidéki területein alakultak ki jelentős bányavárosok I. Károly korában! Nevezz meg két földrajzi tényezőt!

1) ……

2) ……

Elérhető pontszám: 30 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

Primer szektor	Szekunder szektor	Tercier szektor	Kvaterner szektor
a, e, g	c, h, m	b, d, f, j, k	i, l

2)

a) Aláhúzva: Hospes volt, aki elősegítette a termelés színvonalának emelését.

b) Az új pénz neve: (arany)forint; az új pénz alapanyaga: arany

c) Fogalom: kapuadó

d) Betűjel: g; indoklás: a leírás alapján Pál *jobbágy* volt, azaz fizetnie kellett a kapuadót.

e) Helyszín: Visegrád; évszám: 1335

f) Aláhúzva: export

g) Harmincad(vám)

h) Céh

i) Mai ország neve: Szlovákia; kapcsolódó folyó: Garam

j) Bekarikázva: 1

k) X a *rézérc* alatti cellába

l) Pl. ércekben gazdag hegységek; a hegyvidéki folyóvölgyek segítették a szállítást; a vízenergia a környező patakokból; az erdők biztosították a faanyagot a bányászathoz és kohászathoz.

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

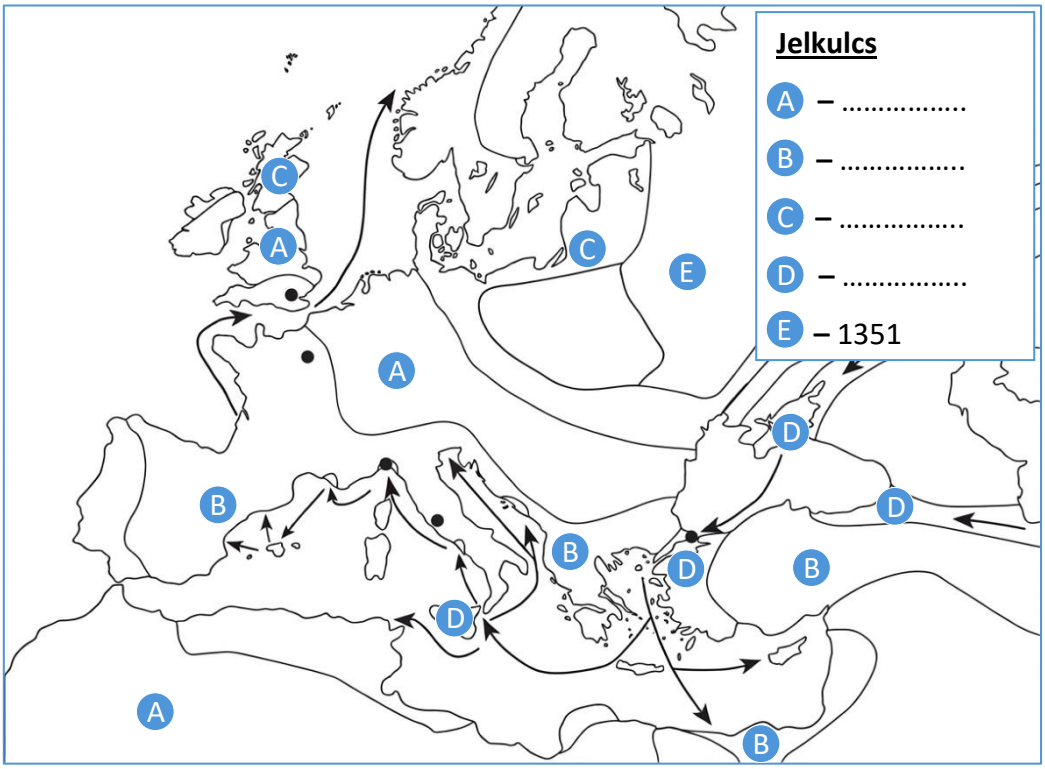
- **földrajz:** ásványi nyersanyag, érc, gazdasági szektorok, kősó, *színes- és nemesfémek ércásványai**, vízgyűjtő;
- **történelem:** aranyforint, bányaváros, céh, Erdély, Felvidék, jobbágy, kapuadó, Szlovákia, polgár, regálé, I. (Anjou) Károly, 1308 – I. Károly uralkodásának kezdete, *1342 – I. Károly uralkodásának vége**, 1335 – a visegrádi királytalálkozó, Visegrád, Lengyelország, Csehország.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) a) Olvasd el az A) jelű szövegrészletet, majd vizsgáld meg a térképet! A térképen szereplő betűk a pestis megjelenésének évét jelentik egy-egy helyszínen. Készíts jelkulcsot a térképhez a szövegrészletben található földrajzi információk alapján! Add meg, hogy melyik betű melyik évet jelöli!

A) „A pestis legkésőbb 1346-ban megjelent a Mongol Birodalom nyugati […] területén, […] ezt követően terjedt el a betegség a Krím félszigeti kereskedőtelepeken. Az innen kifutó hajók innentől fogva nemcsak a kereskedőket és portékáikat szállították a Mediterráneum irányába, hanem a betegséget is. 1347 nyaráig a pestis megjelent a Fekete-tenger keleti partján és Konstantinápolyban. A Balkán-félszigeti terjedést illetően igen bizonytalan a kutatás, mindenesetre a magyarországi pestisre utaló adatok […] nem utalnak arra, hogy a járvány már 1347-ben elérte volna e területet. […] Konstantinápolyt követően a pestis még 1347-ben megjelent számos földközi-tengeri szigeten, majd 1348-ban Itáliában, a Francia Királyság déli területein, az Ibériai-félsziget keleti részén, sőt még Londonban is. A következő esztendőben a német területeken és a Brit-sziget északi részein ütötte fel a fejét, majd 1350 körül Skóciában és a Német-római Birodalom északi részén, a Német Lovagrend területén is tudunk megbetegedésekről.” *(Részlet Vadas András: 1347 – Kitör a nagy pestisjárvány c. írásából)*

b) A térképek mely csoportjába tartozik a fenti térkép? Húzd alá a helyes választ!

tematikus térkép domborzati térkép topográfiai térkép

c) Nevezd meg a térkép alapján azt a két tengerszorost, amelyeken keresztül a pestis továbbterjedhetett Konstantinápoly térségéből a Földközi-tenger térségébe!

....

d) Nevezd meg a térkép segítségével azt a tengeri kereskedelmi útvonalat, amelyen keresztül a járvány Európába érkezett!

.....

B) „Állatról, azaz a bolhák (vagy tetvek) csípése révén a bubópestis terjedhetett, emberről emberre levegő útján pedig a tüdőpestis. Előbbi […] enyhébb lefolyású volt; halálozási aránya 25–40%-ra tehető, míg a tüdőpestisé csaknem 100%-ra. […] A pestis európai áldozatainak számáról csak nagyon megbízhatatlan becsléseink vannak, miképp arról is, hogy a kontinens lakosságának mekkora hányada tűnhetett el a járvány következtében. […] Igencsak nehéz megbecsülni, hogy mekkora lehetett a mortalitás a teljes lakosságra vetítve. Egyes, a témában mérvadó történészek mindenesetre 33–50%-os halálozást sem tartanak elképzelhetetlennek. E becslés a Magyar Királyságot illetően túlzottnak tűnhet, de a súlyosabban érintett területek, városok esetében e szám már könnyen elképzelhető – nem beszélve Nyugat-Európa egyes részeiről, ahol bizonyosan ennél magasabb arányok is előfordultak. A […] pestis milliókat ölt meg Eurázsiában és Afrikában először Jusztinianosz, majd a nagy pestisjárvány idején." *(Részlet Vadas András: 1347 – Kitör a nagy pestisjárvány c. írásából)*

2) Válaszd ki az A) és B) jelű szövegrészletek és saját ismereteid alapján a <u>négy</u> helyes állítást! Karikázd be a helyes válaszok sorszámát!

1) A sűrűbben lakott, városiasabb nyugat-európai térségekben a pestis pusztítása általában súlyosabb lehetett.
2) A bubópestis emberről emberre elsősorban levegő útján terjedt.
3) A pestis jelentős demográfiai pusztítást okozott Eurázsiában már a 6. században is.
4) A pestis 1347-ben már a Magyar Királyság területén is megjelent, és jóval nagyobb mértékű pusztítást okozott, mint Nyugat-Európában.
5) A kereskedelmi útvonalakon zajló forgalom elősegíthette a pestis távolabbi térségekbe történő terjedését.
6) A Magyar Királyságban a nagy pestisjárvány idején az Anjou-dinasztiából származó I. (Nagy) Lajos uralkodott.
7) A történészek szerint 1000 emberből 33–50 ember is elhalálozhatott a nagy pestisjárvány idején.

C) „[…] Ahhoz, hogy egy izolált közép-ázsiai medencéből kitörhessen a betegség, egyaránt kellett a Mongol Birodalom viszonylagos békéje […], a Selyemúton közlekedő számos karaván, a gyors mediterráneumi hajózás, az európai kontinenst behálózó terebélyes úthálózat és a növekvő számú nagyváros – és a mindezek közötti intenzív kapcsolatok. Az Európa peremterületein 1346-ban megjelent pestis a középkor legnagyobb demográfiai kataklizmáját okozta. Hatása azonban ezen is túlment: a népességvesztés alapvető befolyással volt a gazdasági folyamatokra – […] az árakra, a bérekre stb. –, az európai településhálózatra, a migrációs folyamatokra." *(Részlet Vadas András: 1347 – Kitör a nagy pestisjárvány c. írásából)*

3) a) A C) jelű szöveg szerzője úgy véli, hogy *„a nagy pestisjárvány a globalizált középkor terméke".* Húzd alá a C) jelű szövegben azt a részt, amely alátámaszthatja ezt a kijelentést!

b) A 14. századi pestisjárvány és a globalizáció terjedése között párhuzam fedezhető fel: a térségek közötti kapcsolatok napjainkban is elősegítik különböző jelenségek gyors terjedését. Nevezz meg egy pozitív és egy negatív jelenséget, amelyek terjedését a mai globális kapcsolatrendszer elősegítheti!

Pozitív jelenség: .....

Negatív jelenség: .....

c) A C) jelű szöveg alapján magyarázd meg a pestisjárvány bérekre gyakorolt hatását! Indokold a válaszodat a kereslet és a kínálat összefüggésével!

A bérek ☐ nőttek / ☐ csökkentek, mert .....

.....

Elérhető pontszám: 17 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

a) A – 1349; B – 1348; C – 1350; D – 1347

b) Aláhúzva: tematikus térkép

c) Boszporusz, Dardanellák

d) Levantei útvonal / levantei kereskedelmi hálózat

2)

Igaz állítások sorszáma: 1, 3, 5, 6

3)

a)

Aláhúzott rész: A Selyemúton közlekedő számos karaván, a gyors mediterráneumi hajózás, az európai kontinenst behálózó terebélyes úthálózat és a növekvő számú nagyváros – és a mindezek közötti intenzív kapcsolatok.

b)

Pozitív jelenség: pl. technológiai újítások / tudás / információ / kulturális értékek terjedése.
Negatív jelenség: pl. járványok / környezeti problémák / álhírek terjedése / a kulturális sokféleség csökkenése
(A válaszok más megfogalmazásban, illetve más helyes válaszok is elfogadhatók.)

c) A bérek nőttek *(1 pont)*, mert a népességszám csökkenése miatt csökkent a munkaerőkínálat, így munkaerőhiány alakult ki, ami a munkabérek emelkedését eredményezte *(1 pont)*.

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** Balkán-félsziget, Boszporusz, Brit-szigetek, *Dardanellák**, Krím-félsziget, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, globalizáció, kereslet, kínálat, járvány, jelkulcs, népsűrűség, térkép, tematikus térkép;
- **történelem:** globalizáció, Konstantinápoly, levantei kereskedelmi hálózat, I. (Nagy) Lajos, 1347 – a nagy pestisjárvány.

**Emelt szintű követelmény.*

HUNYADI JÁNOS TÖRÖKELLENES HARCAI

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajzi (39. oldal) és a történelmi (21–22. oldal) atlaszod segítségével!
(Elemenként 1 pont)

1) Ábrázold idővonalon az alábbi eseményeket a történelmi atlaszod segítségével! Kezdd a legkorábbival! Olvasd le a térképről az eseményhez kapcsolódó évszámot, és tüntesd fel azt is az idővonalon!

a) várnai ütközet **~~b) nikápolyi csata~~** **c)** nándorfehérvári diadal

d) Konstantinápoly eleste **e)** második rigómezei ütközet

2) Vesd össze a két atlasz kapcsolódó térképlapjait, és segítségükkel határozd meg, hogy mely ország területén fekszenek ma az 1) feladatrészben szereplő helyek! Ahol tudod, add meg a helyszín mai nevét is!

Helyszín	Ország	Neve napjainkban
Várna		
Nándorfehérvár		
Nikápoly		Nikápoly/*Nikopol*
Konstantinápoly		
Rigómező		Rigómező/Fushë Kosovë/Kosovo Polje

3) Állapítsd meg a két atlasz kapcsolódó térképlapjai segítségével, hogy az alábbi leírások mely településekhez kötődnek!

a) A település a Duna és a Száva összefolyásánál fekszik, Hunyadi János egyik legnagyobb diadalát aratta itt a 15. század közepén. A település napjainkban Magyarország déli szomszédjának fővárosa.

……

b) A Fekete-tenger partján fekvő településnél Hunyadi János jelentős vereséget szenvedett. A kikötőváros napjainkban jelentős turisztikai központ, valamint gépiparáról is ismert.

……

c) A Boszporusz partján fekvő települést a törökök a 15. század közepén foglalták el, majd birodalmuk fővárosává tették. Napjainkban Törökország legnépesebb települése, jelentős a gép- és a gyógyszeripara.

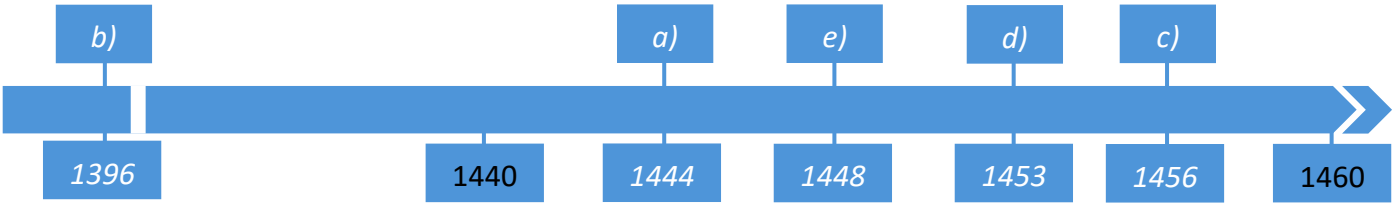
……

d) A település a 15. század közepéig az Oszmán Birodalom fővárosa volt, Hunyadi János célja volt annak elfoglalása, amire azonban nem került sor. Napjainkban Törökország nyugati határánál helyezkedik el.

……

Elérhető pontszám: 20 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

2)

Helyszín	Ország	Neve napjainkban
Várna	Bulgária	Várna
Nándorfehérvár	Szerbia	Belgrád
Nikápoly	Bulgária	*Nikápoly/Nikopol**
Konstantinápoly	Törökország	Isztambul
Rigómező	Koszovó	*Rigómező**

**Az atlasz vonatkozó térképlapjai alapján nem megválaszolható.*

3)

a) Belgrád / Nándorfehérvár

b) Várna

c) Konstantinápoly / Isztambul

d) Drinápoly / Edirne

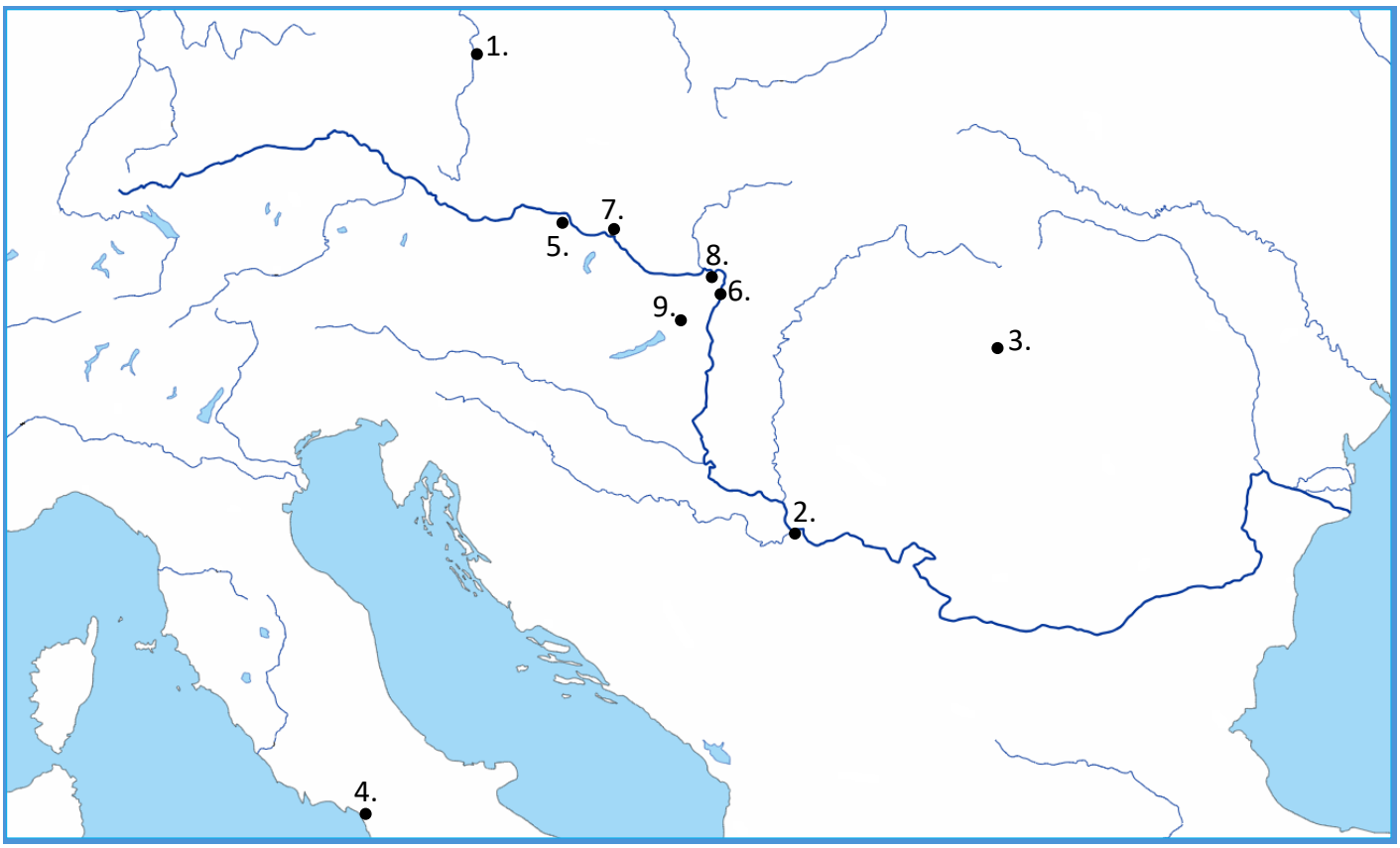
Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** Belgrád, Isztambul, Balkán-félsziget, Balkán-hegység;
- **történelem:** Hunyadi János, *II. Mehmed**, Nándorfehérvár, Várna, Oszmán Birodalom, 1443–1444-es hosszú hadjárat, 1444 – a várnai csata, 1453 – Konstantinápoly eleste, 1456 – a nándorfehérvári diadal.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a szövegek, a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz térképeinek a segítségével!

I. (Hunyadi) Mátyás meglehetősen furcsán érezné magát a 21. században. Ebben a feladatban az uralkodó időutazást tesz és azokat a településeket keresi fel, amelyek fontos szerepet játszottak az életében. Segíts felidézni a király emlékeit a korabeli források és a településekhez kapcsolódó információk alapján! Az alábbi kontúrtérképen szereplő számok valamilyen szempontból kötődnek I. (Hunyadi) Mátyáshoz. Döntsd el a következő oldalon olvasható szövegekről, hogy mely településhez kötődnek! Töltsd ki a táblázat hiányzó celláit, írd a település nevét, a kapcsolódó betűjelet és az évszámot a táblázat megfelelő helyére! *(Elemenként 1 pont)*

Település sorszáma	Település neve	Kapcsolódó betűjel	Kapcsolódó évszám
1.			–
2.			
3.			1443
4.			–
5.			
6.			1476
7.	Pozsony	H	1465
8.			–
9.			1464

A) A város történelmi várnegyede ma a politikai szerepe mellett fontos kulturális és idegenforgalmi központ. Az itt található Nagyboldogasszony-templom Mátyáshoz is szervesen kapcsolódik.

Kapcsolódó forrásrészlet: „A Dunára néző részen kápolnát emelt. […] Felette könyvesházat épített, dúsan rakva latin és görög könyvekkel, a könyvek kiállítása is pazar." „Az esküvőre pedig, amelyet az idei télen szándékoztak meg-tartani, nemcsak az ország valamennyi előkelőségét hívta meg, hanem a környékbeli tartományurakat és fejedelmeket is; a vendégfogadást és a látványosságokat szerte-len költséggel és bőséggel készítette föl." *(Antonio Bonfini)*

B) A Dunakanyarban fekvő település napjainkban Pest vármegye legkisebb népességszámú városa, kedvelt turisztikai célpont, egy közép-európai regionális együttműködés névadója.

Kapcsolódó forrásrészlet: „[…] a régi királyok magas hegyi várát s az alatta fekvő palotát úgy megnagyobbította, kertekkel, vadaskertekkel, halastavakkal úgy ékesítette, hogy ennek az építkezésnek pompája még a többiét is felül-múlni látszott. […] Függőkertek voltak itt és vörös-márvány medencével, bronz ülőhellyel díszes szökőkutak." *(Antonio Bonfini)*

C) A Duna partján fekvő globális város turisztikai központ, illetve számos nemzetközi szervezet (pl. OPEC) központja.

Kapcsolódó forrásrészlet: „A csillagok megkérdezése és jóslata után ez év elejétől kezdte tehát ostromolni a király […], mert tudta, hogy a csillagok most Frigyesnek kedvezőtlenek. Minden igyekezetét ennélfogva arra irányította, hogy a pannonnak még eddig soha meg nem hódolt igen virágzó és dúsgazdag várost erővel vagy kiéheztetéssel meghódoltassa." *(Antonio Bonfini)*

D) A történelmi Erdély szívében elhelyezkedő város egyik leghíresebb látnivalója az 1902-ben felavatott Mátyás-szobor.

Kapcsolódó forrásrészlet: „Mátyás […] [itt] született, s ott is nevelkedett első ifjúsága idejéig." *(Antonio Bonfini)*

E) A vármegyeszékhely fontos közlekedési csomópont, valamint sokoldalú élelmiszeriparral rendelkezik. Turisztikai látnivalói közül kiemelkedik az Aranybulla-emlékmű és a Középkori Romkert.

Kapcsolódó forrásrészlet: „Összegyűlt tehát […] az egyházi és világi rendből valamennyi főember, püspök, Magyarország egész nemessége, hogy a szent fejékkel, amelyet éppen most szerzett vissza, annak rendje-módja szerint megkoronázza a legragyogóbb tettekre született királyt. […] Szécsi Dénes esztergomi [érsek] a királyi jelvényekkel szokás szerint fölékesítette. *(Antonio Bonfini)*

F) A Duna és a Száva összefolyásánál található város ma az egyik szomszédos országunk fővárosa.

Kapcsolódó forrásrészlet: „Amikor pedig az […] ország végvárát […] megtámadta a törökök nagy sokasága […], akkor a boldog pap [Kapisztrán János] a katolikus hit szerint a halálra felkészülve, […] urunkkal és apánkkal együtt behatolt a kereszt jelét viselőkkel a már teljes erővel ostromlott várba." *(Hunyadi Mátyás levele az olasz fejedelmeknek és városoknak, 1460)*

G) A Moldva partján fekvő város turisztikai központ, számos látnivalója közül kiemelkedik a Károly híd, illetve a 15. század elején készült Óvárosi városháza csillagászati órája. Mátyás e városban raboskodott a trónra kerülése előtt, innen származik első felesége is.

Kapcsolódó forrásrészlet: „Szilágyi / Örzsébet / Levelét megirta; / Szerelmes / Könnyével / Azt is telesirta. Fiának / A levél…" *(Arany János: Mátyás anyja)*

H) A Duna-menti egykori szabad királyi város, ma főváros, négy saroktornyos várában Mátyás is gyakran tartózkodott.

Kapcsolódó forrásrészlet: *„Mátyás, Magyarország királya […] alázatosan kéri Szentségedet, hogy kegyeskedjék számára engedélyezni: a nevezett királyság valamely jelentős és erre alkalmas városában vagy más helyén bármely tudománykarból álló egyetem felállítását." (Feljegyzés Hunyadi Mátyás leveléről, 1465)*

I) A Vezúv mellett fekvő kikötőváros napjainkban az Appennini-félsziget harmadik legnépesebb városa. Innen származik Mátyás második felesége.

Kapcsolódó forrásrészlet: „A megérkező királyné […] Galliából és Germániából szerződtetett énekeseket. Sőt […] még konyha- és gyümölcskertészeket is hívott, a földművelésben mestereket, akik itáliai, szicíliai és gall módon készítették a sajtot. Jöttek színészek és bohócok, akiket a királyné nagyon kedvelt." *(Antonio Bonfini)*

Elérhető pontszám: 18 pont	Elért pontszám: ..... pont

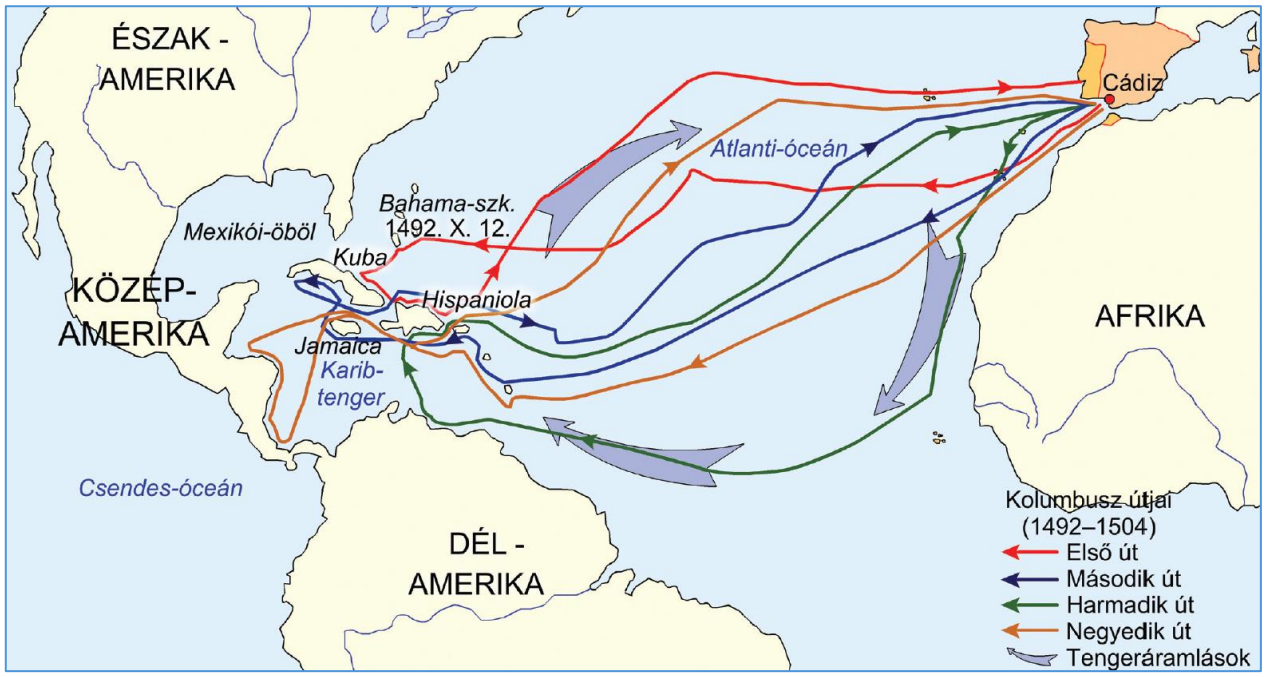
Település sorszáma	Település neve	Kapcsolódó betűjel	Kapcsolódó évszám
1.	Prága	G	–
2.	Belgrád [Nándorfehérvár]	F	1456
3.	Kolozsvár	D	*1443*
4.	Nápoly	I	–
5.	Bécs	C	1485
6.	Buda	A	*1476*
7.	*Pozsony*	*H*	*1465*
8.	Visegrád	B	–
9.	Székesfehérvár	E	*1464*

Kapcsolódó topográfiai fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** Belgrád, Bécs, Budapest, Kolozsvár, Nápoly, Pozsony, Prága, Székesfehérvár, Visegrád;
- **történelem:** Bécs, Buda, Budapest, Kolozsvár, *Nápoly**, Nándorfehérvár, Pozsony, Székesfehérvár, Visegrád.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a térképvázlat, valamint a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Jelöld a fenti térképen az Egyenlítőt (E), a Ráktérítőt (R) és az é. sz. 30°-át (30°) a földrajzi atlasz segítségével!

2) Írd az alábbi tengeráramlások sorszámát a térképen szereplő megfelelő nyílhoz! A hideg tengeráramlások számát kék, a melegeket pedig piros színnel írd!

1) Észak-egyenlítői-áramlás 2) Kanári-áramlás 3) Golf-áramlás (Észak-atlanti-áramlás)

3) Mivel magyarázható, hogy Kolumbusz Amerikába tartó útjai során a délnyugati irányt, míg onnan vissza, Európába már inkább az északkeletit választotta?

……

……

4) Kolumbusz hajóit az útjai során a különböző szelek és szélrendszerek is segítették.

Húzd alá az alábbiak közül azt a szelet, amely <u>az Európából Amerikába tartó hajóúton</u> a felfedezők segítségére lehetett!

DK-i passzátszél DNy-i szél ÉK-i passzátszél DK-i sarkiszél

Húzd alá az alábbiak közül azt a szelet, amely <u>az Amerikából Európába tartó hajóúton</u> a felfedezők segítségére lehetett!

DK-i passzátszél DNy-i szél ÉK-i passzátszél ÉK-i sarkiszél

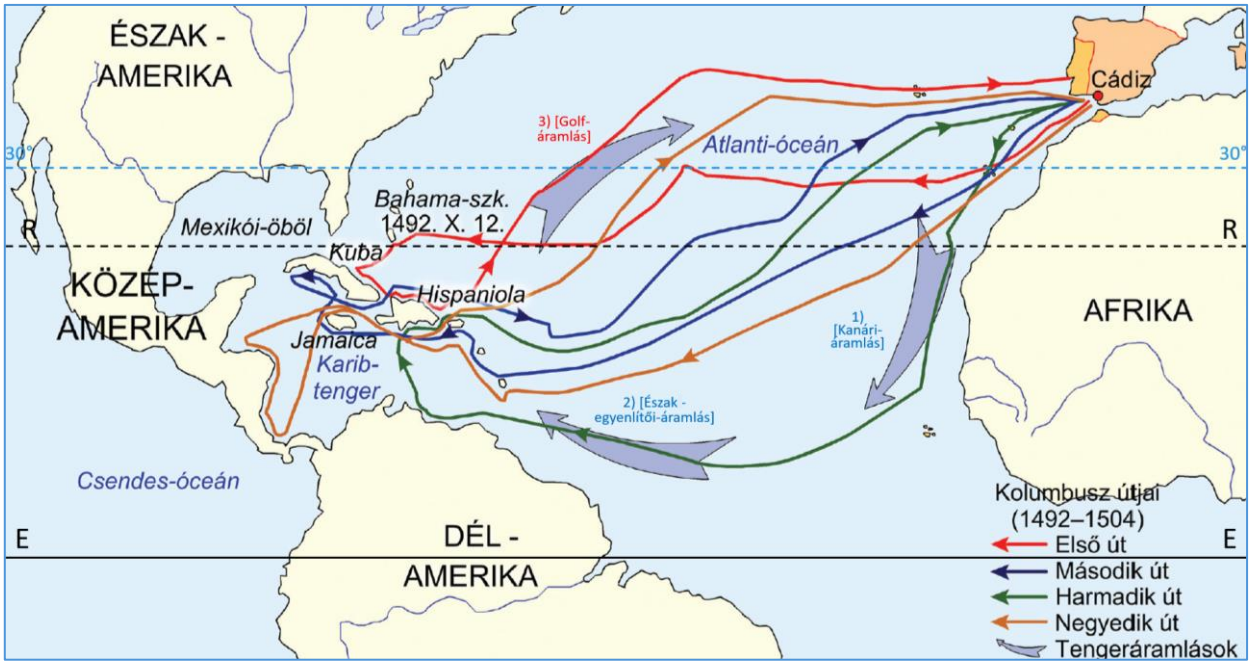
5) Milyen légnyomás jellemzi az alábbi területeket?

az é. sz. 30°-a ……

az Egyenlítő térsége ……

Elérhető pontszám: 12 pont	Elért pontszám: ……. pont

1-2)

3)

Az Amerikába tartó úton a **passzátszelet** használta fel, mivel az kisebb-nagyobb szünetekkel szinte állandóan fúj, miközben iránya és sebessége alig változik. A passzát a 30. szélességi kör felől az Egyenlítő felé fújó szél, ami kedvező az Amerikába tartó út során.

Az Európába tartó úton a **nyugatias** (nyugati irányból fújó) **szeleket** használta fel, ezek jellemzően a 30. és a 60. szélességi kör között érvényesülnek, így ez indokolta, hogy az Európába való hajózás magasabb szélességi körök szélrendszerét használta ki.

4)

ÉK-i passzátszél

DNy-i szél

5)

Az é. sz. 30°-a: magas

Az Egyenlítő térsége: alacsony

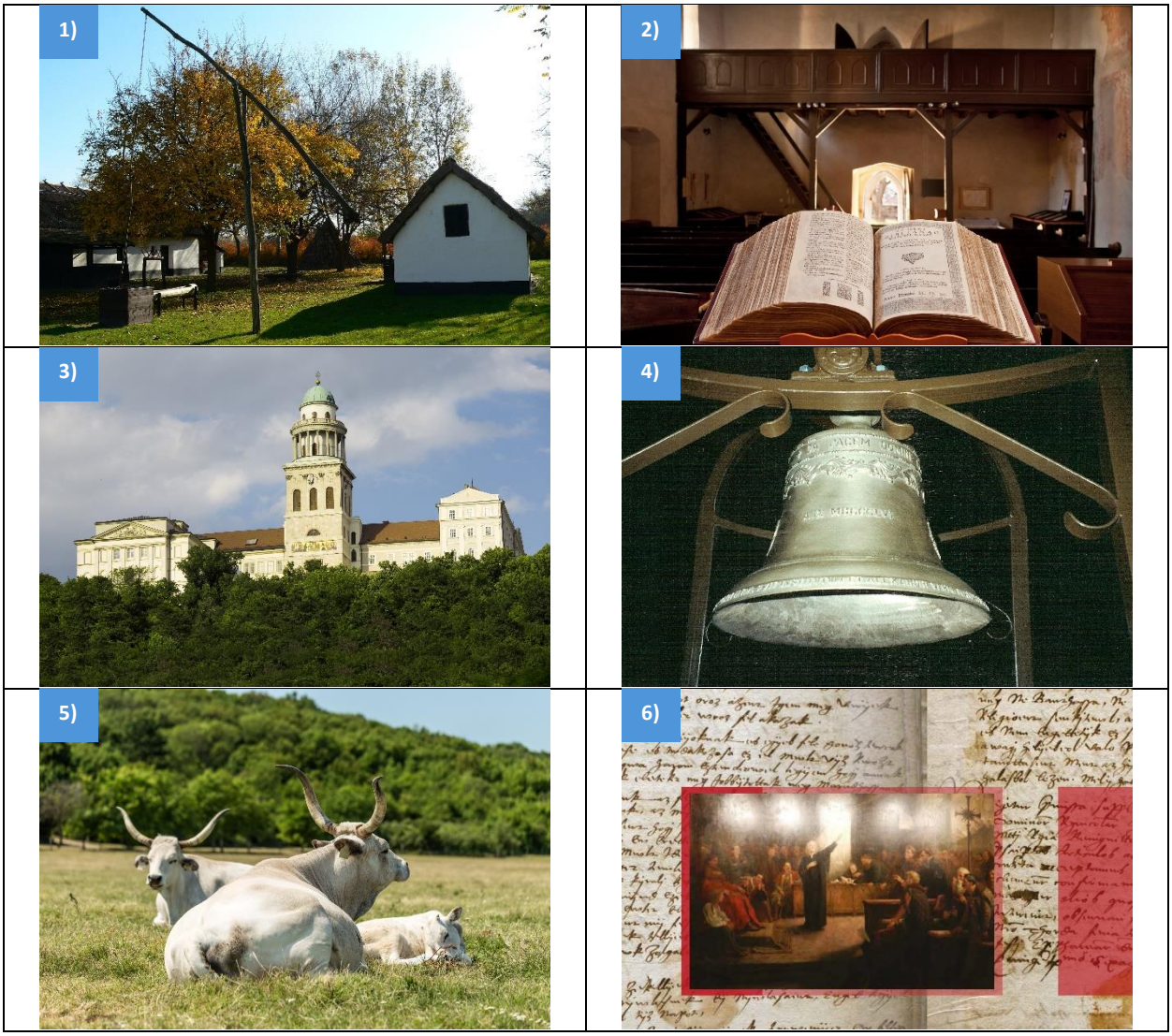
Kapcsolódó topográfiai fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** Egyenlítő, Baktérítő, Ráktérítő, Észak-atlanti-áramlás, Golf-áramlás, Kanári-áramlás, *Észak-egyenlítői-áramlás**, szél, szélrendszer, passzátszél, nyugati(as) szél
- **történelem:** Kolumbusz Kristóf, 1492-től az újkor, 1492 – Amerika felfedezése, Spanyolország.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

Döntsd el, hogy az alábbi képeken látható hungarikumok mely leíráshoz kapcsolódnak! Írd a hungarikumok sorszámát a leírás utáni megfelelő pontozott vonalra! *Egy leíráshoz nem tudsz betűt rendelni, oda tegyél X-et!*

a) A Kilenclyukú híd környékének ikonikus hungarikuma a török korban a legjelentősebb kiviteli termékünk volt. ……

b) Az 1568-ban keletkezett hungarikum évszázadokra biztosította a felekezeti együttélés békés feltételeit Erdélyben. ……

c) A több, mint 1000 éves hungarikum egyben az UNESCO Világörökség része is, az intézmény könyvtára több mint 300 ezer kötettel ma a világ legnagyobb bencés gyűjteménye. ……

d) A 13. században alapított hungarikum kolostorai, művészeti alkotásai és középkori kódexei a nemzeti örökség értékes részei. ……

e) A hungarikum Hunyadi János korának legjelentősebb győzelméhez kapcsolódik. ……

f) A Károli Gáspárhoz kötődő hungarikum Vizsolyban készült. ……

g) A mezővárosokhoz kapcsolódó, a kora újkorban elterjedő hungarikum ma is a magyar táj egyik jelképe. ……

Elérhető pontszám: 6 pont	Elért pontszám: …… pont

a) 5

b) 6

c) 3

d) X

e) 4

f) 2

g) 1

Kapcsolódó fogalmak kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** *hungarikum*,* Belgrád, Erdély, Hortobágy, Pannonhalmi Főapátság, UNESCO;
- **történelem:** bencés rend, Erdély, Nándorfehérvár, Pannonhalma, Hunyadi János, Károli Gáspár, Biblia, 1456 – a nándorfehérvári diadal, 1568 – tordai határozat.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a források, valamint a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

B) *Komáromi épületkárok az 1763-as földrengés következtében*

A) „A mai Magyarország területén érzékelt földmozgások közül a legnagyobb hatást az 1763-as komáromi földrengés okozta, amely Komárom környékén, a Csallóközben és a magyarországi Ács-Bábolna-Szőny körzetben okozott súlyos károkat. Az eddigi számítások és történeti földrengéskatalógusok szerint az epicentrum [a)] helye Komáromtól kb. 15 kilométerre kelet-északkeleti irányban volt. [Egy új kutatás] az epicentrum helyére adott az eddigieknél pontosabb becslést. A korábbi adat csak a földrengés egyes lakott helyeken, jellemzően városokban okozott hatásának és rombolásának térbeli eloszlásán alapult. Az új tanulmány további korabeli adatokat vont vizsgálat alá: az észlelt utórengések helyeit, a földrengés nyomán bekövetkező talajvíz-feltörések térbeli eloszlását, illetve a hatóságok által végzett felmérés eredményeit, amely a térség falvaiban mutatja az egy adózóra jutó átlagos kárértéket. A fenti adatok vizsgálata azt mutatja, hogy az epicentrum valójában Komáromtól északnyugatra, kb. 12 kilométer távolságban, Megyercs település közelében volt.” *(Hír az ELTE TTK weboldalán, 2021)*

C) „Az 1763-ik évhez szomorú emlékei fűződnek Győr városának. Ekkor volt ugyanis a századok óta hallatlan romboló földrengés. Június hó 27-én, tehát Szent László magyar király ünnepén történt. [Június 28-án reggel] kevéssel 5 óra után olyan erős robaj és moraj hallatszott a föld alól. […] A föld megrendült. Abban a pillanatban olyan recsegés terjedt szét a levegőben, mintha a városban az összes házak összeomlanának. És tényleg számos gyengébb alapzaton épült ház romba dőlt a földrengés következtében, a mely körülbelül 3 perczig tartott első ízben; azután szünetelt és egy negyedóra múlva ismét fenyegetett és pusztított. Az emberek rémülete leírhatatlan. Ide, s tova rohantak, hogy ki-ki életét megmentse. […] A romba dőlt házak többeket agyonütöttek. […] A megyés püspök július 2-án kelt körlevelében Isten haragjának megengesztelése végett […] megkérlelő istenitiszteletet rendelt el és Szent László királynak fejereklyéjét ünnepélyes körmenetben körülhordozták és megfogadták, hogy a pusztító földrengés emlékére ezt a körmenetet évről-évre megtartják, aminthogy ezt napjainkban is megteszik.” *(Részlet Halmai Antal munkájából, 1897)*

1) Nevezd meg, mely mai ország területén található a szövegben említett Csallóköz és Megyercs!

……

2) Az A) betűjelű szövegben az epicentrum szó utáni szögletes zárójelben a) betűvel jelöltük a fogalom jelentését. Húzd alá az alábbi lehetőségek közül azt, amelyik megfogalmazza a jelentését!

a) A földrengés kipattanásának helye a felszín alatt.

b) A földfelszínnek az a területe, ahol a földrengéshullámok először elérik a felszínt.

c) A földrengés alatt felszabaduló energia mértéke.

3) Hasonlítsd össze a korábbi és az új kutatás által meghatározott epicentrum helyét!

a) Hány kilométerrel változott a Komáromtól mért távolság? ……

b) Hogyan változott az iránya Komáromhoz képest? ……

4) **Nevezz meg a források alapján két következményt, amelyet az 1763-as földrengés Győrben vagy Komáromban okozott!**

…… ……

5) **A korszakban még nem álltak rendelkezésre a földrengések műszeres mérésére szolgáló eszközök.**

a) Nevezz meg egy olyan tényt, amely alapján a kutatók következtethetnek egy földrengés erősségére!

……

b) Nevezd meg a földrengések erősségének mérésére és regisztrálására napjainkban használt műszert! ……

c) Az 1763-as földrengés erősségét a kutatók 6,3 magnitúdóra becsülik. Melyik skála adja meg a rengéserősséget magnitúdóban? ……

d) Az A) betűjelű forrásban aláhúztuk az „utórengések” kifejezést. Húzd alá a C) betűjelű forrásban azt a mondatrészt, amely bizonyítja, hogy az első rengést újabb rengés követte!

6) **A korabeli uralkodó a földrengést követően jelentős pénzügyi támogatást nyújtott Komárom városának. Nevezd meg, ki uralkodott ekkor Magyarországon! Add meg az uralkodásának kezdő és záró évszámát is!**

Az uralkodó neve: …… Uralkodási ideje: ……–……

7) **Nevezd meg, mely birodalom része volt Magyarország ebben a korszakban!** ……

8) **Nézz utána az interneten, hogy mely jelentős, I. (Szent) Lászlóhoz kapcsolódó történelmi esemény kapcsolódik a földrengést megelőző 571. évhez!**

……

9) **A C) betűjelű forrás keletkezésének idején még hagyomány volt I. (Szent) László fejereklyéjének körülhordozása.**

a) Nézz utána az interneten, hogy ezt napjainkban is megteszik-e! Húzd alá! igen – nem

b) Karikázd be az alábbi képek közül annak a betűjelét, amelyik a szövegben említett fejereklyéhez kapcsolódik!

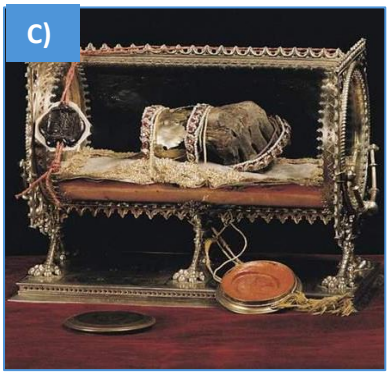
A)

B)

C)

10) **Hasonlítsd össze az A) és a C) jelű forrás alapján, hogyan értelmezték a földrengést a 18. században és hogyan értelmezik a 21. században!**

18. század: ……

21. század: ……

Elérhető pontszám: 19 pont	Elért pontszám: …… pont

1) Szlovákia

2) Aláhúzva: b

3)

a) (15 km-ről 12 km-re változott a távolság becslése, tehát) 3 km-rel közelebb került Komáromhoz.

b) Kelet-északkeletről északnyugatra változott az iránya Komáromtól.

4) Pl. épületek összeomlása, megrongálódása; az emberek menekülése/rémülete; emberek halála.

5)

a) Pl. a földrengésnek a lakott helyeken okozott hatásának és rombolásának térbeli eloszlása / az épületekben keletkezett károk nagysága, az összedőlt és megrongálódott épületek száma *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

b) Szeizmográf (földrengésíró)

c) Richter-skála

d) Aláhúzott mondatrész: azután szünetelt és egy negyedóra múlva ismét fenyegetett és pusztított

6) *Elemenként 1 pont, összesen 3 pont.*

Uralkodó neve: Mária Terézia, Uralkodási ideje: 1740–1780

7) Habsburg Birodalom

8) I. (Szent) Lászlót 1192-ben (június 27-én) avatták szentté (III. Béla uralkodása alatt).

9)

a) Igen, napjainkban is megteszik (minden év júniusának végén).

b) Bekarikázva: A)

10) A korszak (18. század) vallásos világképében a földrengést Isten haragjának megnyilvánulásaként értelmezték, napjainkban (21. század) (a természettudományos ismeretek és módszerek alapján) természeti folyamatként értelmezik. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható.)*

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** földrengés, rengésfészek (hipocentrum), rengésközpont (epicentrum), utórengés, *fészekmélység*, földrengéshullámok*, szeizmográf*, Richter-skála*, Mercalli-skála**;
- **történelem:** I. (Szent) László, Mária Terézia, Komárom, Szlovákia, 1740–1780 – Mária Terézia uralkodása *1077–1095 – Szent László uralkodása**.

**Emelt szintű követelmény.*

AZ ELSŐ IPARI FORRADALOM / AZ IPARI FORRADALOM ELSŐ HULLÁMA

A feladat az ipari forradalom hullámaival kapcsolatos. Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajzi (35. oldal) és a történelmi (42. oldal) atlasz, valamint ismereteid alapján! *(Elemenként 1 pont)*

1) Nevezd meg azt az államot, amely az ipari forradalom bölcsője volt! .....

2) Nevezd meg, mely ásványkincsek voltak az ipari forradalom kibontakozásának az alapjai!

....

3) Mely földtörténeti időben zajlottak azok a hegységképződések, amelyek összefüggésben állnak az előző feladatrészben megnevezett ásványkincsek képződésével? Húzd alá a helyes választ!

óidő középidő újidő

4) Nevezd meg a közép-angliai iparvidék *(„fekete vidék”)* központját jelentő nagyvárost! .....

5) Nevezz meg olyan városokat, amelyek jelentős angol iparvidékek nagyvárosai voltak a 19. század első felében! .....

6) Nevezd meg azt a hegységet, amelyben jelentős kőszéntelepek voltak! .....

7) Nevezz meg olyan angol nagyvárosokat, amelyekben napjainkban is jelentős a vaskohászat és az acélgyártás! .....

8) Nevezd meg a könnyiparnak azt az ágazatát, amelyben kibontakozott az ipari forradalom első hulláma és amely még napjainkban is jellemző pl. Manchesterben! .....

9) Nevezd meg azt a települést, amely az első vasútvonal egyik végállomása volt és mindkét térképen szerepel!

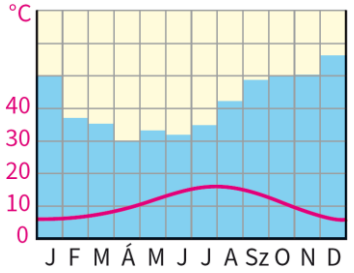
.....

10) Nevezd meg mely földrajzi övben és azon belül mely területen helyezkedik el az Egyesült Királyság!

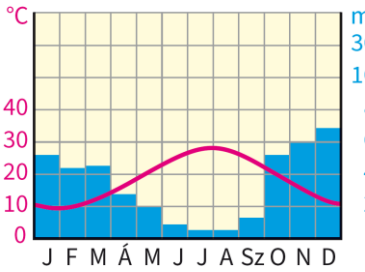
földrajzi öv: ..... terület: .....

11) Karikázd be annak az éghajlati diagramnak a betűjelét, amely az Egyesült Királyság éghajlatát ábrázolja!

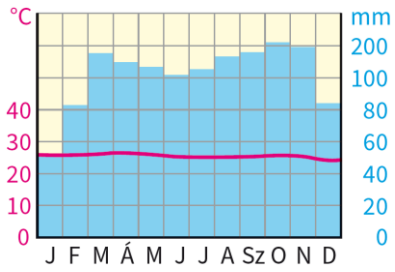
a)

b)

c)

12) Karikázd be annak a képnek a betűjelét, amely jellemzően kapcsolódhat az Egyesült Királyság éghajlatához!

A)

B)

C)

Elérhető pontszám: 14 pont	Elért pontszám: ..... pont

1) Egyesült Királyság

2) Kőszén, vasérc

3) Aláhúzva: óidő

4) Birmingham

5) Pl. Birmingham, Bristol, Liverpool, Manchester

6) Pl. Pennine

7) Pl. Sheffield, Leeds, Birmingham

8) Textilipar

9) Darlington

10) Valódi mérsékelt öv, óceáni terület.

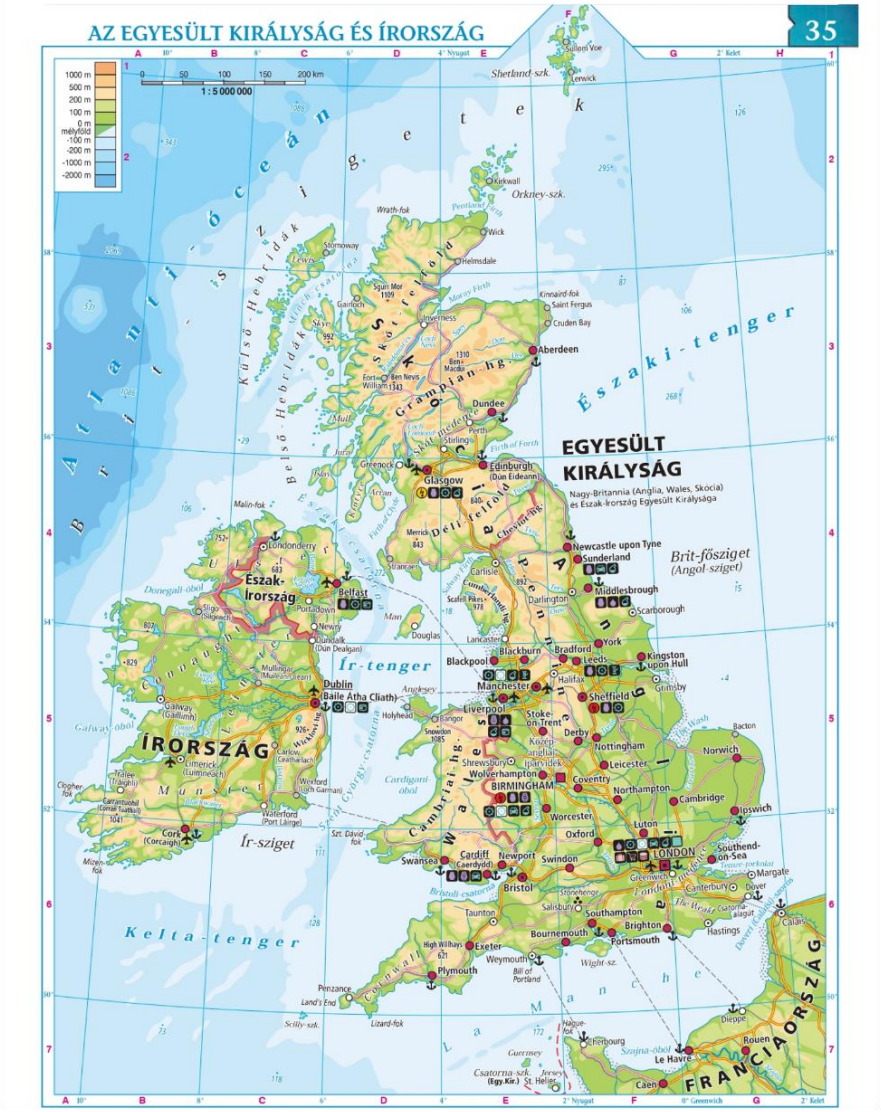
11) a

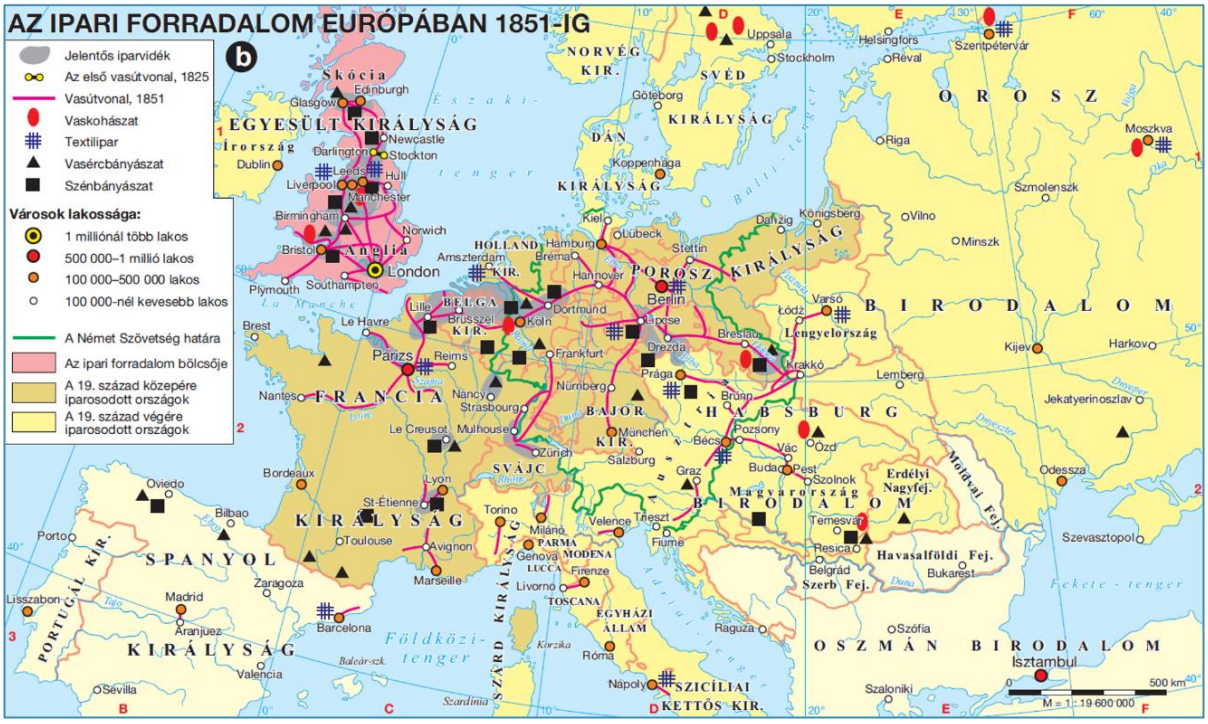
12) c

Kapcsolódó topográfiai fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** szoláris és valódi éghajlati övezetesség; óceáni terület, óceáni éghajlat, kőszén, érc, Manchester, Liverpool;
- **történelem:** ipari forradalom, tömegtermelés, Manchester

A kapcsolódó térképlapok a 2020-as NAT alapján készült atlaszokból.

Az Egyesült Királyság és Írország a középiskolai földrajzi atlaszban (fent) és az Ipari forradalom Európában 1851-ig a középiskolai történelmi atlaszban (lent) (forrás: a 2020-as Nemzeti alaptanterv alapján készült földrajzi [p. 35, 2024] és történelmi [p. 42, 2022] atlaszok)

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Az alábbi *forrásrészletek* Bonaparte Napóleon életének egy-egy jelentős helyszínéhez (pl. hadjáratához vagy csatájához) kapcsolódnak.

a) Döntsd el, hogy a forrásrészletek Napóleon életének mely helyszínéhez kapcsolódnak! Írd a szövegek mellé a helyszínek nevét! Az alábbi helyszínek közül válassz! *Egy helyszínhez nem kapcsolódik szemelvény.*

Waterloo, Austerlitz, Elba, Lipcse, Szent Ilona-sziget, Oroszország, Alpok (Itália), Egyiptom

A) „A sivatagban talált kevés kút vagy betömve volt, vagy a vizet használhatatlanná tették. A katonákat […] gyötrő elviselhetetlen szomjúságot a sós és egészségtelen víz alig enyhítette. A hadsereg villámgyorsan átkelt a sivatagon, alig kóstolva meg egy csepp vizet." *(Fauvelet de Bourrienne: Napóleon emlékiratai 1798–1799)* .....

B) „A körülmények nem hagytak más választást számomra, mint hogy lemondjak francia trónomról. […] Kérem, tájékoztassa a lakosságot az új helyzetről, valamint arról, hogy szigetüket választottam tartózkodási helyemül, tekintettel szelíd szokásaikra és kedvező éghajlatukra." *(Napóleon levele Dalesme tábornokhoz)* .....

C) „Végre az ellenség legnagyobb része, különösen az oroszok, a tó jegén kerestek átkelést. Ez jó vastag volt, s már 5–6000 ember egy kis rendet tartva eljutott a satschani tó közepéig, mikor Napóleon a gárdatüzérséggel belelövetett a jégbe. Az sok helyen megrepedt, rettenetes recsegés hallatszott! A víz hasadékokon előtörvén, csakhamar ellepte a jégtáblákat, s ezer meg ezer orosz, valamint nagyszámú lovaik, ágyúk, szekerek szép lassan lemerültek a mélységbe." *(Marbot tábornok visszaemlékezése)* .....

D) „Általános vélekedés volt azonban, hogy a Nagy-Szt. Bernát-hágó átkelhetetlen akadályt jelent. A hegyen átívelő hágó szűk volt, és nem volt teljesen felderítve. […] Az első konzul azonban ismerte a tüzérséget, és tudta, mire képes, így parancsára elindult a nehéz menetelésre." *(Johann Friedrich Hoyer, 1804*) .....

E) „A francia csapatok mély sárban táboroztak le, és a tisztek lehetetlennek tartották, hogy másnap csatát vívjanak; a talaj annyira átázott volt, hogy a tüzérség és a lovasság képtelen volt rajta manőverezni, és tizenkét órányi szép időre lett volna szükség a kiszáradásához. Amint megkezdődött a hajnal, a császár visszatért a parancsnokságára, elégedetten Wellington súlyos hibája miatt." *(W. L. Van-Ess: Napóleon élete, 1823)* .....

F) „Beköszöntött a borzalmas tél. [A katonák] mint a nyáj, szorosan egymáshoz szorulnak, és átölelik egymást, hogy felmelegedjenek. Hányszor találnak a felébredéskor az egymást átölelők közt már kihűlt tetemet; ott hagyják, egy tekintetet sem vetve rá. […] A lovak a fák kérgét rágják, patáikkal feltörik a jeget, és a havat nyalják, hogy szomjukat oltsák." *(C. Logier naplójából)* .....

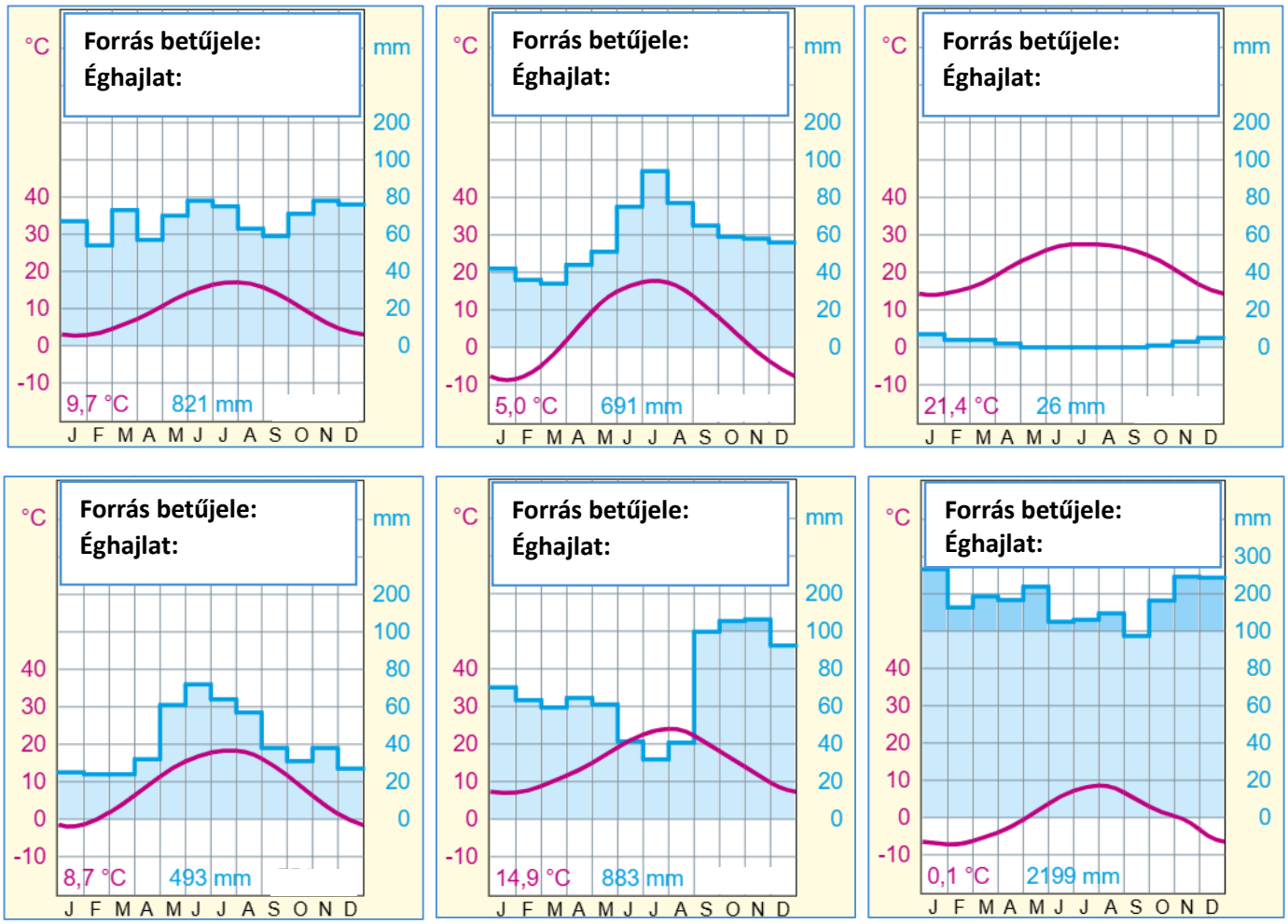
G) „[A szigeten] az állandó, gyakran viharos erejű szelek, amelyek mindig ugyanabból az irányból fújnak, végigsöpörnek a föld felszínén. A Nap […] csak ritkán jelenik meg. […] A hirtelen lezúduló, heves esőzések pedig végképp lehetetlenné teszik a szabályos évszakok megkülönböztetését. […] Az egész esztendőt a szél, a felhők és az eső állandó jelenléte jellemzi; a hőmérséklet pedig […] enyhe és egyhangú." *(Las Cases: 1823)* .....

b) Tedd időrendbe az előző feladatrészben szereplő B), C) és E) forrásrészleteket aszerint, hogy mikor történt az azokban leírt esemény! Kezdd a legkorábbival! *(1 pont)*

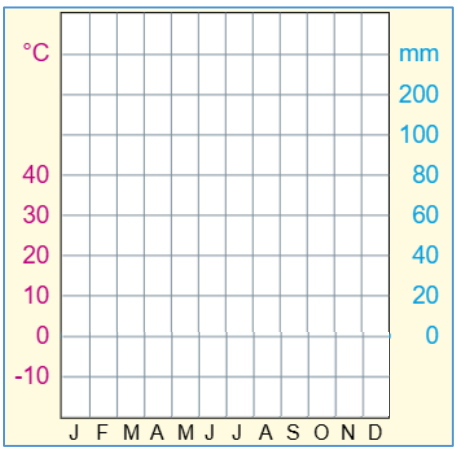
1. →	2. →	3.

2) Az alábbi *éghajlati diagramok* az 1) feladatban szereplő helyszínekhez kapcsolódó éghajlati elemek évi menetét jelenítik meg.

a) Határozd meg az atlaszaid segítségével, hogy az éghajlati diagramok mely helyszínhez kapcsolódnak! Írd az 1) feladatban szereplő források betűjelét az azokhoz kapcsolódó éghajlati diagram tetején található téglalapokba! Add meg a kapcsolódó éghajlat nevét is! *A G) betűjelű forráshoz nem kapcsolódik éghajlati diagram.*

b) Készítsd el a G) betűjelű forrás helyszínéhez kapcsolódó éghajlati diagramot! Az ehhez szükséges adatokat (az év egyes hónapjainak havi középhőmérséklete, a hulló csapadék mennyisége) az alábbi táblázat tartalmazza. Számítsd ki az évi középhőmérsékletet és az évi csapadékmennyiséget, és tüntesd fel azokat a diagram alatt! *(5 pont)*

hónap	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
°C*	19	20	20	19	18	17	16	15	15	15	16	17
mm**	48	62	83	59	56	75	75	63	47	33	25	31

** havi középhőmérséklet*
*** a hónapban hulló csapadék mennyisége*

A számítás menete:

évi középhőmérséklet: .....°C
évi csapadékmennyiség: .....mm

Elérhető pontszám: 27 pont	Elért pontszám: ..... pont

1) *(Elemenként 1 pont)*

a)

A) Egyiptom

B) Elba

C) Austerlitz

D) Alpok (Itália)

E) Waterloo

F) Oroszország

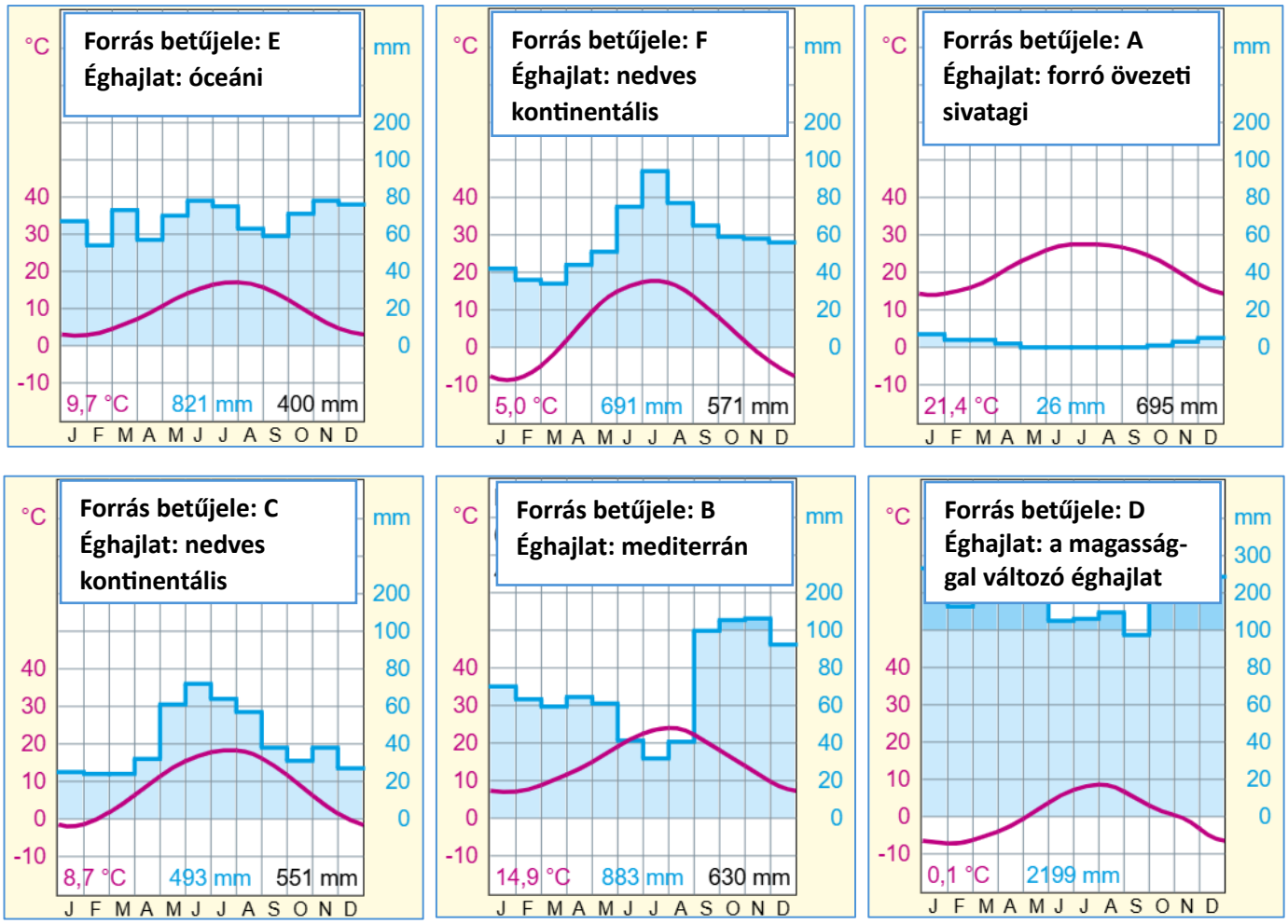
G) Szent Ilona-sziget

b) *(1 pont)*

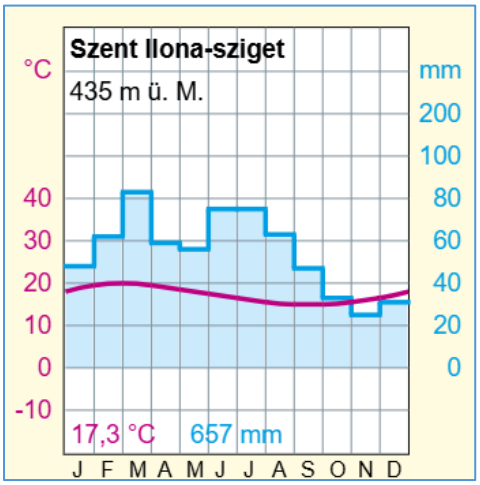
1. →	2. →	3.
C	B	E

2)

a) *(Elemenként – helyes betűjel és éghajlat – 1-1 pont, összesen 12 pont)*

b) A Szent Ilona-sziget éghajlati diagramja *(5 pont – 2 pont: helyes adatok, 3 pont: vizuális megjelenés)*

A számítás menete:

(19 + 20 + 20 + 19 + 18 + 17 + 16 + 15 + 15 + 15 + 16 + 17) ÷ 12 = 17,25 °C ≈ **17,3 °C** *(1 pont)*

48 + 62 + 83 + 59 + 56 + 75 + 75 + 63 + 47 + 33 + 25 + 31 = **657 mm** *(1 pont)*

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** éghajlati övezetesség, függőleges övezetesség, forró övezeti (trópusi) sivatagi éghajlat, mediterrán éghajlat, óceáni éghajlat, nedves kontinentális éghajlat;
- **történelem:** Bonaparte Napóleon, 1804–1814/1815 – Napóleon császársága, 1815 – a waterlooi csata, Waterloo, Oroszország, Egyiptom, Moszkva, *1805 austerlitzi csata*, 1813 lipcsei csata*, Borogyino*.*

**Emelt szintű követelmény.*

A NAGY PESTI ÁRVÍZ

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és történelemórákon tanultak, valamint a forrásrészletek alapján! *(Elemenként 1 pont)*

A. „[…] 14-én folytatva növekszik a víz, s a Pesti Therezia, József, s Ferencz városi házak düledezni kezdnek, – öszve is dűlnek – s több száz lakosok, s házi állatok a víznek martaléki lesznek.” *(Egy ismeretlen túlélőnek a bátyjához írott levele)*

B. „A kaszinó vendéglőjében ebédeltem. [13-án] ebéd alatt indult meg a jég; darabig csendes méltósággal robaj nélkül ment, később megállott s az emberek újra kezdettek rajta járni. 5 órakor újra megindult s nem sokára tornyosulni kezdett s főni és forrni a jégtömegeket duzzadva emelő s újra szétzúzó hatalma a dühöngni készülő Dunának. *(Az „árvízi hajós” naplójából, 1838)*

C. „1. § A Duna s egyéb folyamok szabályozásának, valamint ezzel kapcsolatban állólag Buda és Pest városainak s ezek szomszéd vidékének az elemi viszontagságok elleni biztosításuknak előleges tárgyaltatása végett, országos választmány rendeltetik.” *(Korabeli törvénycikk)*

D. „Ebben a januári hónapban annyi hó esett, hogy az 5 láb [kb. 1,5 m] magasságot is elérte. […] A Duna [január] 6. körül befagyott, és az állandó fagy miatt [a jég] elérte az 5–6 láb [1,5–2 m] vastagságot. Pest és Buda szorongott, féltek a Duna áradásától.” *(Holló Mihály gödöllői plébános visszaemlékezése)*

E. „Egy ladikra ültem, […] a belváros utcáin eveztünk s […] hordtuk a menekülteket. Evezni és kormányozni kezdtem s a[z] utcákból többször rakodtunk meg. […] Már csaknem 12 óráig folyvást és szakadatlan evezvén és dolgozván, átázva s elkényszeredve kifogytam erőmből.” *(Az „árvízi hajós” naplójából, 1838)*

F. „[13-án] A víz partjain már túllépett, a bőszült folyam a váci töltést már átszakította, de a jég folyvást haladván, a nézők csoportja […] azt hitte, hogy mérgét már kiöntötte. Ezen reményben színházba mentem, s még nem vala vége a darabnak, midőn híre futamodott, hogy a víz már a városban van.” *(Az „árvízi hajós” naplójából, 1838)*

G. „A Duna felé siettemben víz még csak szivárgott át a kis gáton. Haza menvén lovat nyergeltetni, midőn a város piacára értem, már omlott a hullám a váci-utcán lefelé, bajjal tudtam ezzel szembe, s csaknem hasig vízben lovagolni.” *(Az „árvízi hajós” naplójából, 1838)*

a) Ki volt az a személy, akinek a naplójából több fenti részlet is származik, és akit mentési munkálatai miatt *„árvízi hajósként”* ismerünk? *(Vezeték- és keresztnevet is írj!)*

……..

b) Mely időjárási tényezők és természeti folyamatok járultak hozzá a pesti árvíz kialakulásához?

……..

c) Mely hónapban következett be az 1838-as pesti árvíz? Húzd alá a helyes választ a források és ismereteid alapján!

március június szeptember

d) A fenti események 1838-ban történtek. Nevezd meg, mely magyar történelmi korszakhoz kapcsolódik ez az időpont!

……..

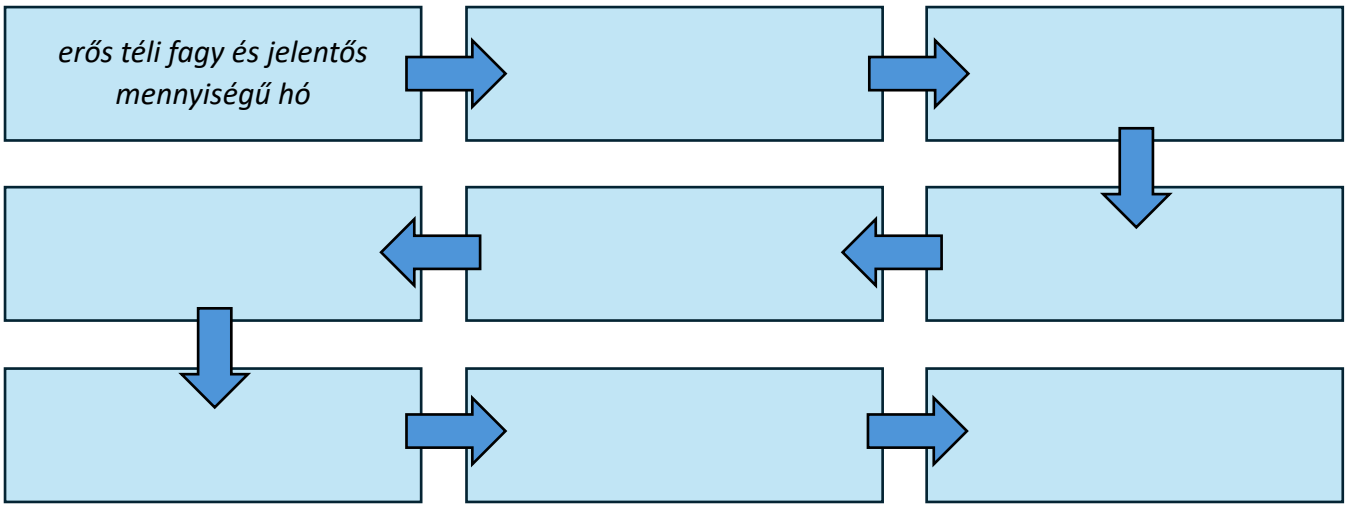
e) Mely – a fenti forrásokból kikövetkeztethető – céljai lehetnek a C) betűjelű forrásban leírt *„folyamok szabályozásának”*? Írj kettőt!

– ……..

– ……..

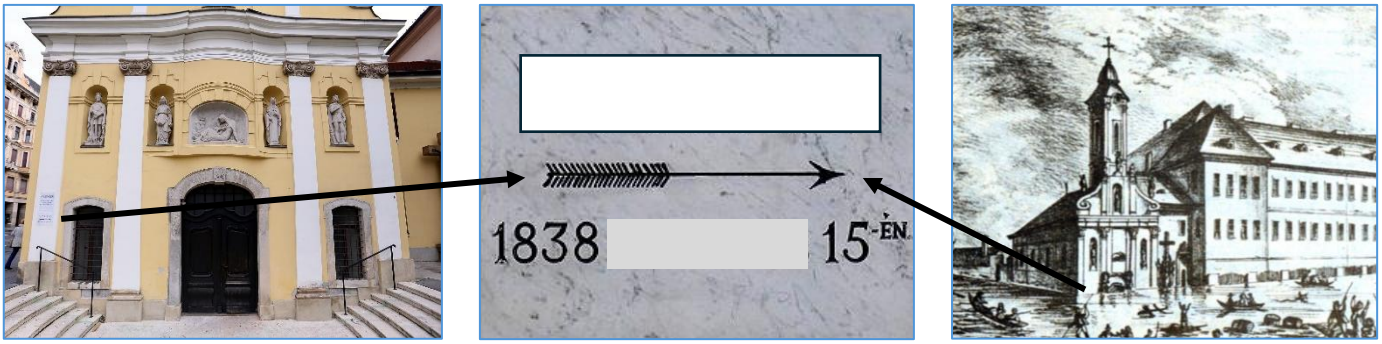
f) Állítsd időrendi és ok-okozati sorrendbe a pesti árvíz kialakulásának és következményeinek főbb eseményeit a fenti források és saját ismereteid segítségével! Az első láncszemet megadtuk. Folytasd a folyamatábrát az alábbi kifejezések felhasználásával!

jégtorlasz kialakulása; árvízi mentés; Pest elöntése, városi károk; a Duna befagyása; ~~erős téli fagy és jelentős mennyiségű hó~~; árvízvédelmi töltések átszakadása; enyhülés, olvadás – a jég megindulása; folyószabályozás és árvízvédelem fejlesztése; áradás, árvíz kialakulása

g) Az alábbi középső képen látható emléktábla – napjainkban is – az 1838-as árvíz szintjét mutatja a budapesti Szent Rókus-kápolna falán. Írd a nyíl fölötti téglalapba a felsorolt vízföldrajzi fogalmak közül azt, amelyik a leginkább kapcsolódik a képekhez (és amelyik a valóságban is a vízszintes nyíl fölött szerepel)! *(A nyíl alatti hónapot szürke téglalappal kitakartuk. A bal oldali kép napjainkban készült, a jobb oldali kép pedig az adott korszakban.)*

vízjárás vízállás villámáradás vízhozam

h) Ki volt az a magyar politikus – későbbi közmunka- és közlekedésügyi miniszter –, aki jelentős szerepet játszott hazánk folyószabályozási munkálatainak megindításában? *(Vezeték- és keresztnevet is írj!)*

……..

i) Nevezz meg egy olyan korszerű árvízvédelmi vagy -előrejelzési megoldást, amely az 1838-as pesti árvíz idején még nem állt rendelkezésre Magyarországon!

……

Elérhető pontszám: 17 pont	Elért pontszám: …… pont

a) Wesselényi Miklós

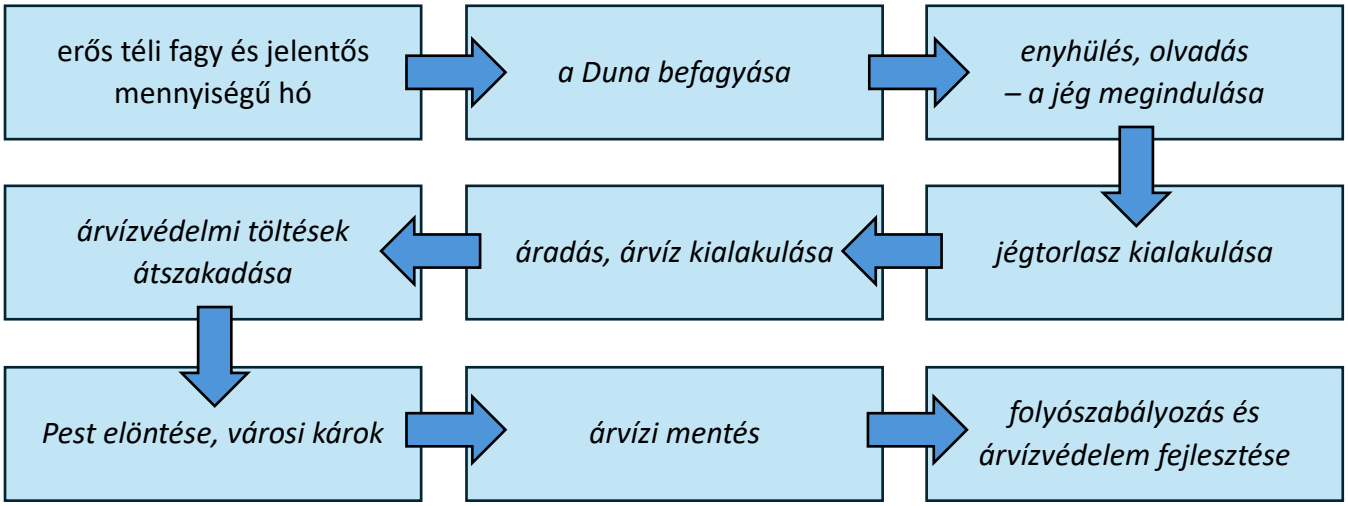
b) Pl. jelentős mennyiségű hó hullott a Duna vízgyűjtő területén, a tartós fagy miatt a Duna befagyott

c) Aláhúzva: március

d) Reformkor

e) Pl. az árvizek levonulásának gyorsítása, a folyóparti települések védelme az árvizek ellen, a hajózás feltételeinek javítása.

f)

g) Vízállás

h) Széchenyi István

i) Pl. korszerű vízállásmérés és árvíz-előrejelzés; modern megfigyelési rendszerek (pl. műholdak); korszerű árvízvédelmi gátak; mobil árvízvédelmi rendszerek; víztározók

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **földrajz:** vízgyűjtő, vízhozam, vízállás, vízjárás, vízgazdálkodás, árvíz, árvízvédelem, *folyószabályozás**, Duna;
- **történelem:** Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Pest-Buda, a reformkor – 1830–1848.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi, az 1842-es teljes napfogyatkozáshoz kapcsolódó feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

A) Már magában véve is azon jelesek közé tartozik ez évi sötétedés, mellyek csak ritkán, századonkint csak egyszer-kétszer történnek meg illy teljesen […], valószínű, hogy több század lefolyhat, míg édes honunk ismét olly látványt élvezhetend, millyenre számíthat [1842.] július 8-ika reggelén. […] A hold árnyékának középpontja először is az atlanti tengert éri napfelkeltével, nyugat felé Portugaltól mintegy kétfoknyira, keresztülmegy útjában Portugál déli részén, keresztül rézsutasan Spanyolországon, déli Francziaországon, […] Lombardián, Ausztrián, éjszaki Magyarországon, ausztriai Galiczián, európai Muszkaország déli, ázsiai Muszkaország délnyugati részén, Chinán a' Csendes-tengerbe, hol a földet naplementével elhagyja." *(Pesti Hírlap, 1842. június 26.)*

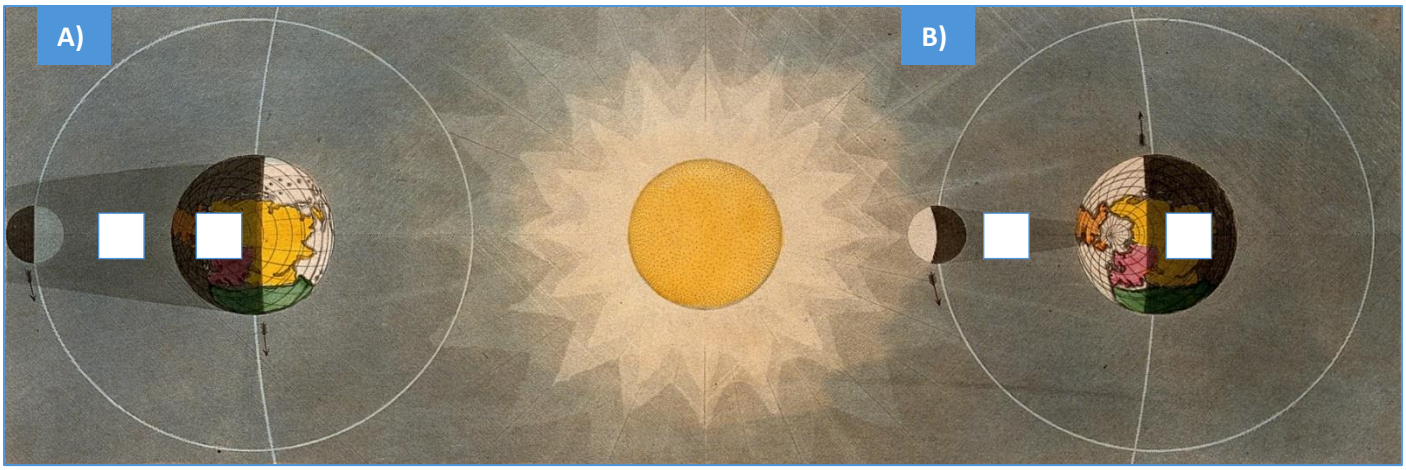
B) *Korabeli festmény részlete*

C) „Konok természetének Petőfi nem egyszer megadta az árát. Így az 1842-ik nyarán, majdnem megvakulással lakolt érte. Ez évben […] mi [Orlay, Petőfi, Jókai] e tünemény kedvéért a város [Pápa] szélére mentünk, hogy azt teljes pompájában láthassuk. Amint a nap fényes tányérja fogyni kezdett, Petőfi föltette magában, hogy annak teljes elfogyásáig bele fog nézni […]. De amint az első sugár igen éles hatással kilövellt, Petőfi szemeire csapta tenyerét, s egészen hazáig karon kellett őt vezetnem, s csak napok múlva szűnt káprázata, de bal szemének ez annyira ártott, hogy avval soha sem látott többé tisztán." *(Orlay Petrich Soma visszaemlékezése, 1879)*

D) „Teremtő isten! Szemeimre / A vakságot tán csak nem küldöd? / Mi lesz belőlem, hogyha többé / Nem láthatok lyányt s pipafüstöt!" *(Petőfi Sándor: Szemfájásomkor, 1844)*

1) a) Az alábbi 1851-ben készült ábra betűvel jelölt részei közül melyik kapcsolódik a fenti szövegekben olvasható jelenséghez? Karikázd be a kapcsolódó ábrarészlet betűjelét!

b) Jelöld a fenti ábrán a megfelelő négyzetbe írt X jellel az A) jelű forrásban aláhúzott részt *(„a hold árnyékának középpontja")!*

c) Állapítsd meg a fenti ábra alapján, hogy melyik holdfázisban alakulhat ki teljes napfogyatkozás! Húzd alá a helyes választ!

újhold *első negyed* *telihold* *utolsó negyed*

2) **Az A) forrás szerzője szerint a teljes napfogyatkozások *„csak ritkán, századonkint csak egyszer-kétszer történnek meg”*. Ellenőrizd ezt az állítást a mai Magyarország területére vonatkozó adatok segítségével! Mikor volt legutóbb és mikor lesz legközelebb teljes napfogyatkozás látható Magyarország mai területéről?**

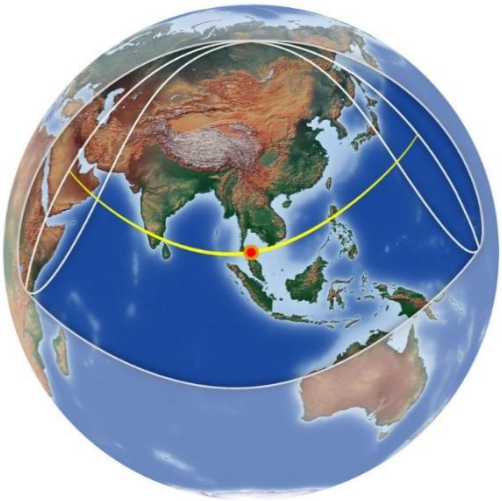
Legutóbbi teljes napfogyatkozás éve: …….. Legközelebbi teljes napfogyatkozás éve: ……..

Az A) forrás állítása: ☐ igazolható / ☐ cáfolható, mert ……

……

3) **a) Döntsd el az A) szöveg és saját ismereteid alapján, hogy az alábbi két ábra közül melyik kapcsolódik az 1842. júliusi teljes napfogyatkozáshoz! Karikázd be a kapcsolódó ábra betűjelét!**

A)

B)

b) A B) jelű festményrészlet az 1842-es napfogyatkozást ábrázolja egy európai nagyvárosban. Húzd alá az A) jelű szöveg segítségével annak a városnak a nevét, amelyhez a festmény kapcsolódhat!

Párizs London Bécs Róma

4) **Nevezd meg, ki szerkesztette az A) jelű forrás keletkezésének idején a Pesti Hírlapot!** *Teljes nevet írj!*

……..

5) **Milyen kapcsolat fűzte a C) jelű forrásban szereplő történelmi személyeket Pápához 1842-ben?**

……

6) **Milyen rövid távú és milyen tartós következményei lettek annak, hogy Petőfi közvetlenül a Napba nézett? Válaszolj az C) és D) betűjelű források segítségével!**

rövid távú következmények: ……

tartós következmények: ……

7) **Nézz utána az interneten, hogy milyen módszerekkel lehetett a 19. században a napfogyatkozást a Napba való közvetlen belenézés nélkül megfigyelni!**

……

8) **Miért veszélyes közvetlenül a Napba nézni, még napfogyatkozás idején is?**

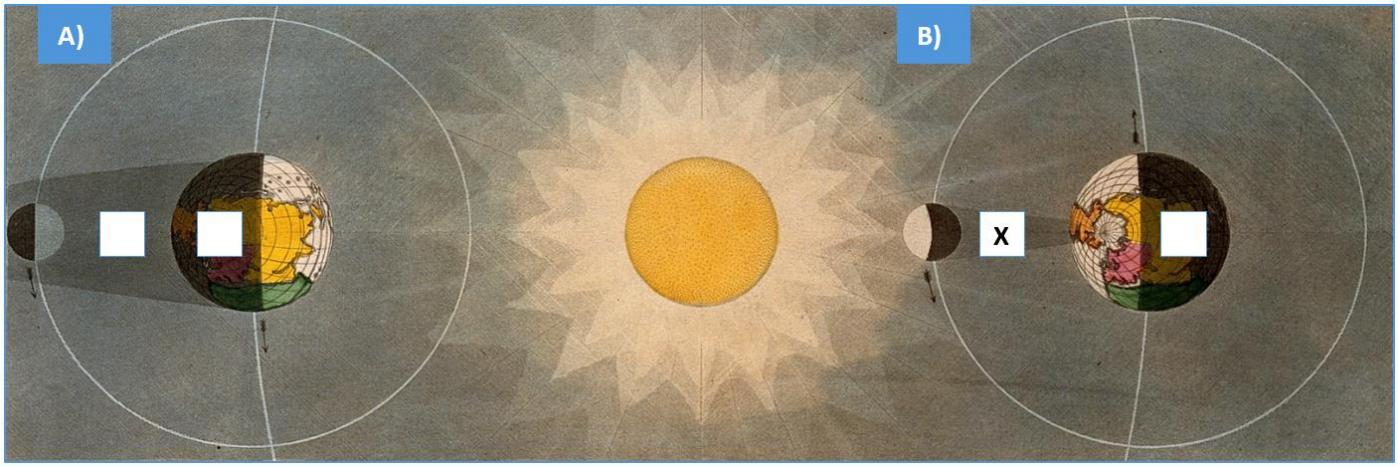
……

Elérhető pontszám: 14 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

a) Bekarikázva: B)

b)

c) Aláhúzva: újhold

2) 1999 és 2081; az állítás **igazolható**, mert a mai Magyarország területéről a teljes napfogyatkozás valóban nagyon ritka, és hosszú időközök (általában évtizedek: 1842 → 1999 [157 év] és 1999 → 2081 [82 év]) telnek el a teljes napfogyatkozások között.

3)

a) Bekarikázva: B)

b) Aláhúzva: Bécs

4) Kossuth Lajos

5) Mindhárman a Pápai Református Kollégiumhoz kötődtek; az 1841/42-es tanévben mindhárman ott tanultak.

6)

Rövid távú: erős szemkáprázás, látászavar; napokig nem múlt el.

Tartós: a bal szemével később sem látott tisztán; a D) forrás alapján a vakságtól való félelem is megjelent.

7) A Nap képének kivetítésével, közvetett módon (pl. lyukkamerával vagy optikai eszközzel).

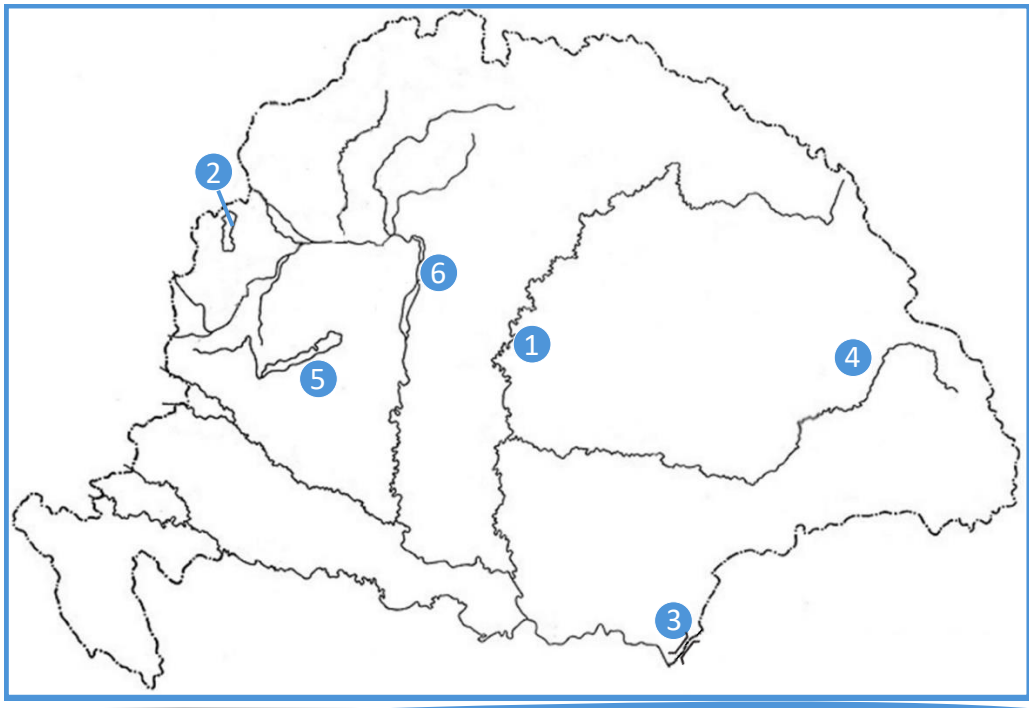
8) A Nap rendkívül erős fénye károsíthatja a retinát, súlyos (fotokémiai és termikus) károsodást okozhat (ezért a napfogyatkozás hosszas, biztonságos megfigyeléséhez a védőszemüveg viselése kötelező).

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** Nap, Hold, hold, holdfázisok (újhold, első negyed, holdtölte/telihold, utolsó negyed), nap- és holdfogyatkozás, Pápa;
- **történelem:** Kossuth Lajos, *Pesti Hírlap**, 1830–1848 – a reformkor;
- **magyar nyelv és irodalom:** Petőfi Sándor, Jókai Mór

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlaszod segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Az alábbi kontúrtérképen szereplő számok egy-egy vízrajzi elemet jelölnek. Döntsd el a kontúrtérkép alatt található, Széchenyi Istvántól származó forrásrészletekről, hogy mely vízrajzi elemhez – illetve annak mely szakaszához – kapcsolódnak! Írd a szövegek melletti körökbe a megfelelő számot! *Egy sorszámot nem tudsz felhasználni.*

A) „[Folyó]völgy alatt én nemcsak a [folyó] ágyát értem és azon tért, mellyre a kicsapongó [folyó] árja terjed, de mind azon folyók és vizek ágyait és kiöntési lapályait is, mellyek a [folyóba] omlanak, u[gy] m[int] Szamost. […] A [folyó]völgy rendezését illetőleg én az itten következő nehézségeket látom utban. […] 1ször Roppant vízmenynyiség. 2szor Aránylag felette csekély eset [esés]. 3szor Jobbadán alacsony partvidék.” *(Széchenyi István, 1846)*

B) „Az eszme ’[a tóra] gőzöst állítni’ közvetlen nem enyim. Én annak csak egyik közvetett ügyvivője vagyok. […] Az európai egyéb tavakra a partjaikon fekvő nagyobb és számosb városok s az ezek közti élénkebb közlekedési szükség idézték elé a rajtuk evező gőzösöket; míg a [tó] partjain alig fekszik nagyobb hely, alig van kereskedési mozgalom, s így ezek létét viszont a gőzösök nagyobb élénkséget szülő fel- s alájárása fogná előteremteni […].” *(Széchenyi István, 1846)*

C) „A szabályozásnak a [szorosnál] sziklarepesztés, egyidejűleg saját területünkön átmetszések segítségével kell történnie. […] A [folyó e szakasza] hazánk élettere, azt kell nyűgeitől megszabadítani és a Feketetengerig hajózhatóvá tenni. (…) Véleményem szerint a fő baj: vízhiány és zátonyok, és a fő szükséglet: parti utak (teherhajók vontatására a legnehezebb szakaszokon).” *(Széchenyi István naplójából, 1830)*

D) „És te, jó […] tavam, téged is szeretlek, de szép aztán igazán nem vagy, csak maradj meg nekem, arra kérlek, hiszen nincs is partod, és igazán szép tőled, ha el nem szaladsz. Mégiscsak az a legkedvesebb, ami a miénk.” *(Széchenyi István naplójából, 1818)*

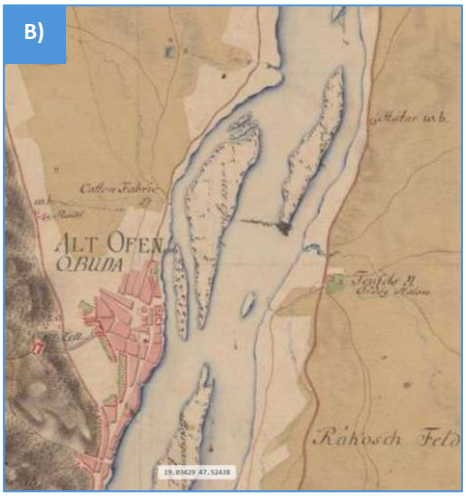
E) „Bátor vagyok […] Fenségedet legalázatosabban arra kérni, kegyeskedjék aziránt intézkedni, hogy az Ó-Buda és az ó-budai sziget közötti [folyó]-ág fokozatosan jó és biztos telelőkikötővé képeztessék. […] Szükséges volna: a) Ez ág partjait, a szárazföld oldaláról burkolattal ellátni […] b) Ez ág kijáratát, mely elzátonyosodott, […] kitakaríttatni. […]” *(Széchenyi István levele József nádornak, 1835)*

2) a) Döntsd el az alábbi képekről, hogy az 1) feladat A), C) és E) betűjellel jelölt szemelvényei közül melyikhez kapcsolódnak! Írd a kép alatti körbe a megfelelő betűjelet!

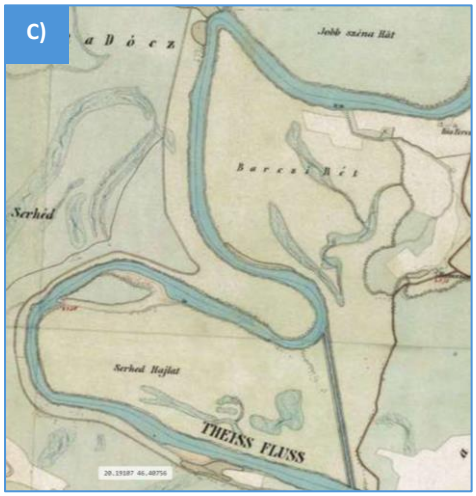
A)

B)

C)

b) Határozd meg a szemelvények és a képek segítségével, hogy a folyók mely szakaszjellege jelenik meg az 1) feladat A) és C) betűvel jelölt folyóinak esetében! Húzd alá a helyes választ!

Az A) betűjelű folyó: *feltöltő szakaszjelleg* *oldalazó szakaszjelleg* *bevágódó szakaszjelleg*

A C) betűjelű folyó: *feltöltő szakaszjelleg* *oldalazó szakaszjelleg* *bevágódó szakaszjelleg*

3) Döntsd el az alábbi állításokról az 1) feladat szemelvényei és saját ismereteid alapján, hogy mely vízrajzi elemhez, illetve annak mely szakaszához kötődnek! Írd a megfelelő sorszámot az állítás után! *A sorszámok többször is felhasználhatók. Egy sorszámot nem tudsz felhasználni.*

a) Napjainkban két ország osztozik rajta. Környezetéhez hazai nemzeti park és UNESCO világörökségi helyszín is kapcsolódik. ……

b) Közép-Európa legnagyobb édesvizű állóvize, medencéje vetődéssel keletkezett. Felszínén a reformkorban az első ipari forradalom egyik vívmánya is megjelent. ……

c) Az attól délre található egyik település a Széchenyi család állandó lakóhelye volt, a család 18. században épült kastélya ma nemzeti emlékhely. ……

d) Térségében a folyónak jelentős az esése és nagy a vízhozama, ezért a terület vízenergia-termelésre is alkalmas. ……

e) Északi partvidékén (az egykori vulkanizmushoz is kapcsolódóan) több híres borvidék alakult ki. ……

f) A leghosszabb a hazai szakasza, az Alföldön halad keresztül, környezetében számos holtág alakult ki. ……

g) Több szigetet is közrefog, közöttük a Margit-szigetet és a Csepel-szigetet; a főváros térségében a medre jelentősen átalakult a szabályozások következtében. ……

4) Fogalmazd meg az 1) feladat A), C) és E) betűvel jelölt szemelvényei alapján, hogy mi volt a folyószabályozások elsődleges gazdasági célja!

……

Elérhető pontszám: 18 pont	Elért pontszám: …… pont

1) **A)** 1.; **B)** 5.; **C)** 3.; **D)** 2.; **E)** 6.

2)

a) **A)** – C; **B)** – E; **C)** – A

b)

Az A) betűjelű folyó: *oldalazó szakaszjelleg*

A C) betűjelű folyó: *bevágódó szakaszjelleg*

3) **a)** 2; **b)** 5; **c)** 2; **d)** 3; **e)** 5; **f)** 1; **g)** 6

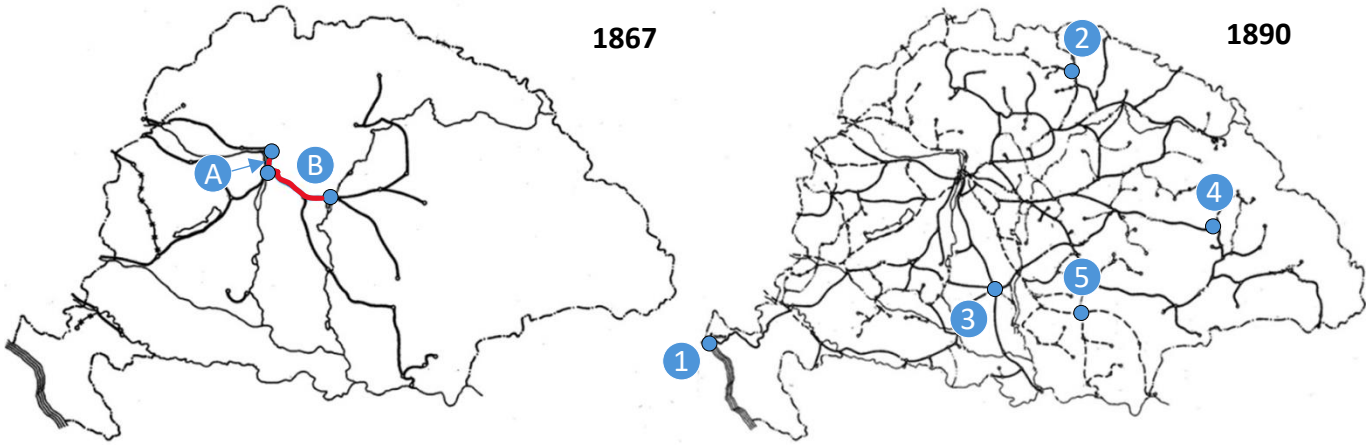
4) A hajózás feltételeinek javítása, a vízi közlekedés lehetőségeinek bővítése és ezáltal a kereskedelem fellendítése. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más válasz is elfogadható.)*

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** tó, vízhozam, árvíz, holtág, hordalék, vízenergia, bevágódó, oldalazó és feltöltő szakaszjelleg, munkavégző képesség, sziget, zátony, Balaton, Duna, Fertő, Tisza;
- **történelem:** Széchenyi István, Pest-Buda, *Vaskapu**, 1830–1848 – a reformkor.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat az alábbi térképek, a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

A magyarországi vasúthálózat 1867-ben és 1890-ben

1) Az A és B betűvel jelölt vasútvonalak már a reformkorban megépültek. Nevezd meg az A és B betűvel, illetve piros színnel jelölt vasútvonalak két végpontját!

A – ..... – .....

B – ..... – .....

2) Milyen változás figyelhető meg a magyarországi vasúthálózatban 1867 és 1890 között? Nevezz meg egy lényeges változást a vasúthálózat sűrűségében, és egyet a területi eloszlásában!

A vasúthálózat sűrűsége: .....

A vasúthálózat területi eloszlása: .....

3) Nevezd meg azt a korabeli közlekedési minisztert, akihez a vasút jelentős fejlesztése és állami kézbevétele kötődik! *Teljes nevet írj!*

.....

4) Az 1890-es térképvázlaton öt nagyvárost számmal jelöltünk. Döntsd el az alábbi leírásokról, hogy mely nagyvároshoz kötődnek! Írd az állítások után település sorszámát és nevét! *Egy sorszámhoz nem tartozik leírás.*

a) A település a régió fontos kereskedelmi és ipari központja volt. 1860-ra a fővárosból már vasúton is elérhetővé vált, ami jelentősen növelte gazdasági jelentőségét. A település szoros kapcsolatba került a környező vasérckészletre települt bányavidékekkel is. Iparában jelentős szerepet játszott az élelmiszeripar, de a gépgyártás is fontossá vált.

Sorszám: ..... Település: .....

b) A település a Bánság egyik fontos kereskedelmi és ipari központja. A vasút kiépülése tovább növelte gazdasági jelentőségét, és a környező mezőgazdasági területek terményeinek kereskedelmében is fontos szerepe volt. A korszakban több iparága is fejlődött, köztük az élelmiszer- és a könnyűipar, amelyben a külföldről érkező befektetések is szerepet játszottak. Napjainkban is jelentős a gép- és a textilipara.

Sorszám: ..... Település: .....

c) A település a korszakban élte a virágkorát. Kikötője és a hozzá kapcsolódó hajógyártás jelentős fejlődésen ment keresztül. Már a reformkorban felmerült vasúti összeköttetésének megteremtése a magyar fővárossal,

amely végül 1873-ban valósult meg. Kossuth Lajos a következőképpen írt a tervről 1846-ban: *„Tengerhez, magyar, homokod porából s fekete sarad ragadalmából.”*

Sorszám: …… Település: ……

d) A település már a dualizmus előtt a térség fontos kulturális, oktatási és gazdasági központja volt, és ezt a helyzetét máig megőrizte. A vasút kiépülése tovább erősítette a város kereskedelmi szerepét, és a korszakban ipara is fejlődésnek indult. A környező mezőgazdasági területek terményeinek feldolgozásában és kereskedelmében is fontos szerepet játszott.

Sorszám: …… Település: ……

5) A 4) feladat leírásai különböző természeti és társadalmi telepítő tényezőkre utalnak. Kapcsold a telepítő tényezőket ahhoz a településhez, amelynél az adott tényezőre utaló információ szerepel! Írd a leírás betűjele mellé a megfelelő telepítő tényező számát! *Három tényező nem kapcsolható egyik leíráshoz sem.*

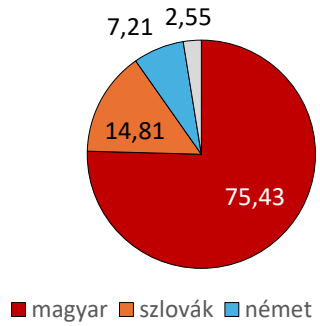
1) nemzetközi piacok közelsége *2) ingatlanárak* *3) képzett munkaerő* *4) éghajlat*
5) tőke *6) ásványkincsek* *7) jogrendszer*

a) – …… **b)** – …… **c)** – …… **d)** – ……

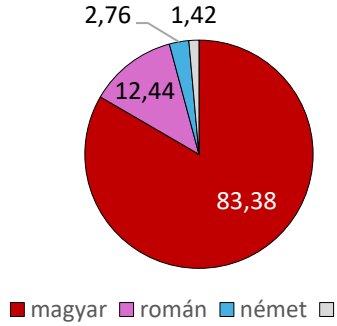
6) A dualizmus korában a nagyvárosok gazdasági fejlődése mellett a lakosságuk nemzetiségi összetétele is jelentősen változott.

a) Párosítsd az alábbi kördiagramokat a megfelelő településekkel! Írd az 1890-es térképen jelölt települések sorszámát a kördiagram alatti körbe! *Két sorszámot nem tudsz elhelyezni.*

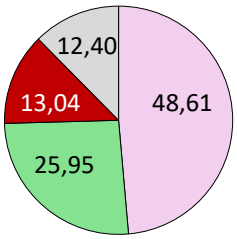
A)

B)

C)

Három település lakosainak nemzetiségi megoszlása az 1910-es népszámlálás adatainak alapján (%)

○ ○ ○

b) Az A) jelű diagramhoz tartozó település esetében a magyarok aránya az 1890-es népszámláláskor még 50% körül volt, 1910-re azonban 75% fölé emelkedett. Mi magyarázhatja a magyarok arányának jelentős növekedését? Nevezz meg szakkifejezéssel egy lehetséges okot!

……

c) Mely mai ország területén található a C) jelű diagramhoz tartozó település, és mi a mai neve? Válaszolj a földrajzi atlasz segítségével!

Az ország neve: …… A település mai neve: ……

Elérhető pontszám: 25 pont	Elért pontszám: …… pont

1)

A) Pest – Vác; B) Pest – Szolnok

2)

A vasúthálózat sűrűsége: jelentősen nőtt / a hálózat sűrűbbé vált / a vasútvonalak száma többszörösére nőtt.
A vasúthálózat területi eloszlása: (a korszak végére az ország nagy részét behálózta), de a peremterületeken továbbra is ritkább maradt.

3) Baross Gábor

4)

a) 2 – Kassa

b) 5 – Temesvár

c) 1 – Fiume

d) 4 – Kolozsvár

5)

a) – 6; **b)** – 5; **c)** – 1; **d)** – 3

6)

a) A) – 2; B) – 4; C) – 1

b) Asszimiláció / (el)magyarosodás *vagy* a nem magyar nemzetiségek kivándorlása / elvándorlása / emigrációja *vagy* magyar népesség bevándorlása / beköltözése

c) Horvátország; Rijeka

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** Budapest, Fiume (Rijeka), Kassa, Kolozsvár, Szabadka, Temesvár, ki- és bevándorlás, nemzetiség, népességmozgás (migráció), telepítő tényező;
- **történelem:** Budapest, Fiume, *Kassa**, Kolozsvár, Temesvár, asszimiláció, dualizmus, kivándorlás, nemzetiség, Baross Gábor.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak, valamint a földrajzi és a történelmi atlasz segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) A dualizmus korában számos, ma hungarikumként ismert termék jött létre, illetve vált széles körben ismertté. Döntsd el, hogy az alábbi, a dualizmus korához kapcsolódó képeken látható hungarikumok mely településhez kötődnek! Írd a hungarikumok sorszámát a kontúrtérkép megfelelő négyzeteibe! *Egy településhez több sorszám is kapcsolódhat, de a térképen jelölt települések közül csak négyhez kapcsolódik hungarikum.*

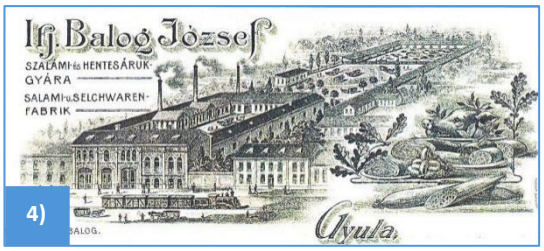
1)

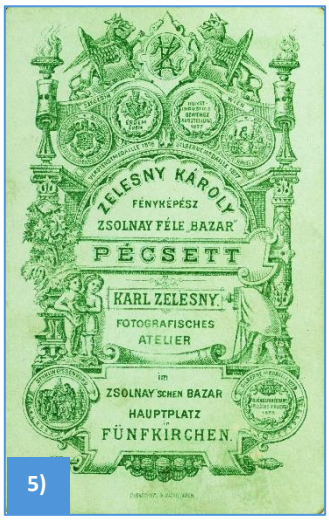
2)

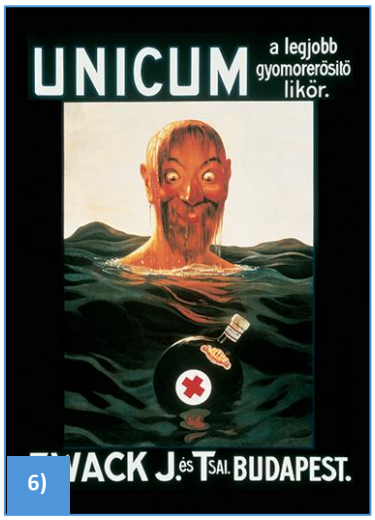
3)

4)

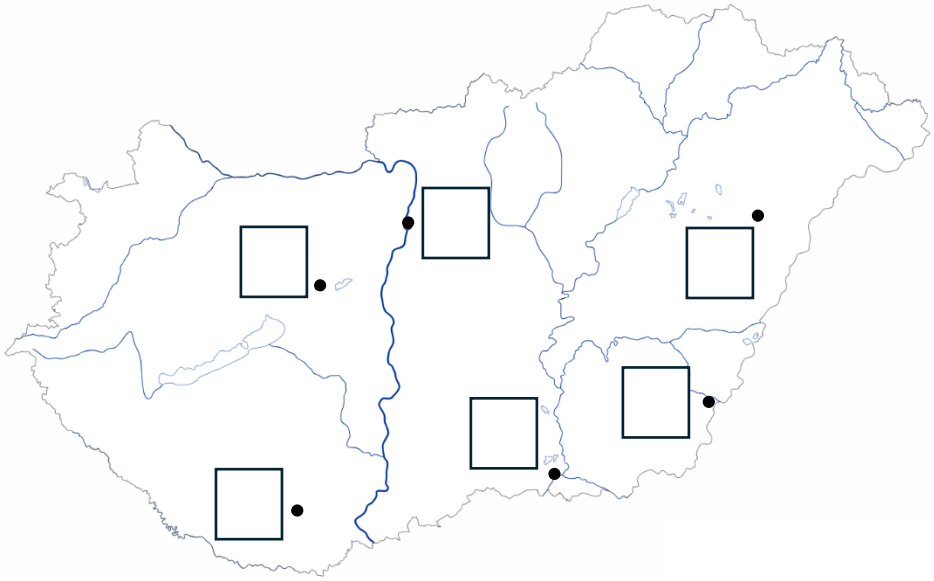
5)

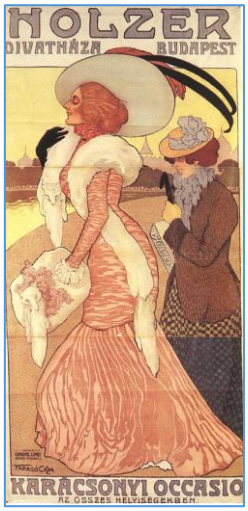
6)

7)

2) Figyeld meg az 1) feladat képein bemutatott termékeket és kulturális jelenséget, valamint az alábbi két korabeli plakátot! Fogalmazz meg egy-egy olyan megállapítást, amely a dualizmus kori Magyarország gazdasági és társadalmi változásaira utal!

Gazdasági változás: .....

Társadalmi változás: .....

3) a) Az 1) feladat térképe alapján nevezd meg azt a települést, amelyhez a legtöbb hungarikum kapcsolódik! Add meg a település létrejöttének évét!

A település neve: ..... Létrejöttének éve: .....

b) Mely természeti és társadalmi-gazdasági adottságok tették kedvezővé ezt a települést az ipar és a befektetések számára? Nevezz meg egy-egy adottságot és indokold a válaszodat!

Természeti adottságok: .....

magyarázat: .....

Társadalmi-gazdasági adottságok: .....

magyarázat: .....

4) Az 1) feladat képein látható termékek közül három a húsiparhoz kapcsolódik. Nevezd meg és indokold a húsipar fejlődésének egy olyan feltételét, amely a dualizmus kori Magyarország mezőgazdaságához kapcsolódott!

Feltétel: .....

indoklás: .....

5) A korszakban az ipar más ágai is jelentős fejlődésen mentek keresztül. Nevezz meg két ilyen iparágat, és kapcsolj mindkettőhöz egy-egy konkrét példát (pl. vállalatot)!

iparág: ..... konkrét példa: .....

iparág: ..... konkrét példa: .....

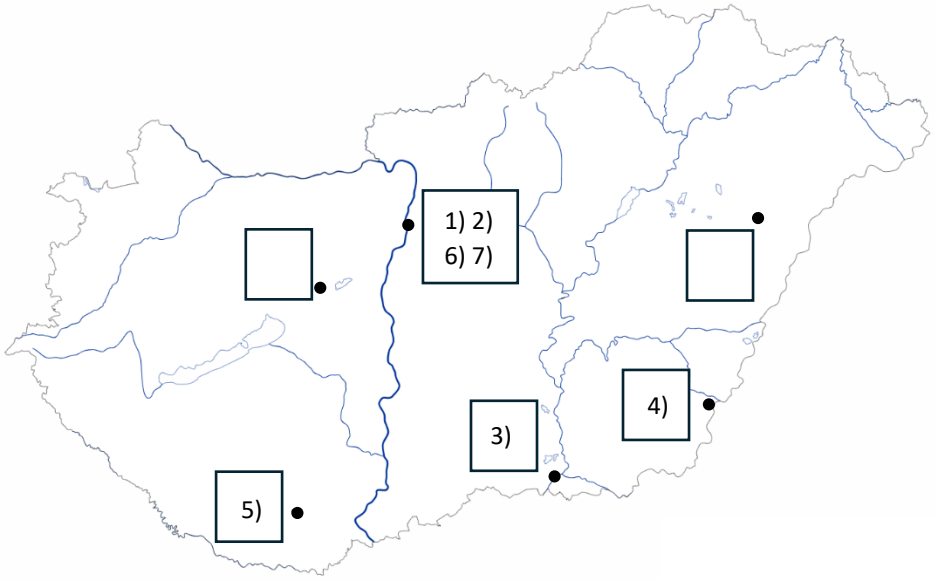
6) Az 1) feladatban szereplő 5. számú hungarikum a magyar honfoglalás ezredik évfordulójához kapcsolódó országos ünnepségsorozaton is bemutatkozott. Nevezd meg az eseményt és add meg az évét! Fogalmazd meg röviden, mi volt az esemény célja!

Az esemény neve: ..... Az esemény éve: .....

Az esemény célja: .....

Elérhető pontszám: 23 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

2)

Gazdasági: az ipar több ágazata is jelentős fejlődésen ment keresztül; megjelentek/megerősödtek a nagyvállalatok, megjelentek ma is létező és ismert márkák; fejlődött a kereskedelem; bővült a fogyasztás.
Társadalmi: az urbanizáció és a polgárosodás következtében kialakult és fejlődött a modern városi tömegkultúra és fogyasztói kultúra.

3)

a) Budapest, 1873

b)
Természeti adottság és magyarázat: pl. Duna – vízi szállítás, kereskedelem; sík felszín – kedvező a város terjeszkedéséhez, építkezésekhez, ipari létesítmények kialakításához;
Társadalmi-gazdasági adottság és magyarázat: pl. vasúthálózat – szárazföldi szállítás, piacok és nyersanyagforrások elérése; növekvő népesség – nagy felvevőpiac, nagy számú munkaerő; tőkekoncentráció – bankok, pénzintézetek és vállalkozások jelenléte, beruházások finanszírozása. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható és más helyes válasz is elfogadható.)*

4)

Feltétel: Fejlett állattenyésztés / jelentős sertés- és szarvasmarha-állomány,
Indoklás: a nagy állatállomány folyamatosan biztosította a húsipari üzemek számára szükséges alapanyagot, ezáltal lehetővé tette a nagyüzemi húsfeldolgozást és a húsipar fejlődését.

5)

Pl. gyógyszeripar – Richter Gedeon Vegyészeti Gyár (1901); malomipar – Gizella Gőzmalom (1880) és egyéb malmok Budapesten; cukoripar – Hatvani Cukorgyár (1889) / Kaposvári Cukorgyár (1894); gépipar – Weiss Manfréd csepeli gyára (1892).

6)

Millennium / millenniumi ünnepségsorozat – 1896
Az esemény célja: a magyar honfoglalás ezredik évfordulójának megünneplése, valamint az ország fejlődésének, modernizációjának és eredményeinek a bemutatása.

Kapcsolódó fogalmak kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

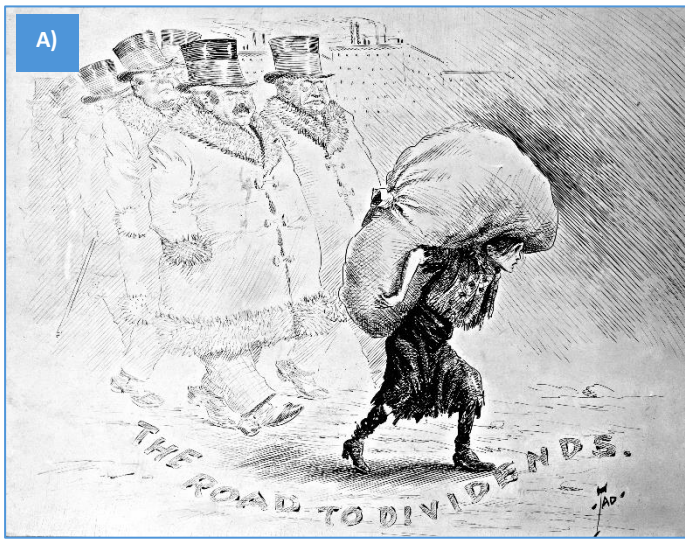
- **földrajz:** Budapest, Gyula, Pécs, Szeged, *hungarikum**, népességrobbanás, telepítő tényező, mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások, városodás, városiasodás, városfejlődés (urbanizáció);
- **történelem:** Budapest, dualizmus, népességrobbanás, urbanizáció, Millennium, 1867 – kiegyezés, 1896 – Millennium.

**Emelt szintű követelmény.*

Oldd meg az alábbi feladatokat a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Döntsd el a különféle környezeti, társadalmi és gazdasági jelenségekre utaló karikatúrákról, hogy mely állítások kapcsolódnak azokhoz! Írd a karikatúra betűjelét az állítás után a táblázat megfelelő cellájába! *Egy betűjel többször is felhasználható és egy állításhoz több betűjel is kapcsolható.*

A)

Az osztalékhoz vezető út c. karikatúra, 1913

B)

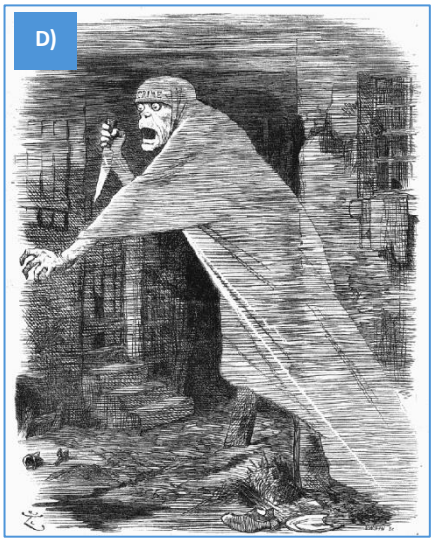
A vasúti Juggernaut c. karikatúra, 1845 (A Juggernaut jelentése: megállíthatatlan, hatalmas erő, amely mindent letarol az útjában.) A képen szereplő felirat: spekuláció.

C)

Temze apó bemutatja gyermekeit London szép városának c. karikatúra, 1858 (A gyermekek a torokgyík, a görvélykór és a kolera szimbólumai.)

D)

Az elhanyagolás nemezise c. karikatúra, 1888
Részlet az eredeti karikatúrán található képfeliratból: „Kísértet lebeg a nyomornegyed bűzös levegőjében, / s a látók szeme előtt annak förtelmes odújának / rémképévé formálódik. / Nézz szembe vele – hiába menekülsz!” Az alak homlokán lévő felirat jelentése: bűncselekmény.

Állítás	A karikatúra betűjele		
a) A karikatúrán megjelenik az ipari forradalom egyik közlekedési vívmányától való félelem is.			
b) A karikatúra alapján igazolható, hogy a környezet szennyezése közvetlenül veszélyeztethette az emberek egészségét.			
c) A gyorsan növekvő nagyvárosok egyes részein kialakult zsúfoltság és kedvezőtlen életkörülmények súlyos társadalmi problémákhoz vezettek.			
d) A gazdasági fejlődés eredményeiből nem minden társadalmi réteg részesült egyformán.			
e) A karikatúrán vizuálisan megjelenik a Föld valamelyik geoszférájának szennyezése is.			
f) A karikatúrán a gyermekek munkavégzése a gazdasági haszonszerzés eszközeként jelenik meg.			
g) A karikatúrán megjelenik valamely urbanizációs ártalom.			
h) A karikatúra korabeli társadalmi és gazdasági aggodalmakat jelenít meg egy technikai újításhoz kapcsolódóan.			

2) Nevezz meg három olyan urbanizációs ártalmat a karikatúrákon bemutatottakon kívül, amelyek a 19. századi nagyvárosokban alakultak ki, és napjainkban is jelen vannak a világ egyes térségeiben!

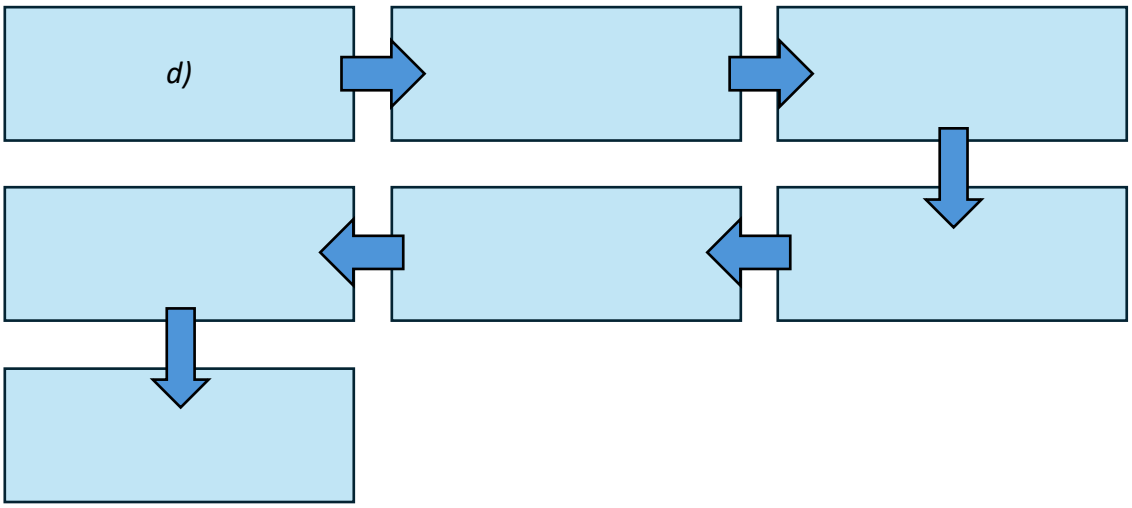
1) .....

2) .....

3) .....

3) Állítsd ok-okozati sorrendbe a nyomornegyedek kialakulásához vezető főbb folyamatokat és azok következményeit a fenti források és tudásod alapján! Az első elemet megadtuk. Folytasd a logikai láncot az alábbi kifejezések betűjeleinek felhasználásával!

a) *járványok terjedése;* ***b)*** *a városi ipari munkahelyek számának növekedése;*
c) *a népesség városokba áramlása;* ~~***d)*** *iparosodás*~~, ***e)*** *zsúfoltság és rossz higiénés viszonyok;*
f) *lakáshiány;* ***g)*** *nyomornegyedek kialakulása*

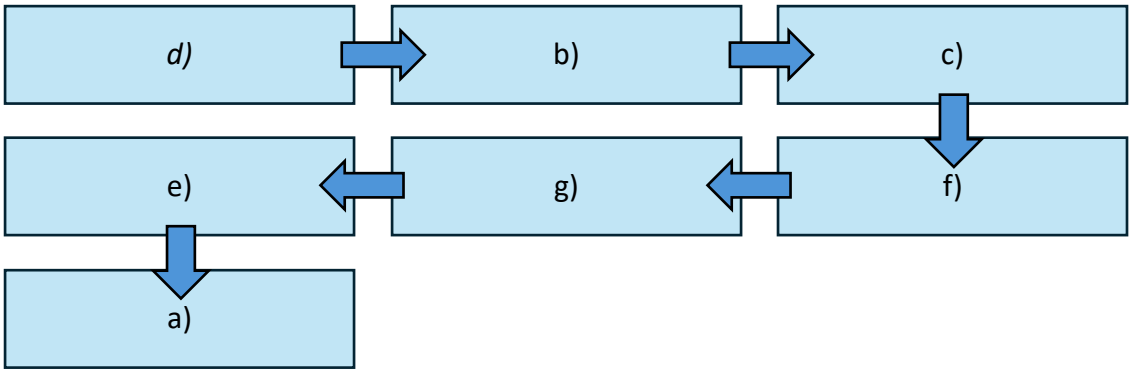
Elérhető pontszám: 21 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

Állítás	A karikatúra betűjele		
a) A karikatúrán megjelenik az ipari forradalom egyik közlekedési vívmányától való félelem is.	B		
b) A karikatúra alapján igazolható, hogy a környezet szennyezése közvetlenül veszélyeztethette az emberek egészségét.	C		
c) A gyorsan növekvő nagyvárosok egyes részein kialakult zsúfoltság és kedvezőtlen életkörülmények súlyos társadalmi problémákhoz vezettek.	D		
d) A gazdasági fejlődés eredményeiből nem minden társadalmi réteg részesült egyformán.	A	D	
e) A karikatúrán vizuálisan megjelenik a Föld valamelyik geoszférájának szennyezése is.	B	C	
f) A karikatúrán a gyermekek munkavégzése a gazdasági haszonszerzés eszközeként jelenik meg.	A		
g) A karikatúrán megjelenik valamely urbanizációs ártalom.	B	C	D
h) A karikatúra korabeli társadalmi és gazdasági aggodalmakat jelenít meg egy technikai újításhoz kapcsolódóan.	B		

2) Pl. túlzott víz- és energiahasználat; zajterhelés; kevés zöldfelület; városi stressz; társadalmi problémák (pl. elidegenedés); növekvő ingatlanárak; hulladékgazdálkodás problémái *(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

3)

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben

- **földrajz:** helyi és globális probléma, környezetkárosítás, járvány, városodás, városiasodás, városfejlődés (urbanizáció), urbanizációs ártalmak, nyomornegyed, ipar, munkanélküli, gömbhéj (geoszféra);
- **történelem:** urbanizáció, ipari forradalom, munkanélküliség.

Oldd meg az alábbi feladatokat az állampolgári ismeretek-, a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

a) Döntsd el az alábbi sajtóhírekről, hogy mely állam-, illetve kormányformához kapcsolódnak! Írd a szövegek alatti halmazábra megfelelő helyére az egyes sajtóhírek betűjelét! *Egy sajtóhírt nem tudsz elhelyezni egyik megadott halmazban sem.*

A) „Szalmán bin Abdel-Azíz szaúdi uralkodó a fiát, Mohamed bin Szalmán trónörököst nevezte ki kedden a szunnita királyság miniszterelnökévé. […] Eddig a kormányfői tisztséget Szalmán bin Abdel-Azíz személyesen látta el. A király másik fiát […] védelmi miniszternek nevezte ki. […] A király [másik] fia, megtarthatta energiaminiszteri posztját." *(Sajtóhír, 2022. szeptember)*

B) „A […] Kommunista Párt megszavazta Li Csiang […] miniszterelnök kinevezését, és a Hszi Csin-ping […] elnök közeli bizalmasának tartott politikust rögtön be is iktatták hivatalába. […] Abban a legkisebb meglepetés sem volt, hogy a nagyjából 3000, előre kiválasztott képviselő túlnyomó többsége a 63 éves, közismert […] politikusra szavazott a [Párt] évente megrendezett egyhetes pekingi népgyűlésén." *(Sajtóhír, 2023. március)*

C) „Az újraválasztott török elnök […] közzétette az általa kijelölt miniszterek névsorát. Erdogan ezúttal is egy alelnököt választott maga mellé. […] Az […] államfőválasztás május 28-i második fordulóját […] Erdogan a szavazatok 52,18 százalékával nyerte meg. A köztársasági elnök felhatalmazása öt évre szól. Erdogan 2014 óta [az ország] államfője. Korábban, 2003 és 2014 között az ország miniszterelnöke volt." *(Sajtóhír, 2023. június)*

D) „A […] dokumentum biztosította az angol egyházi és világi főurak jogait és kiváltságait. […] A különböző érdekcsoportok egyre nagyobb engedményeket csikartak ki a szorult helyzetbe került [királytól], majd egy lázadást követően a bárók […] az uralkodót a […] Nagy Szabadságlevél kiadására kényszerítették." *(Sajtóhír, 2007. szeptember)*

E) „A […] király kedden [Madridban] jelentette be, hogy a július végi választásokon győztes […] párt elnökét kéri fel [miniszterelnöknek], miután előzetesen egyeztetett a parlament hét pártjának vezetőivel az esélyekről. […] A jelölt miniszterelnökké választásához a parlamenti szavazás első körében abszolút többségre […] van szükség." *(Sajtóhír, 2023. augusztus)*

F) „Tartományi és önkormányzati szinten a 16 évesek […] már most is részt vehetnek választásokon. Elsőként 1996-ban Alsó-Szászországban szállították le a választói korhatárt 16 évre, azóta pedig még hat tartományban – [pl.] […] Baden-Württembergben és Észak-Rajna-Vesztfáliában – döntöttek ugyanígy. […] A fiatalok részvételi arányát nagyban befolyásolta, hogy melyik tartományban élnek." *(Sajtóhír, 2023. augusztus)*

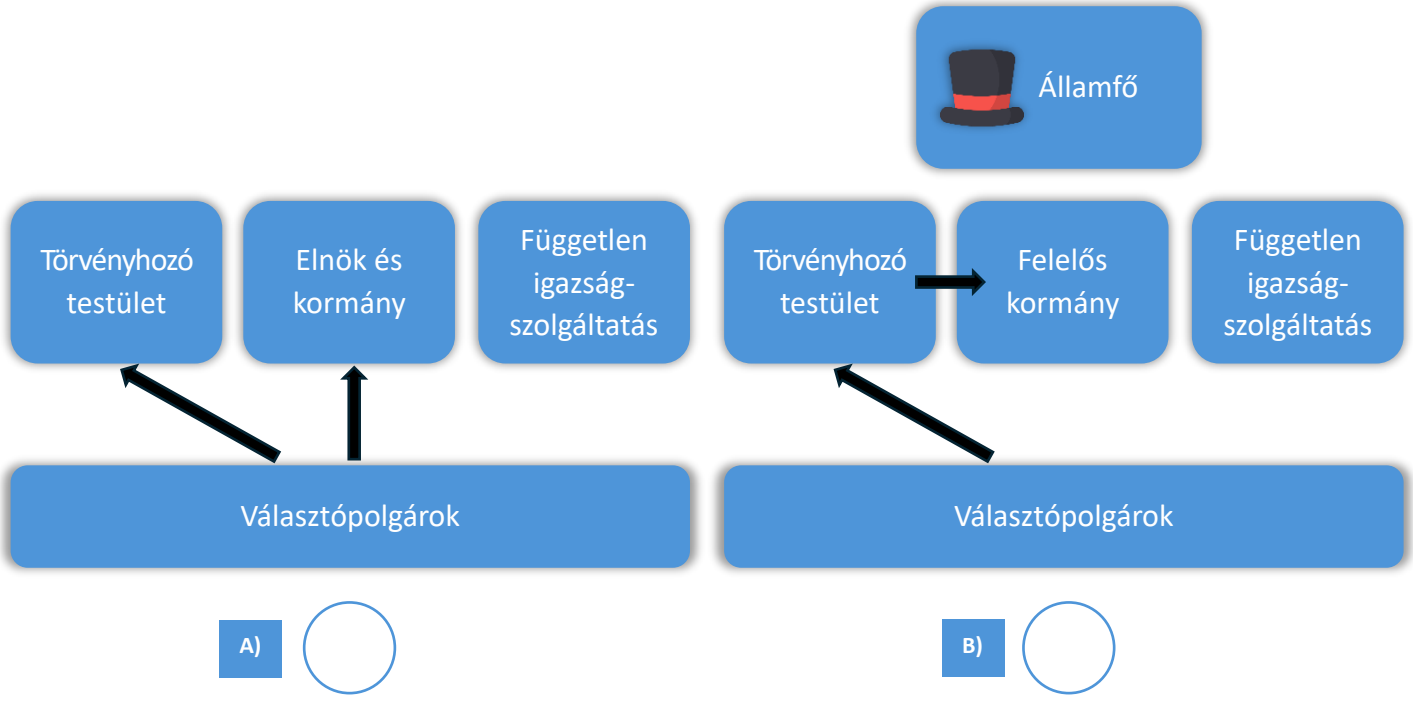

b) Melyik két sajtóhírben szereplő ország lakosságának döntő többsége muszlim vallású? Válaszolj a sajtóhírek betűjelével! …… ……

c) Azonosítsd az a) feladatrész sajtóhíreiben található földrajzi utalások alapján a kapcsolódó államokat! Jelöld azokat az alábbi kontúrtérképen a sajtóhírekben lévő betűjelükkel!

d) Mely ábra kapcsolódik az alábbiak közül a C) jelű sajtóhírhez tartozó államhoz? Írj X-et a kapcsolódó ábra alatti körbe!

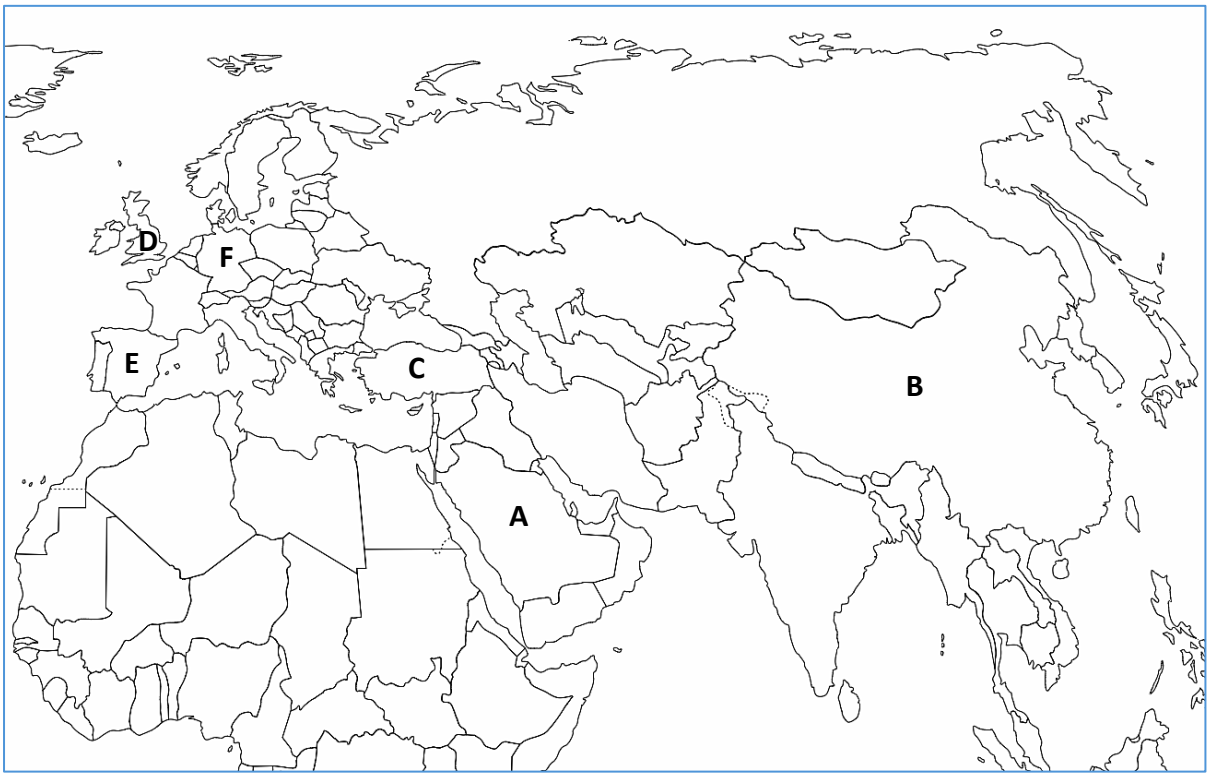
Elérhető pontszám: 14 pont	Elért pontszám: ..... pont

a)

MONARCHIA		KÖZTÁRSASÁG		
abszolút monarchia **A**	*alkotmányos-parlamentáris monarchia* **E**	*központi irányítású köztársaság* **C**	*szövetségi köztársaság* **F**	*szocialista népköztársaság* **B**

b) A, C

c)

d) X az A) jelű ábra alatti körben

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** állam, államforma, politikai rendszer, alkotmány, köztársasági elnök, miniszterelnök, miniszter;
- **földrajz:** állam, *államforma*, köztársaság*, monarchia*, abszolút monarchia*, alkotmányos monarchia*, központi irányítású köztársaság*, szövetségi köztársaság**;
- **történelem:** demokrácia, alkotmány, alkotmányos monarchia, elnök, miniszterelnök, felelős kormány, általános választójog, népköztársaság, pártállam, *köztársasági elnök**.

**Emelt szintű követelmény.*

Megjegyzés: A halmazábra felépítése az Oktatási Hivatal Gyűjtemény a FÖLDRAJZ emelt szintű oktatásához 11–12. (2021) című kiadványának 125. oldalán alkalmazott tipológiát követi.

Oldd meg az alábbi feladatokat az állampolgári ismeretek-, a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Olvasd el az alábbi forrásokat, majd oldd meg az azokkal kapcsolatos feladatokat!

A) „1. § Ha a(z) [a)] a jelen törvény életbelépésétől számított egy hónapon belül […] megalakul és […] működését megkezdi, az állam bankjegyek kibocsátásának kizárólagos jogát a(z) [a)] e működésének megkezdésétől 1943. évi december hó 31. napjáig bezárólag terjedő időre a(z) [a)]-ra ruházza.” *(1924. évi V. tc. a(z) [a)] létesítéséről és szabadalmáról)*

B) „A forintot a második világháborút követő hiperinfláció megfékezésére vezették be Magyarországon, éppen 80 évvel ezelőtt. Az új fizetőeszköz a [b)]-t váltotta fel, amely a II. világháborút követően úgy elértéktelenedett, hogy elérte a világrekordernek számító százmillió bil[b)]-s címletet. Ennek már a megjelenésekor sem volt semmi értéke. A hiperinflációt több tényező együttese okozta: a háborús kiadások miatti laza költségvetési fegyelem, a Vörös Hadsereg fedezet nélkül bocsátott ki hadipénzt, a háború okozta pusztítás és az azt követő áruhiány is közrejátszott. Bár az 1098 éve forgalomban lévő angol fonthoz képest fiatal fizetőeszköznek számít, 80 évével a legrégebben forgalomban lévő magyar fizetőeszköz.” *(Bejegyzés a(z) a) közösségi oldalán, 2026)*

C) „[Idén] 700 éves a magyar aranyforint. A történeti kutatás szerint [c)] veretett […] első ízben firenzei mintára aranyforintot. Erről a magyar gazdaságtörténet szempontjából döntő fontosságú eseményről emlékezik meg a program.” *(Hír az ELTE BTK oldalán, 2025)*

a) Nevezd meg az A) jelű szövegben a) betűvel jelölt, napjainkban is működő pénzintézetet!

……

b) Húzd alá az alábbiak közül az a) betűvel jelölt pénzintézethez leginkább kapcsolódó fogalmat!

kereskedelmi bank takarékszövetkezet jegybank tőzsde

c) Nevezd meg, kinek a miniszterelnöksége idején jött létre a fenti pénzintézet! *(Teljes nevet írj!)*

……

d) Nevezd meg a B) betűjelű szövegben b) betűvel jelölt, a forintot megelőző fizetőeszközt!

……

e) Add meg a B) jelű szöveg segítségével a forint bevezetésének évét! ……

f) A B) jelű szöveg két valutát is említ. Nevezd meg ezeket! ……, ……

g) Nevezd meg a C) jelű szövegben c) betűvel jelölt uralkodót, akihez hazánk első aranyforintjainak veretése kapcsolódik!

……

h) A 700 évvel ezelőtt vert aranyforint értékállónak bizonyult. Miért tekinthető fontosnak a pénz értékállósága a gazdaság szempontjából? Indokold a válaszodat a B) és C) jelű források alapján!

……

……

i) Miért fontos, hogy az állam szabályozza a forgalomban lévő pénz mennyiségét és a pénzkibocsátást?

……

j) Karikázd be az alábbi képek közül annak a betűjelét, amelyik a C) betűjelű szövegben említett aranyforinthoz kapcsolódik!

A)

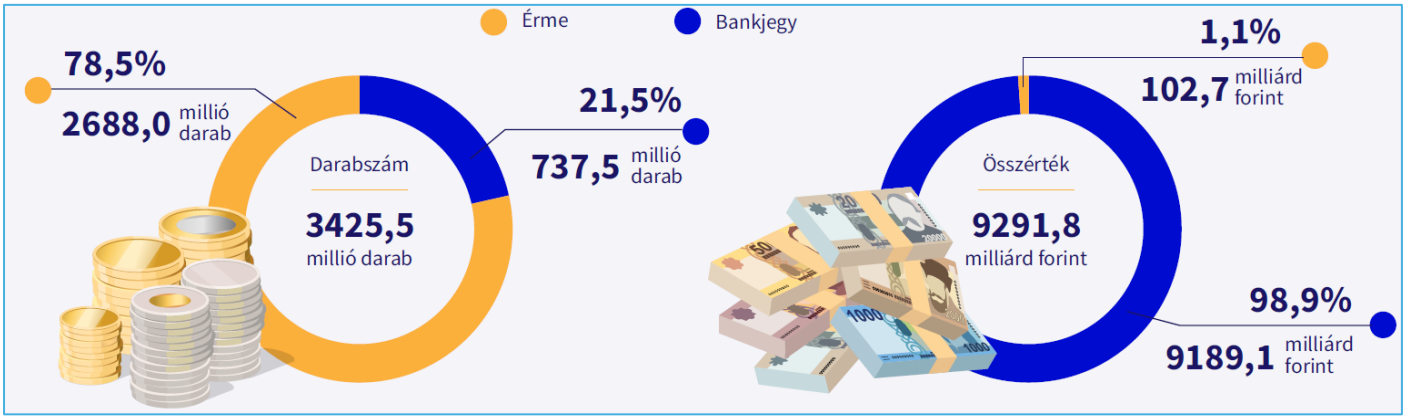
B)

C)

2) Oldd meg az alábbi feladatokat az ábra segítségével!

A forgalomban lévő forint bankjegyek, érmék száma és összértéke, valamint azok megoszlása Magyarországon, 2025. december (Forrás: KSH)

a) Melyik állítás igazolható az alábbiak közül az <u>ábra alapján</u>? Karikázd be annak az egy állításnak a számát, amelyet az ábrán szereplő adatok egyértelműen alátámasztanak!

a) A hazánkban forgalomban lévő fémpénzek (érmék) száma közel négyszerese a papírpénzekének (bankjegyekének), mégis az utóbbiak adják a készpénzállomány értékének 99%-át.

b) A hazánkban forgalomban lévő bankjegyek száma az elmúlt évtizedben növekedett, miközben az érmék száma lényegében változatlan maradt.

c) A hazánkban forgalomban lévő bankjegyek között a kisebb címletű bankjegyek száma meghaladja a nagyobb címletű bankjegyekét.

b) Milyen kihívásokkal szembesülhet az állam a készpénzforgalom fenntartása és működtetése során? Nevezz meg két példát!

– .....

– .....

c) Nevezd meg szakkifejezéssel a pénz azon formáját, amely az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb teret hódít!

.....

Elérhető pontszám: 15 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

a) Magyar Nemzeti Bank

b) Aláhúzva: jegybank

c) Bethlen István

d) Pengő

e) 1946

f) Forint; font

g) I. Károly

h) Azért, mert a pénz hosszabb távon megőrzi vásárlóerejét, és megbízhatóan használható a gazdasági életben. Gyors elértéktelenedése, (mint a B) forrásban bemutatott hiperinfláció esetében), súlyosan megnehezíti a gazdasági élet működését. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

i) A pénzkibocsátás szabályozása segíthet megakadályozni a fedezet nélküli pénzkibocsátást, amely hozzájárulhat a pénz elértéktelenedéséhez és az inflációhoz. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

j) Bekarikázva: B

2)

a) Aláhúzva: a

b) Pl. a készpénz előállítása, szállítása, tárolása és kezelése jelentős költségekkel jár; a készpénzforgalom nehezebben nyomon követhető, mint az elektronikus pénzforgalom; a sérült, elhasználódott bankjegyek és érmék cseréje, bevonása és pótlása is költséget jelent; a készpénz biztonságos tárolása és szállítása külön infrastruktúrát és biztonsági intézkedéseket igényel. *(A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, illetve más helyes válasz is elfogadható.)*

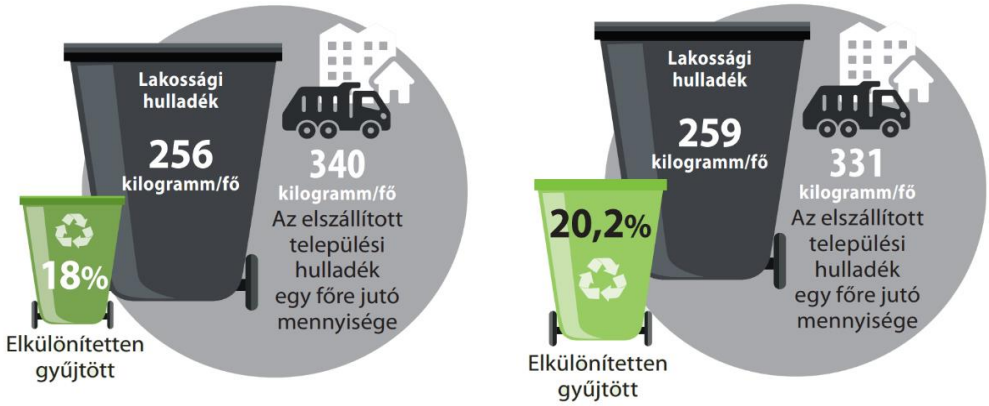
c) Bankszámlapénz

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** bank, kétszintű bankrendszer, jegybank, Magyar Nemzeti Bank, kereskedelmi bank, pénzügyi intézmények;
- **földrajz:** pénz, készpénz, papírpénz (bankjegy), fémpénz (érme), bankszámlapénz, folyószámla, infláció;
- **történelem:** I. Károly, Bethlen István, aranyforint, forint, pengő, Magyar Nemzeti Bank.

HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

Oldd meg az alábbi feladatokat az állampolgári ismeretek- és a földrajzórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

A lakosságtól elszállított települési hulladék megoszlása a gyűjtés módja szerint, 2020 (bal oldali ábra), 2024 (jobb oldali ábra) (Forrás: KSH)

a) Melyik állítás igazolható az alábbiak közül az ábrák alapján? Karikázd be annak az egy állításnak a betűjelét, amelyet az ábrán szereplő adatok egyértelműen alátámasztanak!

a) Az elszállított települési hulladék egy főre jutó mennyisége jelentősen nőtt az ábrák által bemutatott időszakban.
b) Bár a lakossági hulladék mennyisége nőtt, az elkülönítetten gyűjtött hulladék aránya csökkent az ábrák által bemutatott időszakban.
c) Mind az egy főre jutó lakossági hulladék mennyisége, mind az ezen belül elkülönítetten gyűjtött hulladék aránya nőtt az ábrák által bemutatott időszakban.

b) Hogyan változott Magyarország népességének száma 2020 és 2024 között? .....

c) Miért fontos figyelembe venni a népesség számának változását is az egy főre jutó hulladékmennyiség változásának értelmezésekor?

.....

.....

d) Nevezd meg az ábrán *„elkülönítetten gyűjtött hulladék”*-ként jelölt hulladékgyűjtési módot úgy, ahogyan a mindennapokban sokszor nevezik!

.....

e) Miért fontos a hulladék mennyiségének mérséklésével kapcsolatos tudatos fogyasztói magatartás?

.....

f) Írj két konkrét példát arra, hogy hogyan csökkentheti egy fogyasztó a mindennapi tevékenysége során keletkező hulladék mennyiségét!

– .....

– .....

g) Az ábrán bemutatott változások közül melyik tekinthető kedvezőnek a fenntarthatóság szempontjából? Indokold a válaszodat!

.....,

mert .....

Elérhető pontszám: 9 pont	Elért pontszám: ..... pont

a) Bekarikázva: c

b) Csökkent Magyarország népességszáma.

c) Mert az egy főre jutó érték az összes hulladékmennyiséget a népesség számához viszonyítja, ezért a népességszám változása önmagában is hatással lehet az egy főre jutó mutatóra.

d) Szelektív hulladékgyűjtés.

e) A tudatos fogyasztói magatartás hozzájárulhat a keletkező hulladék mennyiségének mérsékléséhez, ezáltal a környezetterhelés csökkenéséhez.

f) Pl. csomagolásmentes vagy kevesebb csomagolással járó termék választása; saját táska vagy kulacs használata az egyszer használatos flakonok vagy dobozok helyett; termékek javítása azok kidobása és lecserélése helyett; használt termék vásárlása új helyett; felesleges termékek vásárlásának elkerülése. *(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók, illetve más helyes válaszok is elfogadhatók.)*

g) Az elkülönítetten gyűjtött hulladék arányának növekedése tekinthető kedvezőnek *(1 pont),* mert az elkülönített gyűjtés elősegítheti a hulladék újrahasznosítását, ezáltal mérsékelheti a környezet terhelését *(1 pont)*.

Kapcsolódó fogalmak kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** tudatos fogyasztó, ökológiai lábnyom, természetvédelem;
- **földrajz:** hulladékgazdálkodás, szelektív hulladékgyűjtés, fogyasztói társadalom, tudatos fogyasztói közösség, fenntarthatóság, ökológiai lábnyom, környezetvédelem, természetvédelem.

Olvasd el az alábbi szöveget, majd oldd meg az ahhoz kapcsolódó feladatokat az állampolgári ismeretek-, a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

„Korunk egyik legjelentősebb globális problémája a demográfiai válság. Ennek legismertebb eleme a népesség gyors növekedése, a demográfiai robbanás, amely napjainkban a fejlődő országok jelentős részét érinti. […] A nagyon gyorsan növekvő népesség mellett az alacsony növekedés, illetve a népesség természetes fogyása is problémákat okozhat. E jelenség napjainkban elsősorban a fejlett országokra jellemző, ám – bár az egyes országok trendjeit hosszabb távon nehéz becsülni, hiszen számos folyamat megváltoztathatja demográfiai viselkedésüket – egyre több országot érint. […]

A [második] világháború után az úgynevezett *baby boom* időszaka következett a fejlett világ nagy részén. […] Az 1960-as évektől tapasztalhatunk romló mutatókat, különösen a születési ráta kezdett el visszaesni. […] Természetes fogyást az átmenet utáni időszakban először […] 1972-ben regisztráltak, ebben az évben fogyott először Nyugat-Németország lakossága természetes úton, ugyanakkor Kelet-Németországban a természetes fogyás hamarabb, 1969-ben elkezdődött. Napjainkig 44 országban volt legalább egy olyan év az 1970-es évek óta, amikor a halálozások száma meghaladta a születésekét. […] A 44 ország legnagyobb része (35) európai, […] emellett öt ázsiai, három amerikai és egy afrikai ország esetében fordult már elő természetes fogyás. […] A folyamat napjainkban Kelet- és Kelet-Közép-Európát érinti leginkább. […] A legtöbb kelet-európai országra az 1980-as évtizedben még számottevő természetes szaporodás volt jellemző, majd a [demográfiai] átmenet harmadik szakaszából hirtelen léptek át az ötödikbe. […]

A természetes fogyás területi eltéréseit leginkább annak tényezői, a születések és halálozások száma befolyásolja, ez utóbbi szoros kapcsolatban áll a népesség korszerkezetével és egészségi állapotával. […] A gazdasági helyzet érdemben befolyásolja a természetes fogyás mértékét, utóbbi ugyanis azokban az országokban a legerősebb, amelyek ugyan a fejlett világhoz tartoznak, de hiányoznak azok a stabil, kiszámítható gazdasági elemek, illetve hiányzik az a magas színvonalú egészségügyi ellátás, amely elengedhetetlennek látszik a születések számának emelésében, illetve a halálozások számának visszaszorításában.” *(Részletek Bajmócy Péter: A természetes fogyás földrajza a világban c. tanulmányából, 2024)*

1) Döntsd el a szöveg és saját ismereteid segítségével, hogy igazak vagy hamisak az alábbi állítások! Írj I betűt az igaz, és H betűt a hamis megállapítások betűjele elé!

..... **a)** A demográfiai válság kizárólag a népesség gyors növekedéséből fakad.

..... **b)** A népesség természetes fogyása napjainkban elsősorban a fejlett országokra jellemző.

..... **c)** A természetes fogyás területi eltéréseit kizárólag a születések száma határozza meg.

..... **d)** Egy adott ország gazdasági helyzete befolyásolhatja a természetes fogyás mértékét.

..... **e)** A természetes fogyás elsősorban Európában jellemző, de a jelenség már más kontinenseken is megjelent.

..... **f)** A természetes fogyás a gazdaságilag legfejlettebb országokban okozza a legsúlyosabb problémát.

2) a) Miért szerepel a szövegben külön Kelet- és Nyugat-Németország?

……

b) Mely történelmi változás következett be Németország helyzetében a 20. század végén?

……

3) **A *„baby boom”* és a napjainkban szlengként is használt *„boomer”* szavak ugyanahhoz a demográfiai jelenséghez kapcsolódnak.**

a) Milyen mértékű népességszaporodás jellemezte a fejlett világ nagy részét a második világháborút követő másfél évtizedben? Húzd alá a megfelelőt! *alacsony – magas*

b) Mit jelent a „boomer” kifejezés átvitt értelemben a mai szlengben, és hogyan kapcsolódik a *„baby boom”* jelenségéhez?

Jelentése átvitt értelemben: .....

Kapcsolata a jelenséggel: .....

4) **Mely politikai-gazdasági változás magyarázhatja, hogy a legtöbb kelet- és közép-európai országban az 1980-as években még természetes szaporodás volt jellemző, majd viszonylag rövid idő alatt természetes fogyás alakult ki? Szerepeljen a válaszodban egy kapcsolódó szakkifejezés is!**

.....

.....

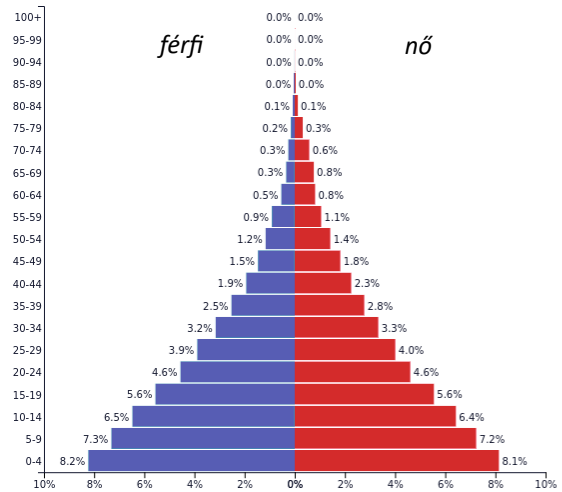
5) **a) Sorold be a forrás és a saját ismereteid alapján az alábbi országokat aszerint, hogy <u>napjainkban</u> mely népesedési folyamat jellemző azokra! Írd az ország betűjelét a táblázat megfelelő cellájába!** *Egy betűjelet példaként elhelyeztünk.*

~~a) Németország~~, b) India, c) Magyarország, d) Lettország, e) Kína, f) Japán, g) Ukrajna, h) Mozambik, i) Bulgária, j) Görögország, k) Kenya

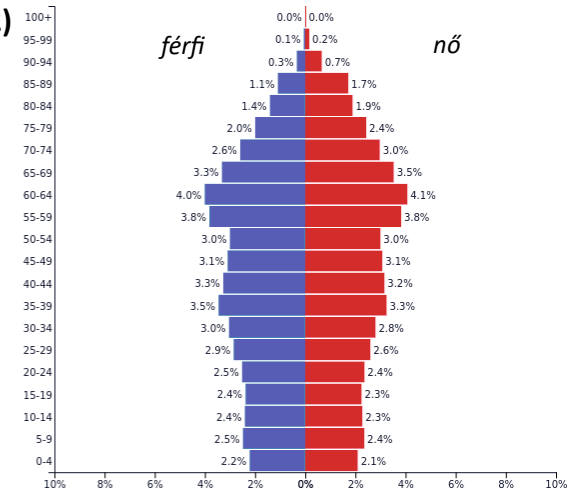
természetes szaporodás	természetes fogyás
	a),

b) Válaszd ki az alábbi két korfa közül azt, amelyik a természetes fogyás oszlopba tartozó országokhoz kapcsolódik! Karikázd be a kapcsolódó korfa számát!

1)

2)

6) **Mely társadalmi, gazdasági vagy politikai folyamat változtathatja meg egy ország *„demográfiai viselkedését”*? Nevezz meg legalább egy konkrét történelmi példát! Indokold a válaszodat!**

.....

.....

Elérhető pontszám: 25 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

a) H; **b)** I; **c)** H; **d)** I; **e)** I; **f)** H

2)

a) A második világháború után két német állam jött létre: Kelet-Németország (Német Demokratikus Köztársaság) és Nyugat-Németország (Németországi Szövetségi Köztársaság)**.**

b) (1990-ben) Németország újraegyesült.

3)

a) Aláhúzva: magas

b) Átvitt értelemben: elavult gondolkodásúnak tartott, a modern világot nehezen értő idősebb személy. Kapcsolata a jelenséggel: a „boomer" szó eredetileg a *baby boom* idején született generáció tagjaira utal.

4) A szocializmusban általánosan jellemző magas szintű szociális biztonság megszűnése / a rendszerváltoztatások utáni gazdasági és szociális válság magyarázhatja (amelyek következtében jelentősen visszaesett a születések száma, illetve megnőtt a halálozásoké). *(A válasz csak akkor fogadható el, ha abban szerepel a szocialista vagy a rendszerváltoztatás kifejezés.)*

5)

a)

természetes szaporodás	természetes fogyás
b), h), k)	*a)*, c), d), e), f), g), i), j)

b) Bekarikázva: 2.

6) Pl. gazdasági válság, mert csökkenhet a gyermekvállalási kedv; családpolitikai intézkedések (pl. gyermekvállalást ösztönző támogatások), mert növelhetik a születések számát; háború vagy fegyveres konfliktus, mert növelheti a halálozást és csökkentheti a születések számát; az egészségügyi ellátás fejlődése, mert csökkentheti a halálozási arányt, növelheti a születések számát és a várható élettartamot. *(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók és más helyes válasz is elfogadható.)*

(1 pont – konkrét példa, 1 pont – indoklás)

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** gyermekvállalás, demográfia;
- **földrajz:** a népesedési (demográfiai) átmenet szakaszai, természetes szaporodás, természetes fogyás, népességrobbanás, korfa, korszerkezet, fejlett és fejlődő ország;
- **történelem:** népesedés/demográfia, népességrobbanás, Németországi Szövetségi Köztársaság (NSZK), Német Demokratikus Köztársaság (NDK), 1989 – rendszerváltoztatás Közép-Európában, *1990 – Németország egyesítése**.

**Emelt szintű követelmény.*

MAGYARORSZÁG KORFÁI

Oldd meg az alábbi feladatokat az állampolgári ismeretek-, a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) Az alábbi korfák Magyarország különböző éveinek kor és nem szerinti összetételét mutatják.

a) Döntsd el a korfák alakja és a tanult történelmi, társadalmi és demográfiai folyamatok alapján, hogy mely korfa melyik évhez kapcsolódik! Írd a megfelelő évszámot az egyes korfák jobb felső sarkában lévő téglalapba! Az alábbi évszámok közül válassz! *Egy évszám kimarad. A 2030-ra vonatkozó korfa előrejelzésen alapul.*

1870 *1910* *1950* *1990* *2030*

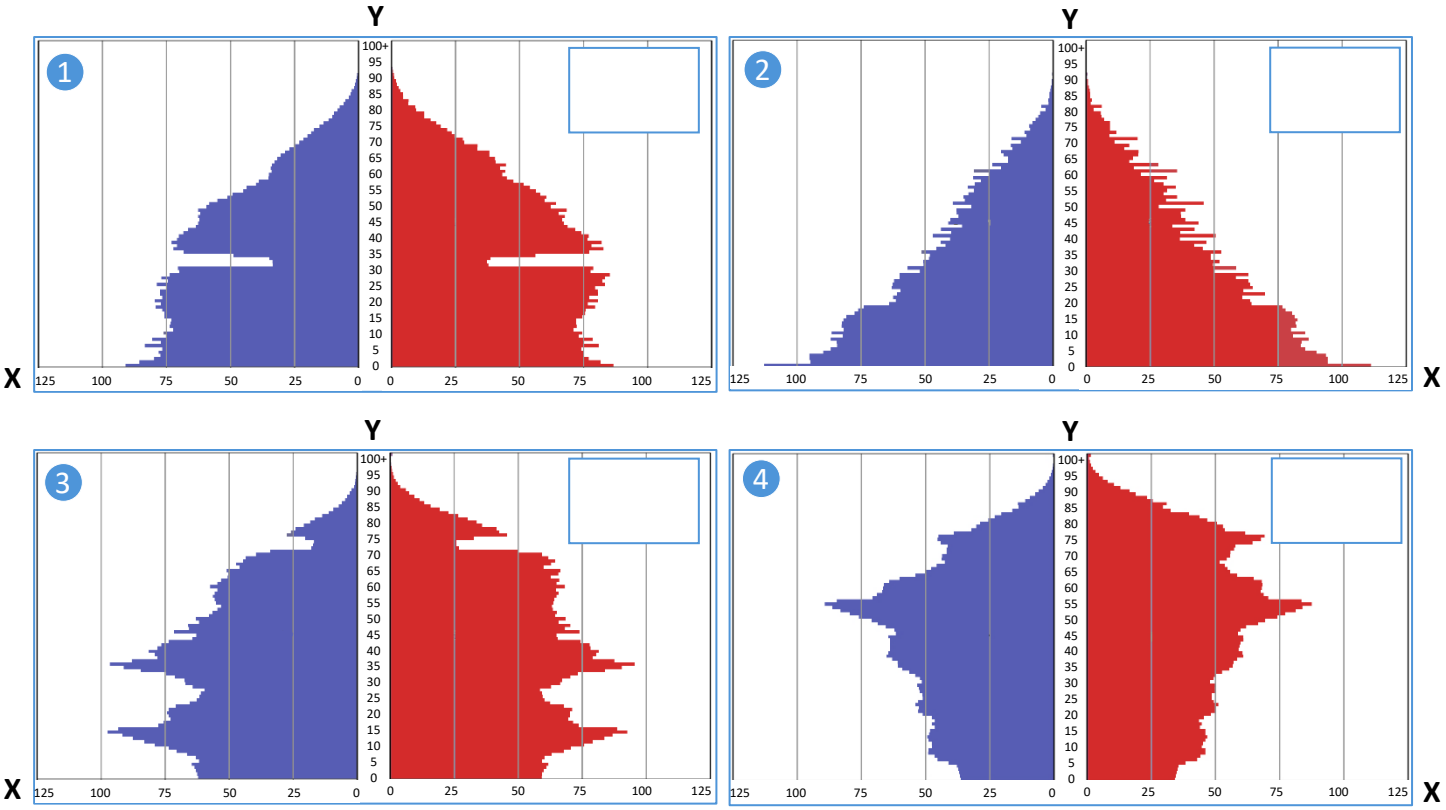
b) Nevezd meg, hogy melyik szín melyik nemet jelöli!

kék – ..... piros – .....

c) Nevezd el az X és az Y tengelyt! Az alábbi lehetőségek közül válassz!

életkor (év) *népesség száma (ezer fő)* *népesség száma (száz fő)* *hónap* *születési év*

X tengely: ..... Y tengely: .....

2) Döntsd el az alábbi állításokról, hogy az 1) feladat mely korfájához kötődnek! Írd a korfa sorszámát az állítás után!

a) A korfa alakja napjaink fejlődő országaira (pl. Nigéria, Csád) jellemző. .....

b) A korfa a demográfiai átmenet 5. szakaszára jellemző népességszerkezetet mutat. .....

c) A korfa alakjában egy jelentős demográfiai katasztrófa hatása is felismerhető. .....

d) A korfa alapján a népesség több évtizede tartó természetes fogyására lehet következtetni. .....

e) Ez a korfaalak a második ipari forradalom idején Európa több országára is jellemző volt. .....

f) A korfa alakja hasonlít a mai Németország vagy Japán korfájához. .....

Elérhető pontszám: 14 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

a) 1 – 1950; 2 – 1910; 3 – 1990; 4 – 2030

b) kék – férfiak; piros – nők

c) X tengely: népesség száma (ezer fő); Y tengely: életkor (év)

2)

a) 2.

b) 4.

c) 3.

d) 4.

e) 2.

f) 4.

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** gyermekvállalás, demográfia;
- **földrajz:** a népesedési (demográfiai) átmenet szakaszai, természetes szaporodás, természetes fogyás, népességrobbanás, korfa, korszerkezet, fejlett és fejlődő ország;
- **történelem:** népesedés/demográfia, népességrobbanás.

Oldd meg az alábbi feladatokat a karikatúrák, valamint az állampolgári ismeretek, a földrajz- és a történelemórákon tanultak segítségével! *(Elemenként 1 pont)*

1) a) Döntsd el az alábbi karikatúrákról, hogy mely kifejezések kapcsolódnak <u>közvetlenül</u> azokhoz! Írd a kifejezés számát a karikatúra alatti pontozott vonalakra! *Egy szám többször is felhasználható és egy karikatúrához több szám is kapcsolható. Két fogalom kimarad.*

1) globális felmelegedés; 2) talajerózió; 3) a biodiverzitás csökkenése;

4) légszennyező anyagok mennyiségének növekedése; 5) ózonritkulás; 6) füstköd (szmog) kialakulása

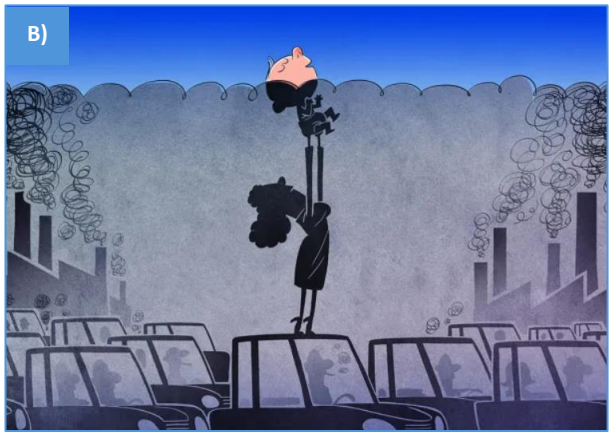
A)

Emad Hajjaj karikatúrája (forrás: UNESCO)

……

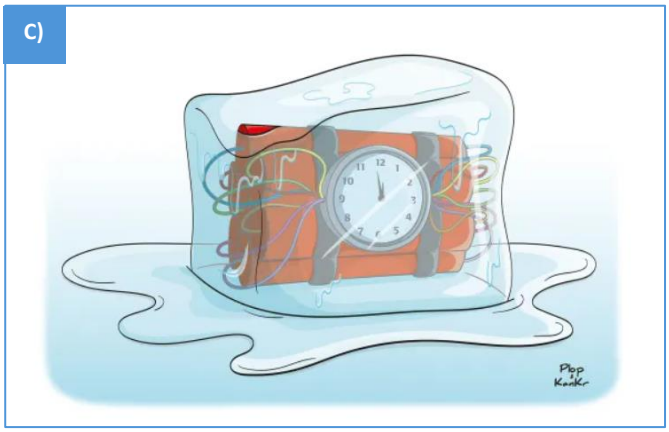
B)

Mohsen Izadi karikatúrája (forrás: UNESCO)

…… ……

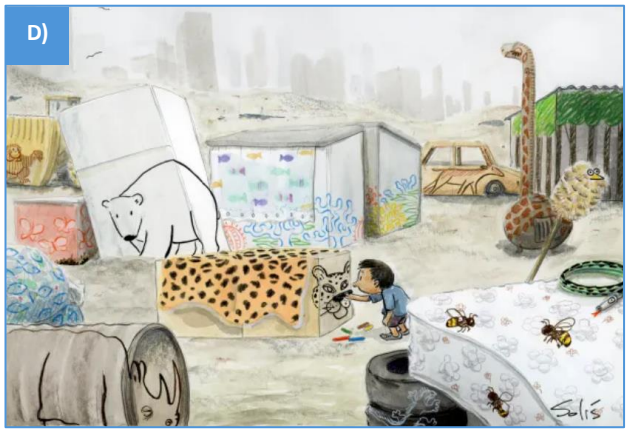
C)

Plop és KanKr karikatúrája (forrás: UNESCO)

……

D)

Solís karikatúrája (forrás: UNESCO)

……

b) Melyik karikatúrán bemutatott probléma kialakulásának okaihoz kapcsolódik az alábbi szövegrészlet? Add meg a karikatúra betűjelét!

Betűjel: ……

„Előttem fekvék New Castle nyílt környéke, ellepve a sok gyáraktól, […] az egész egy nagy kovácsműhely, melyben korom, pörölyhang, dörömbölés, csattogás, gőzzúgás, füst, tűz mindenfelé és kémények. […]” *(Részlet Szemere Bertalan útleírásából, 1838)*

c) Nevezd meg azt az energiahordozót, amelynek nagyarányú felhasználása hozzájárult a szövegben és a karikatúrán bemutatott jelenség kialakulásához! ……

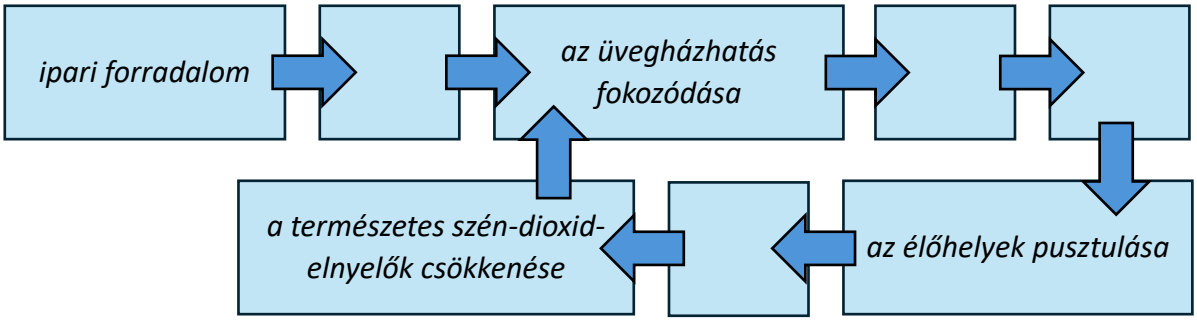
d) A fenti karikatúrák az UNESCO weboldalán jelentek meg 2024-ben. Melyik nemzetközi szervezet szakosított szervezete az UNESCO?

……

e) Nevezd meg az UNESCO egy, a természeti és kulturális értékek megőrzéséhez kapcsolódó programját!

……

2) Állítsd ok-okozati sorrendbe az 1) feladatban szereplő karikatúrákon bemutatott jelenségek kialakulásához vezető főbb folyamatokat és azok következményeit! Egészítsd ki a logikai láncot a karikatúrák betűjeleinek felhasználásával!

3) Vizsgáld meg figyelmesen az alábbi karikatúrát, majd oldd meg az ahhoz kapcsolódó feladatokat!

KAP karikatúrája (forrás: UNESCO)
A szövegbuborékokban szereplő szövegek jelentése magyarul: Éghajlatváltozás? Nem látok semmit!

a) Mely emberi magatartásformát kifogásolja a karikatúra?

……

b) Mely eszközök segíthetik a környezettudatosabb emberi magatartás kialakítását? Nevezz meg két konkrét javaslatot az oktatás, a média vagy a jogszabályalkotás területéről!

–……

–……

Elérhető pontszám: 16 pont	Elért pontszám: ..... pont

1)

a) A – 1; B – 4, 6; C – 1; D – 3

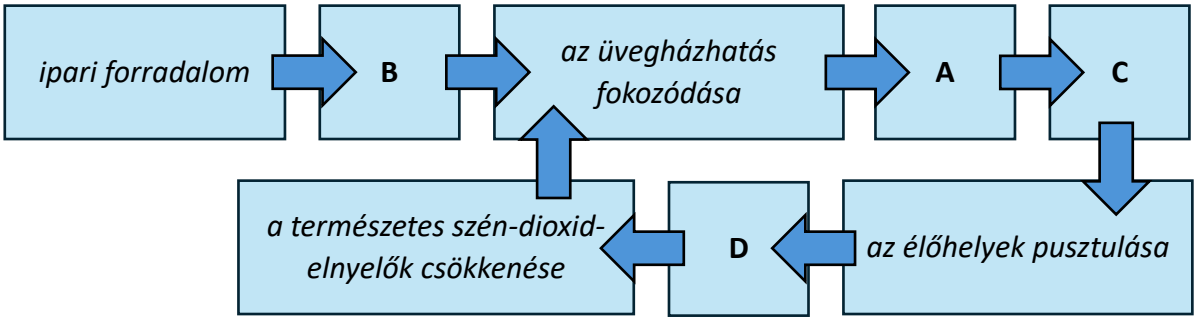
b) B

c) kőszén

d) ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete)

e) Világörökség program / Ember és Bioszféra (MAB) program

2)

3)

a) A környezeti problémák iránti közömbösséget / közönyt, illetve azok figyelmen kívül hagyását / tagadását.
(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók, illetve más helyes válasz is elfogadható.)

b) Pl.
Oktatás: a környezeti nevelés és az éghajlatváltozással kapcsolatos ismeretek, szemléletformálás erősítése;
Média: a környezeti problémák és az éghajlatváltozás következményeinek hiteles bemutatása, figyelemfelhívó kampányok szervezése;
Jogszabályalkotás: a környezetkárosító tevékenységek szigorúbb szabályozása és büntetése, a környezettudatos magatartás ösztönzése
(A válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatók, illetve más helyes válasz is elfogadható.)

Kapcsolódó fogalmak a kerettantervekben és az érettségi vizsgakövetelményekben:

- **állampolgári ismeretek:** tudatos fogyasztó, természetvédelem, klímavédelem;
- **földrajz:** globális probléma, környezeti katasztrófa, természeti katasztrófa, globális éghajlatváltozás (klímaváltozás), a biológiai sokféleség (biodiverzitás) csökkenése, üvegházhatás, az üvegházhatás fokozódása, globális felmelegedés, légszennyező anyagok, füstköd (szmog), fenntarthatóság, ENSZ, UNESCO;
- **történelem:** ipari forradalom, sajtószabadság.

KÉP-, ÁBRA- ÉS FORRÁSJEGYZÉK

A CSILLAGÁSZATI ISMERETEK FEJLŐDÉSE

A feladatlapon szereplő képek forrása:

A) Luther Márton (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lucas_Cranach_(I)_workshop_-_Martin_Luther_(Uffizi)2.jpg
B) Galileo Galilei (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Galileo.arp.300pix.jpg
C) Isaac Newton (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GodfreyKneller-IsaacNewton-1689.jpg
D) Farkas Bertalan (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bertalan_Farkas_(Author_-_Rudolf_Csiba).jpg
E) Kapu Tibor (Nemzeti Archívum) https://nemzetiarchivum.hu/photobank/item/FOTO-8559ce27b94c43f09927695b2c50f5d2

A feladathoz felhasznált források elérhetősége:

A) Simonyi Károly (1995). Ti jobban féltek… A kopernikuszi Fordulat. Természet Világa, 126. 10.
https://www.kfki.hu/~cheminfo/hun/olvaso/histchem/simonyi/kopern2.html
B) Kutrovátz Gábor – Suszta Laura – Vassányi Miklós (2019). *Galilei Csillaghírnöke mint óvatos kiállás az új világrend mellett*.
https://real.mtak.hu/94154/1/VT_2019_Kutrovatz_Suszta_Vassanyi.pdf
C) Isaac Newton: A principiából és az optikából. Levelek Richard Bentleyhez. Fordította: Fehér Márta Bukarest, 1981.
D) Népszabadság, 1980. május 27- i szám.
https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_1980_05/?query=n%C3%A9pszabads%C3%A1g+1980+m%C3%A1jus+27&pg=300&layout=s
E) Kapu Tibor visszatért a Földre. National Geographic (2025. július 15.) https://ng.24.hu/tudomany/2025/07/15/kapu-tibor-landolas-hazateres-leszallas/

A keresztrejtvény készítéséhez felhasznált weboldal:
https://crosswordlabs.com

A NAPRENDSZER NAGYBOLYGÓI ÉS A GÖRÖG–RÓMAI HITVILÁG KAPCSOLATA

A feladatlapon szereplő képek forrása: https://www.flaticon.com/

A MONOTEISTA VALLÁSOK

A feladatlapon szereplő képek forrása:

A) XIV. Leó pápa integet (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pope_Leo_XIV_Waving.jpg
B) A Siratófal egy részlete (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Morning_Prayers_at_the_Western_(Wailing)_Wall_-_Old_City_-_Jerusalem_-_Israel_-_01_(5683927837).jpg
C) Mohamed próféta és a Fekete Kő (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mohammed_kaaba_1315.jpg

A KÖZÉPKORI VÁROSOK

A feladatlapon szereplő képek forrása:

I. Légi fotó Carcassonne-ról (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1_carcassonne_aerial_2016.jpg
II. https://sigurd.fr/wp-content/uploads/2022/01/carcassonne.jpg
III. https://whc.unesco.org/en/list/345/
https://www.flaticon.com/

I. KÁROLY ÉS A GAZDASÁGI SZEKTOROK

A feladatlapon szereplő képek forrása:

Kősó (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Salt_Crystals.JPG
Barnakőszén: https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajz_9_nat2020/lecke_02_006_007
Rézérc (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bornite_(Peacock_Copper_Ore)_(6735665277).jpg

A NAGY PESTISJÁRVÁNY (1347–1351)

A feladatlapon szereplő szövegrészletek forrása:
Vadas András (2023): 1347 – Kitör a nagy pestisjárvány. Egy eurázsiai pandémia hatásai Magyarországra. In. Laczó Ferenc – Vadas András – Varga Bálint (szerk.): Magyarország globális története – A kezdetektől 1868-ig. Corvina Kiadó Kft. Budapest. pp. 142–145.

A kontúrtérképekhez felhasznált alaptérkép forrása:
https://cdn.britannica.com/98/6698-050-59017642/pandemic-Europe-Black-Death.jpg

HUNYADI MÁTYÁS URALKODÁSA

A kontúrtérképhez felhasznált alaptérkép forrása: https://www.d-maps.com/carte.php?num_car=13456&lang=en

A FÖLDRAJZI FELFEDEZÉSEK

A feladatlaphoz felhasznált térkép forrása:
Száray Miklós (tananyagfejlesztő): Történelem 10. Tankönyv. Oktatási Hivatal, Budapest, 2021. p. 8

HUNGARIKUMOK – KÖZÉPKOR ÉS KORA ÚJKOR

A feladatlapon szereplő képek forrása: https://www.hungarikum.hu/

A KOMÁROMI FÖLDRENGÉS (1763)

A feladatlapon szereplő képek forrása:
1. feladat **B)** jelű forrás. Komáromi épületkárok az 1763-as földrengés következtében. Ismeretlen művész festménye a burgenlandi Frauenkirchen ferences rendházában (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Komarom-1763-karl_friedel_festmenye.jpg
9. feladat
A) I. (Szent) László hermája (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:King_St._Ladislaus.jpg
B) A nagyszentmiklósi kincs bikafejes ivócsanakja (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:KHM_Wien_VIIIb_11_-_Bull%27s_head_bowl,_Treasure_of_Nagyszentmikl%C3%B3s.jpg
C) A Szent Jobb (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szent-Jobb-.jpg

A feladatlapon szereplő szövegrészletek forrása:
A) Hol pattant ki pontosan hazánk legpusztítóbb földrengése? https://ttk.elte.hu/hol-pattant-ki-pontosan-hazank-legpusztitobb-foldrengese
C) Részlet Halmai Antal: A Győri Karmelita Rendház kétszáz éves története 1697–1897 c. munkájából, 1897. https://real-eod.mtak.hu/5171/1/000901479.pdf

A feladatlap készítéséhez felhasznált egyéb forrás:
Varga Péter – Győri Erzsébet – Timár Gábor (2021). The most devastating earthquake in the Pannonian Basin: 28 June 1763 Komárom. Seismological Research Letters, 92. 2A, pp. 1168–1180. DOI: 10.1785/0220200411

AZ ELSŐ IPARI FORRADALOM / AZ IPARI FORRADALOM ELSŐ HULLÁMA

A feladatlapon szereplő képek forrása:
11. Éghajlati diagramok: Arday István et al. (tananyagfejlesztők): Földrajz 9. Tankönyv. Oktatási Hivatal, 2020
12.
A) Kőgomba a Timna Parkban (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Timna_Timna-Tal_Pilz_01.JPG
B) Rizsteraszok Vietnamban (Unsplash) https://unsplash.com/photos/rice-terraces-in-mu-cang-chai-PeRt3uMmjYM
C) Juhok egy füves domboldalon (Unsplash) https://unsplash.com/photos/sheep-grazing-on-a-grassy-hillside-with-rocky-hillside-ACldDvNtOnY

A NAPÓLEONI HÁBORÚK ÉS AZ ÉGHAJLATI ÖVEZETESSÉG

A feladatlapon szereplő szövegrészletek forrása (a C) és az F) betűjelű szövegek kivételével mindegyik szöveg a feladatíró saját fordítása):
A) https://web.seducoahuila.gob.mx/biblioweb/upload/memoirs%20volume_02_by_louis_antoine_fauvelet_de_bourrienne.pdf
B) https://www.mediterranee-antique.fr/Auteurs/Fichiers/PQRS/Pons/Elbe/Elbe_101.htm
C) https://ujkor.hu/content/szeljegyzetek-egy-megelevenitett-csatahoz

D) https://www.napoleon-series.org/military-info/battles-campaigns/about-the-march-of-the-french-artillery-across-the-alps-1800/
E) https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/waterloo-in-the-life-of-napoleon-buonaparte-by-william-lodewyck-van-ess/
F) https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_10_nat2020/lecke_03_011#section-62737478106
G) https://www.gutenberg.org/files/53967/53967-h/53967-h.htm?utm

A feladatlapban szereplő éghajlati diagramok elérhetősége: https://klimagraph.diercke.de/
A Nagy-Szt. Bernát-hágó és a Szent Ilona-sziget éghajlati diagramjának készítéséhez felhasznált adatok forrása:
https://www.jma.go.jp/jma/indexe.html
https://www.dwd.de/DWD/klima/beratung/ak/ak_619010_di.pdf

A NAGY PESTI ÁRVÍZ

A feladatlap készítéséhez felhasznált források:
https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/jon_a_viz
https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84000004.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?keyword%253D1921%3D%26pagenum%3D27
https://map.hugeo.hu/articles/1838_arviz.pdf
https://mek.oszk.hu/kiallitas/deske.hu/iras/berszangabor/a-human/05-hum/h14-35.htm

A feladatlapon szereplő képek forrása:
Szent Rókus Kórház. http://mandarchiv.hu/manda/webimage/5/4/5/1/wimage/budapestviiikeruletrokuskorhaz_3.jpg
Az 1838-as árvíz (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1838-as_%C3%A1rv%C3%ADz_Bp08_GyulaiP%C3%A1l2.jpg
Szent Rókus-kápolna (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szent_R%C3%B3kus-k%C3%A1polna1.JPG

REFORMKORI NAPFOGYATKOZÁS

A feladatlap készítéséhez felhasznált források:
A) Pesti Hírlap, 1842. június 26-i szám: https://newspapers.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1842-1/?pg=450&layout=s
C) és **D)** Ujváry László dr. – Knézy Krisztina dr. – Maka Erika dr. – Magyar Márton dr. – Nagy Zoltán Zsolt dr. (2023). Kétszáz éve született Petőfi Sándor, a költő, aki a Napba nézett. Szemészet 160. 4. pp. 203–206. DOI: 10.55342/szemhungarica.2023.160.4.203

A feladatlapon szereplő képek forrása:
B) Johann Christian Schoeller: Die totale Sonnenfinsternis vom 8. Juli 1842. Wien Museum Online Sammlung, Inv. – Nr. 65303. (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Christian_Schoeller%27s_1842_eclipse.png
1. feladat:
Astronomy: diagrams of eclipses (top), and the Moon's passag (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Astronomy;_diagrams_of_eclipses_(top),_and_the_Moon%27s_passag_Wellcome_V0025022.jpg
3. feladat:
https://www.eclipseatlas.com/1840-to-1844?gallery=687ae9535e06a23f52a9afd0&item=cdd16adf-ba9f-4c3b-933e-9099a5aa6eaf
https://www.eclipseatlas.com/1840-to-1844?gallery=687ae92d0193ca69b6073f12&item=e1c44f9e-fb3b-4881-81d1-f4a9821c427f

SZÉCHENYI ISTVÁN ÉS MAGYARORSZÁG VIZEI

A feladatlap készítéséhez felhasznált források:
A) https://econhist.lib.uni-corvinus.hu/292/1/CorvinusEgyetemKonyvek_010.pdf
B) https://mek.oszk.hu/07900/07931/07931.htm
C) https://real.mtak.hu/178649/1/Pach_Zsigmond_Pal_Szechenyi_Alduna_szab.pdf;
https://www.epa.oszk.hu/03500/03565/00092/pdf/EPA03565_karpati_lapok_2024_1.pdf
D) https://mek.oszk.hu/01000/01074/html/jegyzet.htm
E) https://dload-oktatas.educatio.hu/erettsegi/feladatok_2023tavasz_kozep/k_tort_23maj_fl.pdf *(18. oldal)*

A feladatlapon szereplő képek forrása:
Schöfft József: Széchenyi István a Vaskapunál (1836) (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schoefft_J%C3%B3zsef_Sz%C3%A9chenyi.jpg
Első katonai felmérés (1763–1787), Arcanum Maps: https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2113532.43%2C6030024.58%2C2128065.02%2C6034391.05

Második katonai felmérés (1819–1869), Arcanum Maps: https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=5&bbox=2129933.56%2C5810848.10%2C2362455.01%2C5880711.55

A kontúrtérképhez felhasznált alaptérkép forrása:
https://dload-oktatas.educatio.hu/erettsegi/feladatok_2019tavasz_emelt/e_tort_19maj_fl.pdf *(13. oldal)*

HUNGARIKUMOK – A DUALIZMUS KORA

A feladatlapon szereplő képek forrása:
1. feladat
1) Herz szalámi plakát (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herz_szal%C3%A1mi_plak%C3%A1t.jpg
2) Törley Pezsgő plakátja (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:T%C3%B6rley_pezsg%C5%91_plak%C3%A1tja.jpg
3) Pick Szalámigyár – 1883 (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1883_Pick_M%C3%A1rk_szal%C3%A1migy%C3%A1r.jpg
4) Erdmann Gyula – Havassy Péter (szerk.): Békés megye képes krónikája, Typografika Kft., Gyula, 2009, 237. p.
5) Fortepan https://fortepan.hu/en/photos/?id=85750
6) Unicum vizesember – 1909 (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1909_Unicum_vizesember.png
7) Csárdáskirálynő plakát – 1916 (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Csardaskkralyno1916.jpg
2. feladat
Holzer Divatház plakát – 1902 (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Farag%C3%B3,_G%C3%A9za_-_Poster_for_the_Holzer_Fashion_Store_(1902).jpg
Edison Mozgó – plakát (OSZK) https://oszk.hu/sites/default/files/Gyerunk-az-Edison-mozgoba_grafikus-Biro-Mihaly_filmszinhaz-plakat_jelzet-PKG-1914e36_Forras-OSZK.jpg

A kontúrtérképhez felhasznált alaptérkép forrása: https://www.d-maps.com/m/europa/hungary/hongrie/hongrie54.svg

VASÚTÉPÍTÉS ÉS TELEPÍTŐ TÉNYEZŐK A DUALIZMUS KORÁBAN

A kördiagramokhoz felhasznált adatok forrása:
https://www.nepszamlalasok.hu/

A kontúrtérképekhez felhasznált alaptérkép forrása:
https://dload-oktatas.educatio.hu/erettsegi/feladatok_2017tavasz_kozep/k_tort_17maj_fl.pdf *(21. oldal)*

LOKÁLIS ÉS GLOBÁLIS PROBLÉMÁK

A feladatlapon szereplő képek forrása:
A) Az osztalékhoz vezető út (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Road_to_Dividends,_caricature_by_Tad_Dorgan.jpg
B) A vasúti Juggernaut (HeidICON) https://heidicon.ub.uni-heidelberg.de/#/detail/864543
C) Temze apó bemutatja gyermekeit London szép városának (Wikimedia)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Father_Thames_introducing_his_offspring_to_the_fair_city_of_London.jpg
D) Az elhanyagolás nemezise (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Tenniel_-_Punch_-_Ripper_cartoon.png

ÁLLAM- ÉS KORMÁNYFORMÁK

A feladatlapon szereplő szövegrészletek forrása:
A) https://24.hu/kulfold/2022/09/28/mohamed-bin-szalman-szaud-arabia-tronorokos-miniszterelnok/
B) https://hvg.hu/vilag/20230311_Megvalasztottak_az_uj_kinai_miniszterelnokot
C) https://nepszava.hu/3196991_recep-tayyip-erdogan-torokorszag-torok-kabinet
D) https://24.hu/fn/gazdasag/2007/09/26/kalapacs_alatt_magna_charta/
E) https://24.hu/kulfold/2023/08/23/spanyol-parlament-miniszterelnok-szavazas-kormanyalakitas-alberto-nunez-feijoo/
F) https://24.hu/kulfold/2023/08/06/nemetorszag-16-eves-valasztoi-korhatar-valasztokor-csokkentes-bundestag-spd-zoldek-fdp/

A kontúrtérképhez felhasznált alaptérkép forrása:
https://www.d-maps.com/carte.php?num_car=13181&lang=en

A MAGYAR FIZETŐESZKÖZ

A feladatlapon szereplő szövegrészletek forrása:

A) 1924. évi V. törvénycikk a Magyar Nemzeti Bank létesítéséről és szabadalmáról. https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92400005.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?pagenum%3D39

B) 80 éves a forint. Magyar Nemzeti Bank – Facebook-bejegyzés, 2026. augusztus 1. https://www.facebook.com/jegybank/posts/pfbid0acfyNesCnWGPejgCYZCKGo3ww9XFVWk6DFXFcb8KYHgY2E8URP9PNku5DBwYynvel

C) 700 éves a magyar aranyforint. Hír az ELTE BTK oldalán. https://torint.elte.hu/content/700-eves-a-magyar-aranyforint.e.6770

A feladatlapon szereplő képek forrása:

A) Hunyadi Mátyás aranyforintja (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3A111_Matthias_Corvinus_florint_755820.jpg

B) I. Károly aranyforintja (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:FlorenKarlaRobertazAnjou.jpg

C) Bethlen Gábor aranydukátja (Wikimedia) https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Transylvania_1616_10_Ducat_gold_coin_of_Prince_Gabriel_Bethlen.jpg

2. feladat. 80 éves a forint, KSH. https://www.ksh.hu/infografika/2026/80_eves_forint_hu.pdf

HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

A feladatlapon szereplő képek forrása:

Tér-Kép, KSH, 2020. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2020.pdf (66. oldal)

Tér-Kép, KSH, 2024. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2024.pdf (82. oldal)

DEMOGRÁFIAI VÁLSÁG

A feladatlapon szereplő szövegrészlet forrása:

Bajmócy Péter (2024): A természetes fogyás földrajza a világban – GeoMetodika 8. 3. pp. 5–26. DOI: 10.26888/GEOMET.2024.8.3.1

A feladatlapon szereplő korfák forrása: https://www.populationpyramid.net/

MAGYARORSZÁG KORFÁI

A feladatlapon szereplő korfák forrása: https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html

GLOBÁLIS PROBLÉMÁK

A feladatlapon szereplő képek forrása: World Press Freedom Day 2024 – Cartoons: https://www.unesco.org/en/days/press-freedom/cartoons-2024

SERES ZOLTÁN

TANTÁRGYI INTEGRÁCIÓ A GYAKORLATBAN

Feladatgyűjtemény a földrajz és a társadalomtudományos tantárgyak tartalmi integrációjához

„A gyűjtemény 25 feladatlapja a földrajz és a társadalomtudományos tantárgyak – elsősorban a történelem, továbbá az állampolgári ismeretek – tartalmi integrációját teszi közvetlenül, tanórán alkalmazhatóvá. A szerző doktori kutatásának eredményeit fordítja át a gyakorlat nyelvére, így a kötet hidat képez az elmélet és a mindennapi tanári munka között. A feladatok a tantárgyi határok megtartása mellett építenek ki valódi kapcsolatokat, és ezzel a gyakorló pedagógusok számára is járható utat mutatnak az integrált tanórák szervezéséhez.

A kiadvány egyik legfőbb erőssége az átgondolt tematikus felépítés, amelyben a feladatlapok a történelmi korszakolást követik az ókori csillagászattól a globális problémákig, miközben a címekből azonnal kiolvasható a kapcsolódó földrajzi témakör is. A kötetben valódi tartalmi integráció valósul meg, ahol a két tárgy fogalmai egymást magyarázzák; erre példa a napóleoni háborúk és az éghajlati övezetesség, a komáromi földrengés, a pesti árvíz és a folyószabályozás, I. Károly bányavárosai és a gazdasági szektorok, valamint a vasútépítés és a telepítő tényezők összekapcsolása. Ezt támogatja a gazdag és gondosan válogatott forrásanyag, amely korabeli szövegeket (mint Luther, Galilei, Newton, Bonfini, Széchenyi írásai vagy a Pesti Hírlap), karikatúrákat, térképeket, éghajlati diagramokat, korfákat és KSH-adatokat is tartalmaz, a kötet végén teljes kép- és forrásjegyzékkel kiegészülve.

A módszertani változatosságot a legkülönfélébb feladattípusok biztosítják: a keresztrejtvények, kontúrtérképek, idővonalak, logikai láncok, igaz–hamis állítások, párosítások, valamint a diagramkészítés és -értelmezés egyaránt a forráselemzést, a térképhasználatot, az ok-okozati gondolkodást és az adatértelmezést fejlesztik különböző nehézségi szinteken. A tananyagot olyan aktuális, naprakész és motiváló témák hozzák közel a diákok világához, mint az Ax-4 küldetés és Kapu Tibor, XIV. Leó pápa, a forint 80. évfordulója, a demográfiai válság vagy a hulladékgazdálkodás. Emellett a kiadvány tanárbarát kialakítású, hiszen a megoldások közvetlenül a feladatok után találhatók, a pontozás és az elfogadható alternatív válaszok jelölve vannak, a kapcsolódó fogalmak pedig igazodnak a kerettantervekhez és az érettségi követelményekhez, az emelt szintű elemeket külön is jelöli.”

Chira Csongor Kornél – Németh Máté